Biblioteca Jud. Hunedoara
SALA DE LECTURĂ

Anul XXIII
31
(953)
Sîmbătă
2 august
1980
8 pagini
1 leu)

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Umanitate și umanism

Umanitatea a luat adeseori distanță față de umanism, au fost epoci de frustrare între ele și epoci de părăsire, de abandonare a idealurilor pe care le reprezintă aceste două fundamentale categorii, astfel încît, între ele sau la marginea lor, memoria lumii a semănat adesea cu un templu strivit. Pacea s-a dovedit o zeiță muritoare, rănită și sacrificată de multe ori pe altarul și în dauna celor slabi. Dar, tocmai acesta este reversul, ea a trăit și trăiește cel mai mult în sufletul și conștiința acestora, ei aveau ce apăra, ei aveau pentru ce lupta. Umanismul a isvorît și s-a edificat ca destin nu la adăpostul armelor și nici între zidurile de cetadelă ale conștiințelor adormite, îmbătate de glorie și întemeiate pe putere.

Responsabilitatea popoarelor, voința lor de libertate, năzuința lor de progres și cooperare, criteriul de fapt și condiția propriei lor existențe, măsura propriei lor contemporaneități, formează, în condițiile de azi, una din acele laturi inseparabile ale spiritului de creativitate și continuitate umană, zona cea mai sensibilă și în același timp cea mai plină de amintiri a însuși patrimoniului nostru de umanitate și umanism. Erotic prin el însuși și eroic totodată, rezistent la eroziunea timpului și la încercările de a-l întoarce cu fața de la om și de la problematica sa.

O voce — una din cele cîte se aud — care a dobîndit un tot mai pronunțat relief de idei și simțăminte ca și o distincție deja istorică de acum, este cea a României, a președintelui său care, prin temeiul faptelor, s-au identificat și se identifică în cel mai înalt grad cu destinele înseși ale păcii și umanității, ale înțelegerii și cooperării între popoare. Umanismul a dobîndit astfel o motivare și un sprijin concret, el a însemnat trezirea la rațiune și la responsabilitate istorică iar demersurile noastre, în condiții uneori dramatice cînd s-a pus în joc însăși soarta existenței pe pămînt, au răspuns nu numai unor imperative sau stări de moment, ci s-au înscris, programatic, în perspectivă și au dat, au putut să dea viitorului o imagine care să îndreptățească și să susțină calea unor necompromise și solidare speranțe. Aceste demersuri, cunoscute și apreciate în lume, se constituie totodată, într-un impresionant apel la umanitate și umanism. O rațiune supremă de fapt, un mod propriu, concret, după care, iată, la cinci ani după conferința general-europeană de la Helsinki, popoarele se pot conduce și pot edifica pe mai departe un chip nobil al păcii, ferit de dezastrele care îl amenință. Începută a fi construită de aici, de pe continentul-leagăn de civilizație modernă dar și izvor al celor mai dramatice conflicte și abdicări de la această civilizație, pacea poate triumfa ca izbîndă și creație a tuturor popoarelor.

Luceafărul

Nicolae Iorga – detaliu de pictură murală (Casa științei și tehnicii pentru tineret – Botoșani)
Autori : Viorela și Vintilă Mihăescu

JURNAL DE POET

Era un pelerinaj...

În miezul verii în nopțile cu lună plină să ne aducem aminte de poetul Eladei prin versurile căruia pătrundeau la modul cel mai nemijlocit în acea evlavie a lumii vechi în sacralitatea și virtuțile unei lumi care a făcut locul apoi Logosului, iubirii odată cu noul eon început cu două mii de ani în urmă.

Îl văd pe acest strămoș al nostru cu rădăcini la Dodona tracică acolo spre Pind unde erau închinați stejarul și vulturul ca simbole ale trăiniei, acolo în satul său de lîngă Teba, în casa sa țărănească, în curtea casei sale unde se jucau pruncii și unde ardea focul sacru la cele două altare unul închinat zeului Pan, ocrotitorul păstorilor și al naturii.

În nopțile cu lună plină veneau fecioarele satului în curtea casei poetului și-n jurul focului sacru erau rostite liturgic versurile care au ajuns în parte pînă la noi pe calea cea bună a Bizanțului.

Iar din satul său acum în miezul verii

Ioan Alexandru

Rahia, iulie 1980

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Grigore Arbore și ● Ioana Ieronim ● Fondul principal al culturii române : ● „Recurs : Un mare roman încă greșit considerat" de Marian Popa ● „Alte valuri" de Gheorghe Pituț ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Carnet african de Constantin Carbarău ● Repere de Mircea Constantinescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu.

MEMENTO 2050

Actualitatea investigației lingvistice

În primăvară a apărut la Iași **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu, a treia lucrare cu acest titlu din istoria culturii românești. Să ne bucurăm mai întîi că de la Ovid Densușianu la Al. Rosetti și de la aceștia la G. Ivănescu se poate constata un important spor de cunoaștere, de adîncire și diversificare a investigației, de clarificare și interpretărilor a concluziilor. Actul de mare curaj și ambiție de a scrie o istorie a limbii române, riscant pentru oricine, finalizat în această voluminoasă carte, dovedește a avea acoperirea necesară și devine, cu siguranță, evenimentul editorial al anului.

Ne aflăm dinaintea unei opere de-o viață de om. Aproape tot ce a scris mai înainte învățatul profesor ieșean se adună în această carte, dezvăluindu-se și astfel sensul major pe care, programatic, l-a dat activității sale științifice. Scrierea acestei cărți reprezintă pentru autor, la anii de cuprinzătoare sinteze la care se află, și ocazia de a-și evalua, cu un ochi critic, nepărtinitor, operele mai de tinerețe, adeseori amendîndu-și ipotezele și concluziile de odinioară, cu seninătatea celui ce a ales odată pentru totdeauna calea adevărului, a adevărului științific. Cu aceeași măsură cîntărește G. Ivănescu și imensa bibliografie privitoare la istoria limbii române, principalele teze și concepții care au fost formulate de autori români sau străini, ceea ce dă cărții un aer polemic, incisiv, dar fără a-i coborî astfel cu nimic nivelul înalt științific, academic. Firește, G. Ivănescu nu polemizează cu ceea ce s-a scris privitor la istoria limbii române în afara spațiului delimitat de respectul normelor științifice și nici nu ia propriu-zis în discuție asemenea bibliografie, numai rareori, aproape cu jenă, cu acel „a-ți fi rușine de rușinea altuia", menționînd teze a căror evidentă eroare și rea credință o dezvăluie cu ușurință, fără a insista într-un chip ce s-ar fi dovedit nedemn pentru o carte atît de serios alcătuită. Dar nu ne putem opri să nu observăm că **Istoria limbii române** de G. Ivănescu devine încă o lucrare, din cele mai temeinice, capabilă să spulbere susținerile lipsite de orice fundament științific, inspirate numai de oarbă pasiune, din care au răsărit o seamă de așa-zise teorii privitoare la istoria limbii române, precum ar fi teza exterminării dacilor, a părăsirii Daciei de către romani, a vieții nomade duse de români în mileniul cuprins între secolele IV și XIII, a formării limbii și poporului român oriunde în altă parte numai în nordul Dunării nu. Nu ne facem iluzii că vor conteni asemenea aberații, dar ne bucurăm că pentru oamenii de bună credință cartea de care ne ocupăm pune la îndemînă o sumedenie de argumente noi, chiar dacă scopul ei nu a fost să respingă tezele susmentionate, suficient de compromise prin propriul stil de argumentare pentru a mai fi demne de luat în considerație de către un savant autentic, de talia lui G. Ivănescu.

Încercarea profesorului G. Ivănescu de a scrie o nouă istorie a limbii române se justifică deopotrivă prin punerea în discuție a unor fante noi, într-un număr impresionant, și prin

Ion Coja

Continuare în pag. a 6-a

TELEGRAMĂ

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Oamenii scrisului de pe întreg cuprinsul țării – români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități – v-au însoțit și de astă dată cu dragostea și prețuirea lor prețuire de-o lungul vizitei pe care ați făcut-o în Franța, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, dînd o înaltă apreciere modului în care ați reafirmat principiile care călăuzesc activitatea pe plan extern a partidului și statului nostru : respectarea independenței și suveranității naționale, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, neamestecul în treburile interne, reglementarea tuturor conflictelor pe cale politică, precum și dreptul fiecărui popor de a-și alege liber calea dezvoltării sale. În centrul discuțiilor pe care le-ați purtat s-au aflat deci, în mod firesc, problemele dezarmării, ale securității europene și mondiale, în dorința vie de a contribui la crearea condițiilor care să permită ca politica de destindere să-și reia cursul. Un rol de seamă revine, în această privință, lărgirii schimbului de valori materiale și spirituale, aprofundării cunoașterii reciproce a marilor creații sociale, culturale și artistice, pornind de la adevărul incontestabil că fiecare popor poate și trebuie să participe la făurirea patrimoniului comun al civilizației universale. Iata de ce ne-a bucurat în mod deosebit faptul că, în discuțiile la cel mai înalt nivel, s-a acordat o mare atenție relațiilor culturale româno-franceze, dezvoltării în continuare a cooperării pe acest tărîm.

Știma, respectul și căldura cu care ați fost întîmpinat pretutindeni constituie o nouă dovadă a rolului hotărîtor care vă revine în elaborarea și înfăptuirea politicii României Socialiste de colaborare activă cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice. În această lumină poate fi înțeles și mai bine puternicul ecou al vizitei dumneavoastră, oglindirea aspectelor ei semnificative de către mijloacele de informare din Franța, precum și de către marile agenții internaționale de presă.

Convinși fiind că recenta vizită va contribui substanțial nu numai la adîncirea tradiționalelor legături de prietenie și colaborare dintre România și Franța, dintre popoarele celor două țări, ci și la sprijinirea soluționării problemelor care confruntă omenirea, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom face totul pentru a ne îndeplini cu cinste îndatoririle încredințate de partid, de dumneavoastră personal, reflectînd cu mai multă pătrundere și dăruire efortul constructiv al poporului nostru, făcînd cunoscută pretutindeni hotărîrea lui de a-și clădi un viitor fericit, de a trăi în bună înțelegere cu toate popoarele lumii.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

MOROMEȚIANA

Conștiința scriitorului

Faptul că cea dintîi manifestare a conștiinței lui Marin Preda s-a produs ca experiență de natură etică realizează o conexiune revelatoare între biografia umană și cea literară a scriitorului. Pentru că Marin Preda concepe literatura ca element al „dialecticii implacabile a existenței", ceea ce implică „Fatalitatea relației" dintre literatură și realitate. Conștiința sa susținută de certitudini imuabile optează pentru afirmarea categorică a convingerilor existențiale și estetice, aflate în raport de coincidență. Autorul **Morometilor** este un moralist nedisimulat, moralist în sensul nobil și grav al cuvîntului, o conștiință etică implicată în evenimentele epocii sale. Aceasta structură a scriitorului îi asigură cunoscuta consecvență și nu mai puțin exemplara fermitate a atitudinii.

Respingînd compromisul de orice natură și mai ales „compromisul cu ideile" Marin Preda se apără de orice posibilă mistificare sau deformare din afară, expunîndu-și principiile : „Nu există decît o singură cale sigură pentru scriitor de a se apăra de acele „amintiri" și „ediții" ale contemporanilor care i-ar vulgariza viața și opera. Să spună el însuși despre sine și creația sa astfel de adevăruri dure încît nimeni să nu mai poată trece peste ele".

Marin Preda este unul dintre scriitorii cei mai lucizi ai vremii, obsedat permanent de integritatea sensurilor, tendință care se manifestă pe de o parte prin revizuirile textelor publicate, în sensul concentrării și purificării, pe de altă parte prin declarațiile din **Imposibila întoarcere** sau **Viața ca o pradă**.

Faptul că deține certitudini de ordin moral și estetic nu face din Marin Preda un autor mai puțin dilematic. Dar dilemele sale se rezolvă, cu discreție și rezultatul este evident sublimat. O creație echilibrată nu este o construcție care articulează dogme, ci structura cristalină care se naște în „incendiul înalt al conștiinței nelinistite".

O asemenea creație își asumă misiunea de a cuprinde avertis-

Sultana Craia

Continuare în pag. a 2-a

Poezia și nostalgia trecutului

Istoria a constituit și constituie un izvor fascinant de inspirație în poezia românească. De la descoperirea istoriei ca temă literară în epoca pașoptistă, pînă la redescoperirea interioară a istoriei ca dimensiune a liricii de azi a trecut un secol și mai mult de trei decenii, dar nici un moment acest izvor mirific n-a încetat să frenetizeze sensibilitatea poetică.

Cei mai talentați poeți contemporani au, spre deosebire de pașoptiști, care consunau ca metodă de abordare tematică, viziuni și stiluri diferite în interpretarea istoriei și a sentimentului patriei.

La Nichita Stănescu putem vorbi de o poezie cu dezlănțuiri de metafore (organizate pe reactii în lanț), unele definind un sentiment esențial al patriei. În volumele **Roșu vertical** (1967) și **Un pămînt numit România** (1970) poetul iese din cercul speculațiilor și ajunge la o contemplare esențială a trecutului condensat în prezent, oglindind viitorul : „Stîlpii porților : „I" de la Ion / Trunchiurile copacilor : „I" de la Ion. / Strigătul de bucium : „I" de la Ion...". Acest nume simbolic susține — ca sentiment al permanenței — țara.

Într-un **Imn de decembrie** poetul se adresează țării, invocîndu-i vesnicia în scurgerea ciclică a timpului : „Cristalizează orele pe placa transparentă / a mișcătoarelor priviri spre viitor / și fiecare oră chipul țării / îl tine-n ea ca albul orbitor"...

Poezia imnică are în Ioan Alexandru o nouă formă insurecțională, neoromantică ; poetul întreprinde o căutare a trecutului, a vechimii protoistorice, dar în același timp a nemanenței : „Mă trag din neam străvechi de cîntăreți dieci / Todor, Simion, Vasile, Petre și Pavel / țăranii cu șepci de oaie și suman..."

Am putea spune că Ioan Alexandru propune o trăire inițiatică a istoriei, descifrînd mirajele existente în acea zonă a vechimii pe care o cultivase și Lucian Blaga la un alt mod. Poetul trăiește frenetic-o contopire cu destinul neamu-

Emil Manu

Continuare în pag. a 6-a

● În paginile 4–5 ● Poeme de ● Pop Simion ● Valeriu Bârgău ● Viorel Sâmpetrean ● Debut : ● Lică Rugină : „Vasile cel neluat în seamă" ● Rubrici de ● Teatru ● Film ● T.v. ● Radio ● Plastică ● Muzică.

CONFABULE

Iepurașul

În pădure se întîmplau tot felul de crime. Multe animale — mari sau mici, carnivore sau vegetariene — fuseseră găsite sfîșiate. E de la sine înțeles cîtă nesiguranță îi copleșise pe supraviețuitori.

— Cum, se întreba veverița, cum mai putem trăi într-o asemenea pădure ?

— Să se facă o comisie, ceruseră rozătoarele.

Propunerea a fost socotită bună, constructivă. Nu era vorba doar de rozătoare, între victime erau chiar și urși. Comisia a fost făcută. În ea au intrat animale unul și unul, conform principiului că pentru a descoperi adevărul o comisie trebuie să fie foarte puternică. Însuși leul era în fruntea comisiei, din care mai făceau parte hiena, șacalul, lupul, rîsul, vulpea, hidra și bursucul. Cel din urmă avea îndatorirea să întocmească procesul verbal, dat fiind starea sănătății lui.

Ancheta nu a durat mult, iepurașul fiind descoperit imediat ca singurul vinovat de cele întîmplate în pădure. Drept pentru care comisia a avut grijă să-l împăleze înainte de a-l judeca.

— Cum te numești ? a întrebat leul.

În lipsa iepurașului, dus din lumea asta, mai precis în locul iepurașului, a răspuns bursucul, cu blana lui în mînă.

— Iepurașul.

Mai departe, judecata a mers repede. Bursucul a recunoscut totul în numele iepurașului, deși mai tîrziu s-a aflat că nu știa nici măcar cum să țină o blană de iepure în mînă.

Sentința a fost cea așteptată. Iepurașul a fost condamnat retroactiv la moarte, moment după care leul și-a pus blana lui sub cap.

Numai că în pădure animalele — mari sau mici, carnivore sau vegetariene — erau găsite tot sfîșiate. Se auzea întîi parcă un răget de leu, pe urmă vulpea descoperea victima, iar hiena stringea urmele. Și atunci veverița ar fi întrebat :

— Cum ? Cum mai putem trăi într-o asemenea pădure ?

Și s-a făcut o comisie. În fruntea ei a fost pus leul care purta de la o vreme pe cap o căciulă de iepure.

Iulian Neacșu

MEMORIA LOCURILOR

reflex

Memoria locurilor absoarbe și ființe și lucruri. Un fel de geografie inversă care pornește de la scara infinită a vieții și care se individualizează istoric, uneori, într-un anume timp și o anume întîmplare. Dealurile acestea, de pildă ; ca niște caravane în zori, mînate parcă de un tunet de aur peste un deșert din văzduh. Aburi rumeni, tăptoși, despre care nici nu știi dacă acoperă sau justifică vreo rațiune cumva, a naturii, se lipesc tainic de stînci și de ape pentru ca, într-o clipă, soarele deja răsărit să-i pulverizeze în aer cu lumină cu tot.

Și dealurile deodată încremenesc.

Te trezești față în față cu ele, ca și cum chiar atunci te-ai întors dintr-o călătorie căreia abia i te abandonaseși și pentru care memoria, ca un al treilea ochi, a rămas să funcționeze fără nici o urmă de imaginație. Pentru că, inexplicabil altfel, după ani și ani, locurile pe care te-ai născut și ai crescut îți scot la iveală, clipă de clipă, nu imagini, nu stări ale conștiinței sau vieții tale într-o relativă și uneori obsedantă, sofisticată independență față de realitate ci părți și întreguri, inserturi absolute ale acesteia, momente de o definitivă și inconfundabilă experiență.

Locuiesc la o margine de sat din podgoria vestită a Pietroaselor și ochii mei urcă de fiecare dată în zorii acelor dealuri de pe care istoria nu se poate spune că ar fi cohorit. Un pietrar bunăoară, ultimul, s-a stins acum cîțiva ani și a lăsat în urmă un întreg relief de trepte și stîlpi puternici de casă și cruci. Nimeni nu l-a văzut vreodată rîzînd, nu l-a văzut și nu l-a auzit nimeni plîngînd. O meserie tare — cioplitul — l-a asurzit, iar cînd a trecut de pragul puterii nu părea altceva decît un mișcător și dramatic semn de exclamație, în forma sa interioară, cea mai reflexivă. Toate zgomotele acelea ale pietrei, aschiile și scînteierile ei, toată liniștea și rupturile, descarnările și explozile ei geologice, dogoarea și frigul ei vechi, ancestral, s-au mutat rînd pe rînd sau deodată cu toatele în ființa acestui om. Și, asurzind la tot ce-l venea dinafară, a cioplit în el. Pînă la ultima răsuflare. A cioplit o cruce, un stîlp funerar care a fost gata atunci cînd a socotit el de cuviință, vreo treizeci-patruzeci de ani a lucrat, cînd și cînd, cu dese răgazuri, la opera aceasta ultimă care putea fi văzută într-o margine mai adăpostită a curții și care nu putea fi înțeleasă decît foarte tîrziu. Pentru că atunci, în acel foarte tîrziu l-a dat chip și trebuință, cioplind ultimele linii și expresii ale feței. Picta de fapt cu vîrful cioceanului și ieșea evident la suprafață, din apele adînci ale pietrei, un om care se uita parcă într-o oglindă. Cei mai mulți spuneau că-i seamănă, că așa era el între cele două războaie. Îl făcuse pe primul, pe al doilea — nu, era surd cum spusesem și asta l-a scutit. Dar tuturor celor ce au căzut acolo le-a făcut stîlpii și brațele de piatră cu numele înscrise pe ele și cu locul de amintire și vesnică odihnă pe deal. Cînd a terminat, tîrziu, și-a făcut și piatra lui și așa se zice că a sfîrșit el cel de al doilea război mondial.

Memoria locurilor absoarbe și ființe și lucruri și, prin numai o parte sau numai un gest, o întîmplare a lor, cea mai curată, le restituie întregi și fără nici o prejudecată.

A.I. Zăinescu

cronica literară

ION POP: «NICHITA STĂNESCU»

Într-un articol din **Les lettres nouvelles** (21.06.1959), Georges Poulet afirma că „scopul criticii este acela de a ajunge la o cunoaștere intimă a realității criticate. Or, mi se pare că o atare intimitate nu e posibilă decît în măsura în care ea reușește să o re-simtă, să o re-gîndească, să o imagineze pe aceasta din interior". Citat comentat de G. Genette în **Figuri** (trad. rom. 1978, p. 74) astfel: „Această **critică intersubiectivă** (...) aparține tipului de comprehensiune pe care Paul Ricoeur, după Dilthey și alți cîțiva (printre care și Spitzer) o numesc **hermeneutică**". Acestea au fost cele dintîi cuvinte care ne-au revenit în memorie după lectura cărții lui Ion Pop, cea dintîi fixare sistematică a poeticii nichitastănesciene, a cărei apariție „plutea în aer" și care statuează definitiv — prin amploare, prin abilitatea submersiunilor în zonele esențiale ale eului liric și prin fermitatea cartografică — condiția de **sistem poetic** deplin unitar în aparent-dezorientanta sa diversitate, a gîndirii și rostirii autorului **Elegiilor**, cel mai vast și profund teritoriu poetic românesc al ultimelor decenii.

Relația intersubiectivă de care amintea Genette a fost garanția coerenței și pregnanței cărții de față: pentru Nichita Stănescu „întîlnirea" cu spiritul hermeneutic al lui Ion Pop a însemnat șansa pătrunderii într-un sistem de gîndire evaluativă receptiv și elastic, rafinat și precis; pentru Ion Pop poetica lui N. Stănescu a însemnat o arie de investigație practic infinită apetența funciară pentru metamorfoză, zonele de echilibru între gnomic și ludic și caracterul de operă deschisă validînd abordările de esență și analitica frenetică, laolaltă cu viziunea sintetică. Un caz fericit de osmoză între comentat și comentator într-un demers critic revelator și puternic. Dincolo, însă, de calitățile demersului lui Ion Pop (firesc exersate aici, după capitolul rezervat poetului în **Poezia unei generații** și după deschiderea spirituală de subtilitate manifestată în cartea dedicată avangardismului), esențială ni se pare a fi cercetarea Chipului poetic stănescian configurat, dat fiind caracterul de primă sinteză în subiect, al lucrării de față. Nefiind vorba de un autor **fixat** ci, dimpotrivă, de un autor tot mai contestat în ultimii ani (direct proporțional cu extazele critice ale debutului, într-un proces de nefericită „compensație" critică) — se impune o rezumare a liniilor de forță ce străbat spiritul liric al poetului în imaginea propusă de comentator.

Intenția esențială (la împlinirea, căreia, dealtfel, se ajunge) este abordarea manifestărilor divergente ale acelei „geometrii interne a întregului". Subtitlul cărții — **spațiul și măștile poeziei** — subsumează fenomenele radiare la două coordonate: lumea obiectelor, „geografia imaginară" în sens richardian și nucleul liric dinlăuntrul acesteia, aflat în continuă emergență și ipostaziat în serii succesive de autoproiectări. Dacă pentru cea dintîi coordonată rostirea, edificarea unei „mitologii a limbajului poetic", este sursa fundamentală de vitalizare, facere și desfacere a realului imaginar, pentru cea de-a doua ludicul funciar — manifestat ca voință de redimensionare a Ordinii — devine modalitatea cea mai sigură de captare a infrarealului poetic. Spațiu și eu (**personalizat** prin mască), fenomen și esență, virtualitate și manifestare, ș.a.m.d. sînt centrii din a căror interpenetrație și revelatoare dialectică se va nutri sistemul poetic stănescian. Astfel, primele două capitole — **Lumea obiectelor** și **Spațiul viziunii sentimentelor** — vor crea cadrul abordării „primei revelații esențiale a poetului", „punctul de plecare" în accepția lui Poulet, către configurarea traiectelor ulterioare. Un univers imaginar vitalizat prin lovirea de elemente, autorevelîndu-se prin figuri ale transparenței și oglindirii și aflat în continuă reverberare, va prefigura „poetica metamorfozelor" în **Sensul iubirii**. **O viziune a sentimentelor** va centra eul poetic pe axa (de factură romantică) a transfigurării realului în „sinele" înzestrat alchimic, proces simultan, aproape, cu cel de detașare (auto) spectaculară. Timpul și spațiul vor fi redimensionate la o scară edenică, fixate în transparențe aurorale și sonorizări luminiscente, deschizîndu-se astfel un traiect fundamental: „realitatea realului e asimilată realității (irealității) cuvîntului".

Evident, **Elegiile** vor marca și pentru Ion Pop cel dintîi mare „moment de răscruce" în poetica lui Nichita Stănescu. Accentul decisiv pus pe meditație, spiralarea linearului pînă la ambiguizare, circumscrierea simbolică a zonelor așa-zis stabile ale limbajului situînd „spațiul mitic" în „centrul poemului". Urmărind rînd pe rînd „topografia universului elegiac" și latențele eului germinativ, zborul condensat și imaginile desfacerii din sine a potenței esențiale, raportul — cu accente variabile — dintre vedere și viziune, inerția organicului și anularea sa prin dinamica ignică, imaginea mitică a devenirii în „Omul-faptă", în care contrarii coincid identificîndu-se cu voința poetică, criza semnificațiilor și, din nou, ca la finele capitolelor anterioare, valența spectaculară (de această dată „spectacolul discursului însuși") — capitolul **Douăsprezece ipostaze ale poetului și poeziei** devine cea dintîi **sumă** a viziunii poetice stănesciene. Urmează un moment de trecere (**Contemplație și metamorfoză**) în care sînt analizate motive și teme ce nuanțează chipul poetic configurat (emoționalul pictural, radiografia imaginarului, foamea de real, poetica vederii și motivul inimii, tema izgonirii sinelui și motivul Îngerului, nostalgia unicului alături de cea a multiplului, frigul, poetica minerală, polisemia textului), concluzia fiind aceeași totală deschidere a sistemului către întrebare și experimentare. După acest capitol „de trecere" vor urma celelalte două sume ale viziunii poetice: **Cuvintele și necuvintele** și **Poezie și joc**. Acestea plus secțiunea dedicată **Elegiilor** formează triunghiul vital al eseului, închizînd în perfecția unghiurilor sale coerența gîndirii și rostirii stănesciene.

Poezia ca „ars combinatoria" va însemna pentru Nichita Stănescu nu doar o „atitudine de distanțare intelectuală" față de sinele poetic, ci o inscenare propriu-zisă a „propriului act de creație" realizînd „un fel de proiecție mitică a acestuia". „În fața limbajului — observă Ion Pop — Nichita Stănescu pune și își pune întrebări pe care alți poeți le-au rostit în fața cosmosului". Observație esențială rezumînd un traseu extrem de complex pe care poezia modernă și l-a asumat deplin și în cadrul căruia poetica stănesciană oferă o imagine de indubitabilă valoare. Cercetînd „pedagogia cuvintelor" la Nichita Stănescu, [illegible] limbajului" (devenire modernă a definiției [illegible] a lumii ca „trop al spiritului") și abordînd „foamea de cuvinte" alături de „imaginea emblematică a virtualității sensului și totodată a potențialității expresiei", care este Necuvîntul, Ion Pop va codifica astfel existența unui „specific mit al polisemiei cuvîntului poetic" ce va genera specificul rostirii poetice ca demers demiurgic, conceptul de poezie instaurîndu-se în analiza operei de față ca energie infinit emergentă. **Fenomenalizarea** acestei energii, trecerea ei din potenția în actu va fi garantată de suflul ludicului. „Jocul va defini aici, în esență, o strategie a instaurării sensului, o multiplicitate de tentative ale aproximării în expresie a unei realități virtuale", avînd o funcție de **de-dramatizare a realului**". Capitolul de rară finețe **Poezie și joc** stabilește în principal [illegible] perspective de bază: jocul lume, jocul lumii [illegible] ca joc și jocul ca lume, fiecare prilejuind pagini de precizie și profunzime analitică greu de rezumat aici.

Epica magna și **Operele imperfecte** beneficiază de o tratare mai superficială (cap. **Deschideri**), deși unele observații („contactele dintre eu și univers nu mai au aproape nimic din comunicarea armonioasă de altădată", zborul frînt, chipul „istoricizat" al vechiului „personaj generic", universul ca hieroglifă inintelegibilă", etc.) ating esența acestei noi etape. Două citate — „Mai însemnat decît spectacolul universului exterior este celălalt, al explicării eului, al afirmării sale ca agent perturbator pentru ordinea realului și constructor al unei noi, în strînsă dependență de impulsurile lăuntrice. Nici unul dintre poeții români nu și-a organizat într-un grad atît de înalt, aproape extrem viziunea în funcție de o asemenea perspectivă" și „În privința transformării poeziei în program său spectacol, Nichita Stănescu a mers, evident, cel mai departe dintre toți creatorii români moderni, configurîndu-și un spațiu de mișcare de excepțională amplitudine" — punctează decisiv demersul critic de față.

A discuta cartea lui Ion Pop nu în ceea ce este, ci în ceea ce ar fi putut fi, ar fi o gravă eroare; fiecare ar fi scris-o altfel și materialul bogat de generos pe care sistemul poetic stănescian îl oferă poate fi restructurat în fel și chip. Sigur, cum s-a zis deja, o mai largă deschidere către poezia română în general și mai ales către poezia europeană a sec. XX — s-ar fi impus fără îndoială [illegible] atît la nivelul [illegible] poetice — cu valoare de unicat, în orice caz la acela al gîndirii poetice). Mai cu seamă că Ion Pop era cu totul în măsură s-o facă. Poate, însă, că decența și [illegible] echilibru al criticului au contat decisiv: într-o primă tentativă de fixare importantă este structurarea materialului; pe de altă parte, faptul că sistemul poetic abordat este în plină devenire, [illegible] ceea ce trebuie să caracterizeze un atare demers critic este în principal valența analitică, [illegible] Oricum, cartea de față este un eveniment [illegible] **Poezia unei generații** [illegible]

Dan C. Mihăilescu

viața cărților

proza

„Mica literatură" subiectivă

● Izvorite dintr-un comun instinct subiectiv, jurnalul geografic de călătorie și tableta pe teme culturale par a forma o clasă esteticește izolată cu lumea ei, un soi de „mică literatură". „Mică", se înțelege, sub raport cantitativ căci în artă nu volumul dă valoarea ci însușirea spiritului de a vedea generic și rezolutiv, într-un cuvînt viziunea globală. Arvers, de pildă, nu pierde artisticește la comparațiunea cu industriosul Paul Fort, iar la noi Hasdeu nu îl exclude culturalicește pe Odobescu.

Volumele, așadar, estetic astfel de producțiuni fatal reduse, au totuși o notă comună. Sînt lirice la un [illegible] subiectiv, fără [illegible] fantasta căci se [illegible] la obiect, conțin în [illegible] o mișcare critică primitivă [illegible] intuiție nemijlocită de temă, au, în sfîrșit, simț „exotic" în spațiu [illegible] și în regim cultural [illegible] admit, cum se zice, diversitatea. Nu altfel sînt fișele de voiaj diplomatic, 38 la număr, lăsate de T. Dumitru [1] (pseudonimul de călător al lui Dumitru Trancă), în 11 țări asiatice, europene și americane. Scurte eboșe citadine, lapidare tablouri geografice, scene de moravuri, observații de stradă și de tîrg, multe informațiuni culturale. E cu neputință a deduce de aci aspectul geografic inițial, universal, obiectiv exterior, ascuns văzului critic de o mulțime de impresii adînc personale. Mai nimic despre obiect în direct, însă un șir de elemente culturale despre autor. Ce se deduce de aici? T. Dumitru e un spirit curios și fin observator cotidian, sentimental și cult cu discreție, fascinat de pictură, tare în istorie. El fuge de realul cotropitor și nu iubește călătoria în ce are gregar (Romulus Rusan este opusul perfect), cultivă geograficul muzeal și, din muzeografie, pinacoteca. Olanda e dedusă din pictori olandezi, Turcia — din bazar și din „Kervanseray". Mexicul — din edificii și din ruina intemporală. O astfel de călătorie e, în sine, curat intelectuală și e un voiaj de cabinet, imitînd în schemă pe Xavier de Maistre. Călătorul este „exotic" prin cultural și este, ca atare, un clasicist întrucît observația privește tipicul și inactualul, percepînd diversitatea la nivelul categoriei.

● „Clasiciste" în gustul umanist, sînt neîndoios tabletele lui Aurel Rău [2], unificate sub titlul liric „Flori din cuvinte" (mai vechea „terasă" a lui A. Gurghianu, excepțională, era mai incisivă și clasificabilă în grupul reflectiilor moraliste). „Flori din cuvinte" conține însemnări de caiet liric, de ordin subiectiv (personală și nesistematică este, de aceea, și selecția), reductibile totuși la un sentiment unic. Poetul slăvește poezia, literatura în fine, și asemeni umaniștilor din veacul lui Erasm, înalță ode contemporanilor, fericit a trăi într-un mediu benefic. Totul pare a fi „celebrare", „eternă uimire", laudă literară și mașinăria sentimentelor supreme pornește cu un combustibil practic inanalizabil într-un moment cu neputință de izolat. O foaie rătăcită pe birou o călătorie hispanică, o scrisoare veche de la St. John Perse, o „sărbătoare la Miorcani", moartea unui artist, o știre de ziar, ferparul unei persoane iubite esteticește, o aniversară, acestea sînt psihologicește incidente exterioare, prefăcute de inefabile mori sufletești, urnite cu un zgomot elegiac, în trenosuri și în imne. Cine caută aci judecăți critice, formule subiective și facțioase (în genul lui St. Aug. Doinaș) face un examen inutil căci „Flori din cuvinte" e un jurnal liric indirect, o sforțare a unui poet de a se cunoaște prin afinități, iar, în final, un pur bloc-notes de ordin poetic. Caligrafiile sînt pretutindeni de o finețe chinezească.

„Poezia. Jurnal Fragmentar" conține, de altfel, aceste „celebrări" unde spiritul se revelează indirect, curate eseuri pe teme lirice. Nu avem a ne aștepta la sistem, acestea nu sînt producțiuni riguroase ci eboșe, cu merit neîndoios în a releva o febră lirică directă. Însă îndărătul expresiei baroce (căci este asociativă și genuină) Aurel Rău vede teoretic corect. Poezia ar fi „o șoaptă de stele", notația „prin repulsia-i funciară pentru explicitare, cucerire durabilă a liricii", poemul este analizabil și „major" dacă „îl distingi și după punctul de vedere autobiografic". Sînt aci note felurite, „despre cîntec și anticîntec", despre „nostalgia epicului", despre „cauza comună" care ar fi o poezie de cultură și natură, de „senzație și abstracție" despre „inexprimabilul exprimat", confesiuni de unde se poate arunca o privire în laboratorul liric. „Flori din cuvinte" este o confesiune literară și un fragment de jurnal subiectiv, analizabil esteticește prin nota de examen psihologic interior, în fine, o colecție de tablete care divulgă, în fapt, o poetică.

Artur Silvestri

[1] **T. Dumitru: „Popasuri străine", Editura „Dacia", 1980.**

[2] **Aurel Rău: „Flori din cuvinte". Editura „Eminescu", 1980.**

Un roman de aventuri

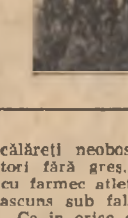

Cu noul său roman *) Niculae Frânculescu duce mai departe acțiunea volumului **Colții șacalului** (1975), revenind în spațiul aventurii spectaculoase. Naratorul reproduce relatările bătrînului Ștefan Sercanu, care își evocă tinerețea temerară, consumată în Texas și în Mexic. Sub numele Colorado el participă la o incursiune justițiară, alături de șeriful Gerry Mulligam și de Pedro Cordura, ajutorul acestuia, pentru prinderea unei bande de răufăcători.

Romanul de aventuri își are rigorile sale, presupunînd o motivație care să asigure tensiunea construcției epice, articularea evenimentelor, verosimilul situațiilor, personalitatea eroilor. Pe de altă parte, genul impune anumite tipologii și o schemă narativă care funcționează în virtutea unei tradiții bine-cunoscute. În genul western-ului [illegible] de Niculae Frânculescu scrisul respectă aceste caracteristici devenite „clasice", elementul de originalitate aparținînd personajului Ștefan Sercanu. Evenimentele sînt relatate retrospectiv, în limbajul de la poalele Făgărașului, fostul marshall rememorînd „întîmplările prin care trecuse în Mexicul neliniștit și aprins de răscoalele țăranilor lipsiți de pămînt ori cu pămîntul pîndit de latifundiari. Privirile le păstra ațintite în para gătejilor. Deși voia să pară încă un dur, în seara aceea se trădase. O undă de emoție l-a atins, atît cît rîndunica își scaldă pieptul în apă, frîngîndu-și zborul o clipită. Acele zile fierbinți trăite printre mexicanii porniți să-și recucerească pămînturile și drepturile [illegible] și [illegible] lui Juarez îi amintească fapte intens trăite și care-l răscolește acum [illegible] și cu vorba la ele".

Cavalerii dreptății sînt „duri" cu sufletele generoase, înfruntînd cu temeritate primejdiile, sub identități [illegible], traversînd spații întinse, trecînd prin situații aparent fără ieșire. Ca toți [illegible] genului, sînt călăreți neobosiți, trăgători fără greș, înzestrați cu farmec atletic și curaj ascuns sub falsul cinism.

Ca în orice carte de aventuri există interludii lirice, concentrări și destinderi ale acțiunii, pasaje descriptive, largi panorame, încăierări, curse, atacuri banditești, împușcături. Și întrucît literatura de aventuri se adresează mai ales tineretului, accentul cade pe virtuțile morale, fie ale reprezentanților legii, fie ale indienilor sau ale țăranilor mexicani. Încercuiri, cavalcade, semne ale indienilor, prizonieri, întreceri cu arme, totul concură la crearea tensiunii specifice, întreținînd ritmul povestirii. Caracterele se integrează tipologiilor consacrate, acțiunea opunînd pe justițiari răufăcătorilor prin utilizarea unor procedee cinematografice. Succesiunea scenelor, dialogul, relatarea gesturilor, alternanța unghiurilor vizuale, contribuie la realizarea sugestiei pregnante. Romanul se încadrează genului, respectînd schema fără a fi schematic, supunîndu-se rigorilor necesare și aducînd în același timp un element original. Acțiunea bogată în situații dramatice soluționate spectaculos, implicînd sugestii de ordin moral — și acestea specifice genului — se desfășoară alert, fără să treneze și fără să se complice inutil, evoluînd logic, firesc, captivant. Personajele se conformează regulii jocului inspirînd simpatie și solidaritate, întreținînd prin aceasta încordarea în momentele de maximă concentrare a conflictului.

Într-un cuvînt, **La sud de Rio Bravo** este, ca și volumul **Colții șacalului**, o carte de aventuri pentru tineret respectînd tradiția și structura narativă consacrată, construită coerent și verosimil, în ritmul adecvat literaturii de acest gen.

Sultana Craia

*) **Niculae Frânculescu: „La sud de Rio Bravo", Editura „Albatros", 1980.**

eseu

Incursiuni în ethosul românesc

● Se pot scrie nenumărate studii despre vechea cultură materială românească, despre obiceiurile tradiționale, despre mitologia ori despre folclorul literar popular. Vasile Tudor Crețu își propune însă un țel mult mai ambițios: cartea *) sa este dedicată „ethosului" românesc, adică „totalității sistemelor de semne și limbaje ale tipului de cultură folcloric în interdependența lor cu omul ca subiect și resursa [illegible] al culturii" (p. 77). Este vorba aici de o perspectivă de maximă generalitate, în care se [illegible] atît studiul formelor culturale în dinamica și structura lor internă, cît și acela al raporturilor dintre acestea și individul uman privit nu numai sub „specie [illegible]" ci și în cele mai variate și concrete ipostaze ale existenței sale. O asemenea optică implică, după cum e și firesc, o vastă perspectivă antropologică, și e un bun cîștigat pentru cercetarea românească faptul că numărul cărților apărute în acest domeniu e în continuă creștere. Viziunea antropologică asupra culturii, viziune [illegible] și totalizatoare, cere deci aprofundarea mai multor metode de investigare, începînd de la tradiționala „fișă a informatorului" pînă la mai recentele teorii semiotice, estetice și filozofice. Permanenta pendulare între orizontul bibliografic (adeseori risipit chiar cu prea multă dărnicie) al celor mai variate interpretări ale fenomenului de cultură și cercetarea frapantă și revelatoare a realității folclorice autohtone constituie nota specifică și farmecul acestei cărți.

De altfel, cititorul va avea adeseori sentimentul drumurilor deschise, al orizonturilor întrezărite, dar neinvestigate pînă la capăt. Volumul de față nu cuprinde un traseu finit și o lume închisă: cartea aceasta este o imagine „mozaicală" asupra domeniului analizat, imagine care nu explorează epuizînd, ci străluminează prin selecție cîteva aspecte decisive ale „ethosului" românesc. Imaginați-vă că v-ați afla în fața unui vast tărîm, aproape nestrăbătut, plin de locuri ascunse și promise: cine ar prefera să se stabilească la periferia lui și să rămînă mereu ancorat pe același petec de pămînt, mereu vecin cu orizontul necunoscut ce începe de la granițele sale? Orice investigație antropologică a folclorului românesc se află (și se va afla încă) în fața acestui risc: acela de a se răsfrînge în multiple idei și interpretări, acela de a nu rezista tentației multiplelor fapte ce se cer menționate și analizate, de a numi fără a defini și de a descrie fără a analiza adîncimea concretă a fiecărui fapt particular. Aș putea spune, și sper să nu greșesc, că etnologia românească se află încă dominată de „frenezia începuturilor", de acea aprigă dorință de a vorbi despre toate (care te face să nu poți spune totul despre fiecare) și de a face din fiecare punct al traseului o răscruce care se deschide către multe alte căi posibile, în așa fel încît această permanentă alunecare poartă cercetarea mereu mai departe și mereu pe alte căi.

Există în lucrarea lui Vasile Tudor Crețu, între multe idei, interpretări și sugestii, una asupra căreia aș dori să insist în mod deosebit. Ea mi se pare a fi de o mare rezonanță teoretică, deschizînd multe perspective pentru cercetători viitori. Ea nu are valabitate numai în orizontul exegezei **Mioriței**, ci și în spațiul înțelegerii și analizei dimensiunilor specifice ale „ethosului" românesc: „orice colectivitate umană, caracterizată prin comunitate de limbă și teritoriu, de viață economică și de cultură și care și-a desfășurat existența istorică printr-o stabilitate teritorială neîntreruptă și-a creat, de-a lungul secolelor un complex ceremonial de înmormîntare" (p. 83). Pare paradoxal, dar într-adevăr riturile funerare dau măsura continuității unei culturi, deoarece ele prezintă felul în care membrii comunității respective se proiectează în eternitate, își reglementează raporturile cu stihiile naturii și cu forțele sacrului, își definesc, în mod metaforic și simbolic, capacitatea de a se perpetua, ca grup, în detrimentul accidentului individual. Pornind de aici, o analiză a obiceiurilor românești, va putea spune foarte mult despre imaginea vieții și omului așa cum e ea proiectată în cultura populară autohtonă. Este aici o sugestie, care se alătură multelor și bogatelor deschideri, pe care această carte le creionează și le impune în atenția cititorului.

Mihai Coman

* **Vasile Tudor Crețu: „Ethosul folcloric — sistem deschis", Editura „Facla" 1980.**

Conștiința scriitorului

Urmare din pag. 1

mente morale de cea mai mare gravitate, convingere pe care Marin Preda o formulează în mai multe rînduri: „Cineva s-ar putea întreba: e chiar atît de importantă literatura încît să intre în interiorul ei astfel de avertismente? După părerea noastră este. Chiar dacă există dorința provocată de dezamăgiri, de a o îndepărta de la această misiune. Nu micșorînd în gîndirea noastră forța de influențare a conștiințelor pe care o are arta rezolvăm dezamăgirile noastre".

Arta nu este deci reflectare simplă a realității, relația „fatală" dintre ele fiind infinit mai complexă. Condiția specifică a artei este dramatică în măsura în care ea presupune confruntarea „sub lumina totală a adevărului și nu măsura în care trebuie să opună falselor pudori corectivele necesare într-o luptă încleștată cu destinul, fără teama înfrîngerilor".

Din această dublă perspectivă, morală și estetică, Marin Preda polemizează, intransigent, cu tot ceea ce tinde să se sustragă sau să mistifice. Anecdoticul amorf și nesemnificativ, compromisul, evazionismul sînt fenomenele cel mai frecvent definite ca forme care falsifică adevărata menire a literaturii. Este firesc deci ca un scriitor care își revizuiește opera și așa densă și sobră, eliminînd tot ce i se pare superfluu, să-i dezaprobe pe autorii „făcători de cuvinte, care spre deosebire de scriitorii preocupați de o problematică veritabilă, se mulțumesc să inunde hîrtia cu torente de imagini și cuvinte care nu spun nimic".

Obsedat de autenticitatea problematicii literare Marin Preda operează cu modele de semn contrar, confruntate polemic. Un model de semn pozitiv îl oferă un comentariu privitor la un debutant, dar care exprimă opiniile generale ale lui Marin Preda, definind criteriile sale stilistice: „Viitorul romancier are prezente toate instinctele necesare creației. Nu-i scapă cuvintele pe hîrtie fără să fie conștient că ele alcătuiesc propoziții care o dată materializate sînt departe de a fi inocente, cum cred unii debutanți și chiar consacrați. O frază în plus, și deodată puterea celor anterioare e diminuată. Una în minus, și sensul e ciuntit. Limpiditatea și transparența stilului și absența unei gesticulații haotice a gîndirii (care dau la un moment cititorului senzația că nu mai citește o carte, ci mestecă în gură cîlți amestecați cu [illegible] cum se întîmplă în multe romane) analitice care apar este pentru mine dovada incontestabilă a talentului [...]". Bazarii s-a găsit o mai [illegible] expresie tentațiunea creației, intensa dificultate de a se exprima pînă la infim [illegible], de a-i păstra integritatea senzațiilor, de a-i găsi măsura unică, exactă, inefabilă. Și rareori — sau niciodată? s-a definit atît de pregnant conflictul interior cu semnificațiile labile, tinzînd să se sustragă sau să se transforme în opusul lor, pe care creatorul trebuie să le domine și să le fixeze, subordonîndu-le ideilor sale. Creația nu este inspirație, ci tensiune subterană între cuvîntul bastard și perfid și conștiința ordonatoare. În raport cu reversibilitatea cuvîntului creația este cu atît mai profund responsabilă. Echilibrul, consistența, expresia eliberată de orice echivoc, ca manifestări ale intransigenței artistice reprezintă principalele calități ale acestui scriitor de structură aparent clasică, frămîntat însă de dilemele și temerile secolului său și ale personalității sale interioare.

Sub aparența tradiționalismului epic și etic Marin Preda este un scriitor de o mai autentică modernitate decît mulți dintre contemporanii săi care au optat pentru formule literare de ultimă oră sau de maximă sofisticare.

Patosul său interior, centrat, este convertit într-o experiență „veritabilă" a certitudinilor, scutit de căutări sterile pentru că definea sensul esențial al actului creator: „În lumea în care trăiește, scriitorul, fascinat de ceea ce vede, poate lansa o sondă și, în sensibilitatea conștiinței sale, poate să studieze datele acestei lumi și să ne dea, poate nu chiar un răspuns, asta, uneori, e atît de greu, ci posibilitatea de a contempla noi înșine această unică viață, cu toate enigmele și problemele ei inevitabile. Și atunci poate fi sigur că urmările gestului său creator vor fi imprevizibile".

Desen de Simona Pop

Caietele teatrului „Bacovia"

Nr. 34 al Caietelor teatrului Bacovia din Bacău reușește într-o formă elegantă și suprinsă, o serie de mărturii și referințe, prilejuind abordări de teorie dramatică și interviuri cu personalități teatrale, puncte de vedere asupra unor fenomene teatrale europene moderne, texte dramatice de excepție. În afară de însemnările lui Valeriu Traian, directorul teatrului, despre însemnătatea stagiunilor de teatru, alături de un fragment de Călinescu, Margareta Ion Cazaban, de declarații ale actorilor Anca Alexandra și Constantin Cosa, Puiu Burnea, ale regizorului Nae Cosmescu și de însemnările Angelei Bocan despre „modele" actoricești, mai aflăm aici: un interviu cu Ovidiu Genaru, altul cu Ștefan Oprea: un foarte interesant punct de plecare pentru o „antologie a comportamentului nonverbal" semnat de Mihai Rădulescu și un drept cuvînt privind dimensiunea estetică a criticii de teatru semnat de Ivan Nesoru; un fragment despre teatru decupat din **L'épreuve du labyrinthe** de Mircea Eliade; foarte utile observații asupra „teatrului italian contemporan" de Ileana Berlogea, iar articolul lui H.R. Radian (300 de ani de la moartea lui Joost van den Vondel) și interviul cu Odette Joyeux „despre cîteva fruntași ai teatrului francez" completează sumarul bogat teoretic al numărului.

Textul-eveniment care încheie caietul este piesa în două tablouri — „**Candelabrul**" de Dumitru Radu Popescu. În total, o prezență culturală de distincție și substanță.

D.C.M.

compendiu

Studii și cercetări de bibliologie

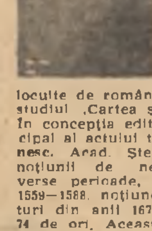

● Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei desfășoară în afara sarcinilor curente **o bogată și variată activitate științifică de cercetare.** O mărturie concludentă este volumul al treilea din seria **Biblioteca și cercetarea**, care cuprinde comunicările prezentate în cadrul tradiționalelor „Zile ale bibliotecii academice clujene", sesiunea științifică din noiembrie 1978.

Prezența conștiinței de neam, a originii daco-romane a poporului român, reliefată de circulația cărții manuscrise și tipărite în toate teritoriile locuite de români, este analizată de acad. Ștefan Pascu în studiul „Cartea și unitatea spirituală a poporului român". În concepția editorilor cărții vechi românești scopul principal al actului tipăririi era **folosul întregului norod românesc.** Acad. Ștefan Pascu urmărește frecvența folosirii noțiunii de neam românesc în tipăriturile din diverse perioade, arătînd că dacă în 11 cărți dintre anii 1559—1588, noțiunea este folosită de 17 ori, în 38 de tipărituri din anii 1673—1699, aceeași noțiune este prezentă de 74 de ori. Această realitate din cartea românească veche este semnificativă pentru **dezvoltarea neîncetată a conștiinței de neam.**

O contribuție valoroasă la „Bibliografia românească veche" este studiul următor, dedicat unor **cărți coresiene reeditate**. Aducînd „Date noi privitoare la „Tîlcul evangheliilor" și „Molitvenicul românesc" ale lui Coresi", Titus Furdui demonstrează că, printr-o cercetare riguroasă, se poate ajunge la rezultate importante pentru istoria cărții și culturii românești. Calitatea [illegible], filigranele, însemnările manuscrise de lectori sau de proprietate, analiza lor și a textului propriu-zis permit cercetătorului identificarea unor noi exemplare, a unei informații istoriografice importante despre „săborul" necunoscut de la 1773, îi oferă posibilitatea unor noi datări. Circulația acestor tipărituri coresiene, atestată prin însemnările manuscrise, pune în evidență, după cum concluzionează Titus Furdui, **unitatea spirituală a poporului român din Transilvania cu românii de peste Carpați.**

Un studiu de referință pentru studiul „Școlii ardelene" este cel datorat lui Engel Károly și intitulat — „Din tezaurele bibliotecii noastre: tezele disputei publice filozofice susținută de Grigorie Maior la Colegiul de Propaganda Fide în 1743". Descoperirea broșurii „Conclusiones ex universa philosophia selectae (...)", necunoscută și nevalorificată pînă acum, „impune unele corectări în aprecierile noastre despre orizontul cultural sau, mai corect, despre pregătirea profesională a reprezentanților școlii ardelene", pledînd pentru un contact mai timpuriu al lor cu wolffianismul. Engel Karoly analizează cu minuție toate implicațiile culturale ale lucrării viitorului episcop al diocezei Alba Iulia-Făgăraș, ale prezenței la conducerea disputei a savantului Thomas Le Seur, matematician și filozof, cu contribuții valoroase la interpretarea principiilor newtoniene, arătînd că pentru tinerii români „primele preciziuni bazate pe filozofia naturală a lui Newton au însemnat atît la Roma cît și la Blaj o revelație."

Cartea străină, rară și prețioasă este un domeniu de cercetare deosebit de interesant pentru bibliologia românească: Elena Maria Schatz prezintă „Colecția de incunabule a Bibliotecii centrale de stat", semnalînd piese de valoare, reliefînd importanța unora dintre ele pentru istoriografia românească; cu unele considerații metodologice preliminare, Iacob Mîrza atrage atenția asupra impunătorului fond de „Tipărituri elzeviriene în Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia", iar Silvia Dumitru analizează cîteva „Ediții frobeniene existente în fondurile Bibliotecii centrale Universitare Cluj-Napoca". Spațiul nu ne permite să consemnăm toate contribuțiile valoroase din acest volum cum ar fi cea despre „Mircea Tomescu și maturitatea bibliologiei românești" de Ion Stoica, studiul despre „Mijloacele tehnice de identificare a tipăriturilor vechi" de Alin-Mihai Gherman sau cel al lui Liviu Ursuțiu intitulat — „O carte de istorie — «Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă»". În ansamblu, volumul **Biblioteca și cercetarea** dă măsura muncii științifice desfășurate în bibliotecile românești.

● O bibliografie completă a cărții românești sibiene, de la prima tipăritură românească a lui Filip Moldoveanul, celebrul „Catehism luteran", și pînă la anul 1918, a fost realizată de Elena Dunăreanu și Aurelia Popa, sub egida Bibliotecii „Astra". Volumul cuprinde descrierea bibliografică a 1 868 de tipărituri, care atestă importanța Sibiului în istoria cărții și tiparului românesc. După fluctuația inerentă începutului (1544; 1547—1554; 1696) cartea românească sibiană intră cu secolul al XVIII-lea într-un ritm de producție din ce în ce mai susținut, reflectînd dezvoltarea gustului pentru lectură a românilor transilvăneni. Sfîrșitul de veac consemnează tipărirea primelor cărți populare (la Petru Barth) și a primelor traduceri din literatura universală (la Martin Hochmeister). În prefața catalogului, Elena Dunăreanu face o expresivă trecere în revistă a principalelor momente din evoluția cărții românești sibiene: prima gramatică românească a lui Radu Tempea, directorul școalelor neunite, primele versuri originale datorate lui Vasile Aaron; traducerile și adaptările lui Grigore Plegoianu, Stanciu Căpățîneanu și Ion Văcărescu; lucrările lui Anton Pann, Ion Barac; activitatea tipografiei arhidiecezane și publicațiile „Astrei"; momentul „Tribunei" etc.

O contribuție a bibliografiei de față, care se cere consemnată ca atare, este prezentarea cărții de după 1830 pînă la Unirea din 1918. Autoarele au consemnat peste 1500 de titluri care arată rolul pregnant al cărții românești în dezvoltarea vieții culturale și științifice. „Literatura unui popor — scria Iosif Tempea, la 1878, în „Stilistica limbii române" — este adevărata lui mărire și cel mai puternic mijloc de civilizațiune — este exemplul cel mai învederat și cel mai pozitiv, că această națiune viază".

„**Cartea românească sibiană (1544—1918)**" este o contribuție valoroasă la bibliografia națională retrospectivă.

Gheorghe Buluță

Antologia «Luceafărul»

„Grigore Arbore este unul din aleșii unei specii rare de poeți, la care cultura se află intr-un raport de supremă intimitate cu un anume instinct al eleganței. Influența livrească este distilată pină la esența imperceptibilă, observabile fiind cel mult afinitățile, prin ecouri a căror identificare este inutilă intr-un univers poetic atit de personal totuși. Poezia lui Grigore Arbore este expresia unei sensibilități discrete și profund rafinate care se dezvoltă in interior prin armonii delicate și vibrații infime. Discreția structurală a poetului ii face accesibilă o ideală impersonalitate estetică, care il ferește de accente dizarmonice și de ostentație".

SULTANA CRAIA

„...Sentimentul tragicului, dintr-odată răscolit sau o vibrație de reținută melancolie (...) vin să releve in Grigore Arbore un poet mai degrabă stăpinit decit rece, un caligraf in care se ascunde o natură delicată și fină...".

VALERIU CRISTEA

„...Prin sensibilitate, poetul este un antichizant ce-și potolește emoțiile subordonindu-le retoricii".

MIRCEA IORGULESCU

„...Ca in peisajele lui Breughel, in „labirinturile" lui Grigore Arbore se petrec mici drame, crime oculte, seisme geologice, intr-un cuvint o bătălie surdă se duce pentru a ajunge la victoria luminii, a spațiului moral și moralizator...".

N. RUSU

grigore arbore

Imn pentru Mielu Mihai

Salve ființe suave ale intunericului, salve
fluturi purtind
pe polenul velelor voastre clinchetul
argintat al cometelor, salve păduri de stejar agățate
in spinarea metalică a graurilor, salve
riuri tăiate in trecătorile albe
de pietrificatele poduri de păienjeniș străbătute
visător de caravanele miriapozilor, salve
lumini înțelepte lunare oprite pe creștetul
satului de unde-ntr-o noapte profundă
sfirtecată ușor de proiectoarele albe
ale licuricilor noștri iubiți a plecat
cel despre care acum vă vorbește
in umila sa limbă poetul ce strigă
pentru ultima oară: Salve Osiris!

★

Mielu Mihai cunoștea
devenirea continuă a gheții pe riul [illegible] metalic
mai ales către locul prea sterp unde vara
umbra devine stăpină pe cimp dacă apa
umflă plăminii copacilor bolborosind
incoerentă și gravă asemeni
unui nesăhuit animal pentru care
cățăratul pe trunchiuri e sensul
vital al trăirii. De acolo
a privit către lume tăcut ingrijindu-se
zile în șir să nu fie
verdele pur al amiezii impins prea departe
de tălăngile turmei. Viața, veți spune toți,
și-a inceput-o idilic, s-a desfătat
din pruncie cu calmul planetar, adormit-a
in brațele iasomiei tot ingiginind
obsedante refrene
auzite in curtea cu gardul cel alb
abandonată de el dimineața cind izbucnesc
plăpind ciocirliile. Nimic mai fals,
voi răspunde, căci nașterea lui,
deși de la bun inceput hărăzită luminii,
fu o eroare. In noaptea intiia
un suflu prea rece intră in ogradă
tulburind animalele, veștejind
iarba aflată in așteptarea
metalicei coase.
Zeul imponderabil, fiul ascuns
al neantului se infrățea
pentru o clipă cu strigătul
celui născut și doar intimplarea
aduse pe plaiul acela atunci
galopul solarilor cai năvălind fără friie
prin pilcul de duzi ce și-acum veghează
casa proptită-n colină.
Mielu Mihai a ieșit deci in lume-nsemnat
cu fierul cel rece al morții și astfel
fără să știe-l purtă peste pajiști,
prin livezi de alun și prea densele
rodnice zvircoliri ale toamnei. Timpul
era pentru el piatra
aruncată razant peste undele riului
pină la punctul unde dispare
clipocind intr-o volbură. Peste Mielu
cerul a apăsat cu albastru strivindu-l
ca pe un navigator solitar rătăcit.
Respira de aceea
mai ușor doar atunci cind căpșunile
explodau printre flori găurind carapacea
norilor imponderabili de mai cu mirosuri
imbătătoare. Alerga
mult mai iute pe dealuri strigind
numele animalelor, urmărea
dispariția-n desișuri a lătratului
ciinilor excitați de mirosul
singeriu al vinatului. Visa
uneori și se trezea agitat, după care
alerga la ferestre rostind
vorbe lipsite de noimă și intrebind
cine in somn l-a atins, ce ființă
a călcat peste orbitele ochilor săi
hăituită, stirnind
spaime-nghețate-n artere din vremurile
lentei retrageri a ghețurilor peste
somnolentul imperiu al fagilor.

★

Un vagon e un sat rătăcit
pe un drum de oțel, intre
gratii și garduri, intre vint,
magazii, parapete și scrișnetul
infundat al altor vagoane.
Vin camioane asudind praf și zăpadă,
scirțiie brațele prinse-ntre uși [illegible]
pirghii metalice aruncate grămadă,
ziua e scurtă și se concentrează
in țigări și injurăturile
pălmuiesc auzul.
Mielu Mihai cară pachete,
mere și pere inchise-n cutii de cartoane
prune, alune și piersici in vase de-oțel,
păsări in mari colivii fără gratii,
mingiie floarea de soc indirect peste sticla
de jad a borcanelor, adulmecă
vintul de iunie prin gaura sacilor
de porumb și ovăz, își inchipuie
cimpul crescind sub asaltul luminii,
plantele absorbind fără teamă piriul
revărsat de cu seară printre
lunci invadate de iasomie.
Mielu Mihai cară traverse și se crede
in păduri de stejar unde ziua
urcă pe aripi de prigorii și umblă
roată pe cimp pină cade
dincolo de satul celălalt amețită.
Mielu cară traverse și cară
totodată codrul in care se-ascunde
iubitor animalul ce-și linge tăcut
lingă salvatorul izvor singerinda copită.
E noapte și codrul e greu și apasă
pe grumaz violent
și chiar cerbul din el cintărește
precum un stirv scăldat in creofină
și poți să cari la infinit traverse
și să lovești cu ele-n aer
inchipuind o vislă de galeră,
și poți să strigi căci nu te-aude nimeni
decit o stranie și lividă oboseală
invadatoare către ceasul trei
cind se presimte clar cum roata
din turnuri se intoarce lent
simțind in depărtare cum cocoșii
dintr-un ținut pierdut se apintese
să verse peste lume dimineața.

★

Praful depus pe ferestrele
unei străduțe burgheze
invadată de ploi enervante periodic
incepea să il spele după somnul său scurt
contra unei cafele și a unei țigări,
unei vorbe duioase și uneori
contra acelei bancnote cu care
la magazinul din colț mai putem cumpăra
citeva kilograme de zahăr, unul de unt,
și uleiul esențial pentru viață.
O, voi ferestre prin care se vede
impecabil acum cerul și parcul
cu tei mirosind izbitor și cu ciinii
de rase inregistrate ieșiți la plimbare,
Mielu Mihai vă cunoaște pe toate,
trece cu gindul prin voi și-l aruncă
intr-un tainic avînt pe cimpia
mirosind incă jilav, a putreziciune,
a părăsire și cirtițe,
după ieșirea din iarnă.
E un drum undeva mărginit de stejari,
o casă de lemn cu pridvorul
aplecat indărăt și cu streașini
covirșite de ploi și acolo
se-nfiinește cu sine cățărindu-se-n nuci
după cuiburi de vrabie ființa
altădată mai tinără și nepăsătoare.
E căruntă acum și pășește
pe sub nuci presărind zahăr și piine
pentru iubitele păsări.
Zahăr și piine vibrind a ferestre curate,
mirosind a saci și vagoane,
a unsori, scirțiit, macarale și injurături,
a nopți nedormite și a cirpe spălate
in valuri mari de petrosină cu care
se freacă temeinic parchetele murmurind
melodia de zahăr, ulei și de piine
a ciocirliei rămasă departe de cuibul
dintr-un sat atirnat pe colină, protejat
de stejari și de urletul
căpriorului fugărit toată noaptea
de elegantele haite de vînători
demni și protocolari, trecuți in viteză
printre case, in jeep-uri blindate de praf,
privind ușor plictisiți către curtea
unde Mielu Mihai își așează
ultimii stupi moșteniți de la tatăl
adormit intru domnul undeva in cimpia
de est sau de vest, cine mai știe
și apoi ce importanță mai are
fiindcă stupii oricum sint fără albine
de ani buni in șir și e cazul
să ii repopulăm căci in zumzet stă totul
și poate va crește astfel chiar iarba
mai fecundă-n livadă și merii
abandonați vor rodi chiar acum
ajutați de piinea și untdelemnul,
de untul și zahăr cumpărate chiar ieri
cu bancnotele de sticlă și petrosină,
de parchete frecate și praf, de injurături,
saci, macarale, nopți și vagoane.

★

Dar scurtă e viața ! N-ai timp nici
să-ți bei in liniște cafeaua după ce
al [illegible] lăcașul unde doamna
deși in vîrstă ține să mai albă
parchetul [illegible] ca și lămpile,
geamuri perfecte și [illegible].
fără fire de praf și unde
un respectabil [illegible] [illegible] apare,
aureolat de [illegible] și universale probleme,
tocmai cind totul e gata și poate
să se retragă in mansardă
la programul său [illegible]
și să aștepte [illegible] [illegible] pe poarta
să se [illegible] [illegible] in urma
acelui delicat dușman al prafului
de pe volume incă nedeschise,
acelui prea blajin curățător de geamuri
ce pleacă fluierind ușor după paharul
de vin de [illegible] lei [illegible] cu care
se binecuvintează prinzuri simple
in casa unde din de dimineață
o dată sau de două ori pe săptămină
latră impacientat un pudel
sătul de revoluționări domestice.
Scurtă-i deci viața ! Pleci din gară
să vii in locuri unde totul
se mișcă in direcții cunoscute ;
in loc de saci, baloturi, fiare,
se cară mese, frigidere și fotolii,
se pun cu grijă-n altă parte
televizoare unde-n culoare
mișună permanent eroi obezi
cintind sau zdrăngănind din instrumente
inițial făcute să ingine
in naos de bazilici un delicat Ave Maria.
Dar zgomotul de fond e fără importanță. Totul
e să te concentrezi asupra
ligheanelor cu apă și cu cirpe,
asupra uruitului aspiratoarelor in care
se-aglomerează pulberi și grandoare,
bucăți de pene, puf de plopi și părul
cățelului nemulțumit de tevatură.
Mai spre amurg reintră in normal
lustre și uși, tablouri, șifoniere
te poți privi-n parchete ca-n oglindă,
spre incintarea doamnei exigente,
și-n fine poți să-nghiți ceva,
oricum mai comestibil decit hrana
pusă-n servieta jerpelită pentru
noaptea cind iar incepi să-mpingi
obiecte prin vagoane ruginite,
colete dragi din care uneori
curge mălai, făină,
zahăr și biscuiți plecați
din toate zările-n direcții
care de care mai necunoscute.
Timpul e un rulment uscat. Ajungi
să-i freci din nou cu tălpile aceeași porțiune
in dreptul căreia aveai dureri
in șale, miini, grumaz și alte locuri
iar azi se-adaugă un joc ciudat
al lucrurilor dansatoare.
Trec meri și pruni in fața ta inchiși
in mari vagoane conservante
și nu mai reușești să cari afară
decit un vag parfum secret
neexpulzat sub șine de ventilatoare ;
trec cocostirci aliniați
pe marginile mlaștinii secate
și-ntind minerul lustruit al aripei
ca să ii scoți pe mal ușor, ușor,
fără să rupi picioarele de fontă ;
trec șlepuri mici de lemn purtind
nuci și alune-n univers și alte
păduri și veverițe migratoare ;
trece un corp de-adolescent, trece-un bătrin,
un car funebru, doi cai albi
și spuma unui riu mai mare.

★

Mielu Mihai este mort și acum se cuvine
imnuri de slavă să inălțăm acestei ființe
pietrificată pe parapete, lingă vagoane,
intr-o noapte de iarnă cind gerul
lipește fantasme de cer și aruncă
steaua de noapte polei peste șinele
făcute pentru iluzii și trenuri
pentru mărfuri, pachete și saci,
saci diferiți, de ciment, var, făină,
mălai, griu, textile și alte
obiecte de piatră, lemn sau oțel
cărora el le știa pe deplin
restul in lume și in magazii
Mielu e dus pe vecie și-acolo
printre rafturi, casete, scule,
vagoane, strigăte și macarale
nimeni nu știe de ce s-a retras
intr-un colț intr-o dimineață fatidică
lipindu-și urechea de zid, ascultind
urletul cast al vintului
năpraznic lovind in copaci cu topoarele,
ingropind drumuri și uși sub lințolii de ceață.
Salve spun doar și-nsoțesc astfel catafalcul
plecat de la morgă grăbit in direcția
unui sat ros de vuietul iernii,
abătut cinci minute de-adio
pe străduța burgheză cu geamuri
invadate de ploi enervante periodic.
Salve spun doar și mă-nchin
spre-nțeleapta și lunara lumină oprită
pe creștetul satului de unde intr-o noapte profundă,
sfirtecată ușor de proiectoarele albe
ale licuricilor noștri iubiți a plecat
cel despre care acum vă vorbește
cu umila sa limbă poetul ce strigă
pentru ultima oară : Salve Osiris.

Desen de Sabin Ștefănuță

„...poezie terestră și aeriana, fermă și firavă in aliajul ei de asprimi, frustitate, plăpinzenie și eleganță, cu pendulări ce se interconectează și spontane sau numai părelnic spontane abandonuri..."

ION CARAION

„...două insușiri oarecum contradictorii formează originalitatea tinerei poete și anume, pe de-o parte cultivarea cu tot dinadinsul a s.arilor, emoțiilor, peisajelor normale... notația aparent intimplătoare și, pe de altă parte, un desen precis al versului, strunit cu mină sigură, nelăsat să se despletească, economicos. Impresionismul Ioanei Ieronim are o foarte pură tăietură intelectuală.

NICOLAE MANOLESCU

„Interesant procedeul de a innobila banalul, de a găsi aura magică, stăruind asupra lucrurilor celor mai umile, mai anodine la prima vedere. Gesturile obișnuite tind să se ritualizeze, să aibă semnificații dincolo de funcționalitatea lor primă, păstrează o fosforescență aparte. Intreaga poezie a Ioanei Ieronim pare o incercare de a restitui acest halou mitic unui univers desacralizat.

ADRIAN POPESCU

„...panouri, peisaje, [illegible] de periferie urbană, sint false pasteluri, in fond, pentru că in centrul lor nu stă natura, ci o stare de spirit, o mișcare a gindului intre elementele existenței cotidiene. Deosebirea dintre poezia Ioanei Ieronim și mai vechea lirică de notație... vine din lipsa de patetism. Poezia trăiește, cu miinile goale, in mijlocul acestei realități lipsite de miracole."

EUGEN SIMION

ioana ieronim

Peisaj

cindva știam totul
de o vreme nu mai știu nimic

viața se petrece [illegible]. lucrez zi
[illegible] pune pe umeri veșmintul de penitență

cu o mină calmă
duc hrana la gură

prin incheieturi se insinuează
intunericul
iluzii stelare

Menuet

cetatea își stăpinea teritoriul
cu semnul mindru al pajurei
grele porți și poduri
— culorile inițiale

crengi inflorite de-alun
inecau poteca
și limpedea zare,
un cioplitor in lemn se afla
prin acele grădini
un inger căzut
cu veșmint de ape dulci domoale

un inger căzut
printre alunii in floare

Dan Băncilă : „Metamorfoză"

Portret diurn

e ziua in toi fumurie grea diformă nesătulă
graba mulțimii
corpul se incordează
brațele ocupate, gindul in derivă
stratul gros de pulberi
pe iarba răbdătoare a vederii

fără de veste
scripeți imaginari
coboară un limpede oval fluid
oglinda cu ghirlande aurite
prin care o clipă ne privim
ca aievea
mai aproape decit vreodată in adevăr

Martie

zi suspendată
miraculos, intre anotimpuri
vrabie prinsă cu ghearele fine de ram

o eroare te trage
— irezistibila ei gravitație —
te vei lovi de viață (se spune)
de vid

Matinală printre blocuri

un casetofon pulverizează
rumeguș de muzică
țigăncile au plecat după sticle
gunoierii trec cu mașinile lor,
enorme rumegătoare,
ciinii nuntesc pe sub limuzine pustii

ochii mei adaugă, spre desăvirșire
cimpia și cerul, aurul perpetuu inflorit
al unei miniaturi in care parcă se intimpla
uciderea pruncilor

Portret cu falie

dar altceva voiam să spun, cintecul meu va deprinde
clinchetul gheții, grădinile mele vor fi de fontă
afinată cu plugul, cit fusese caldă
lumini de magneziu vor dezvălui
un paradis ieftin, săptăminal,
voi pune flori de sirmă
in mina miresei, impăratul va trece
gol și descărnat prin poveștile mele
sub ochii prințului care
deschide umbrela pliantă,
voi arăta căptușeala groasă,
materia deșirabilă a cuvintelor
cum ele răsar din
stratul de loess
din stratul copleșitor de guano

doar pentru tine adevărul,
risul ademenitor prin neincepute ierburi
căprioara fantastică, smirna
roua copilăroasă
arborele noptatic
pentru tine, fără de urmă rătăcit
din vinătoarea inaltă

Exercițiu de respirație

nu voi aduce egrete
să impodobească grădina pustie
nici stele suave in lacul sărat,
nu voi aduce gindul unui cintec
scoica transparentă a altui anotimp
mirosul cuibului de cartofi
deschis după prima ploaie a verii

atit mai e vreme, să inspir adinc
soarele piere sub pleoapa inchisă
eu sint o pădure de suliți, tot eu
din inalt, in ascuțișul de suliți
mă voi prăbuși

The Lady of Shalott

este o flacără neagră
— toate culorile trăiesc
in neagra flacără

este o apă răcoroasă, știu bine, o apă
dar neamurile de alge
tandrele constelații, săgețile
dulci ale hamsiilor, epavele adormite de veacuri
statuile de sub nisip ?

este departe, nu il cunosc
zise ea, brodind la fereastră

cuvintul își pierde podoabele

nu il cunosc, il iubesc
zise ea, rupind cu dinții
firul albei dantele

Pace

pierduți in sine ca intr-un mil verzui
patru funcționari la patru birouri
patru pixuri rulind ochiul minuscul
tuse, foșnet, respirații piano
pianissimo

dosare in stivă despart liniștea
in șiruri verticale —
portrete in lemn vinețiu, uzat de vreme
buze vinete, cearcăne, noduri concentrice

alte dosare umplu dulapuri de fier
de jur imprejurul odăii —
acolo stă scris totul
despre toți.
Filele puse in mănunchiuri se desfac
precum niște raze, pe arcuri de fier,
maxilare nichelate

stivele cresc și pe ultimul raft liber
planta a făcut inconjurul camerei,
s-a ajuns din urmă pe sine.
Frunzele cerate, pline de praf, pleacă din lujerul drept
la distanțe egale.

Coperta gri se inchide, scirțiind
pe pivotul metalic.
Intr-un colț vegetează
pumnul țepos al unui cactus.

Da.
E pace de mult

Clipe avariate

in fiecare zi să negi cite ceva
din credința ta și din iubire

aproapele tău,
fii liniștit,
la fel numește „victorie"
tăcerea sa

valeriu bârgău

Orfeu

Cu vremea Orfeu se lepădase de liră
Aerul nu mai şuiera prin ea ;
— încremenise pe stîncile din preajmă.
Lichenii care se coceau în arşiţă prefăcuseră totul
în ruine
zidurile Babilonului în biete şanţuri
din care izvorau veştile decadenţilor.

Cu vremea izbindi Orfeu să culeagă roadele
sunetelor care strigau după ajutor prin lumea sălbatică
hainele îi erau largi — prea largi pentru trupul
şi timpul ce îl înconjura ;
ţinutul avea palmele mari — răzbătătoare
într-o rînă aşezate pe spatele vremii.

Cu vremea Orfeu reuşi să se aşeze pe o pajişte
gîndurile nu-i dădeau pace — îl trăgeau de haine
îi descheiau cămaşa
îi alungau aile ce miroseau de departe acoul cîntecelor
prea vechi
ca să încapă pe pajiştea cea nouă.

În capul oaselor cu ochii la steaua ce răsări în plină zi
şi se prelinse — rîu năvalnic în ochiul deschis al Tracului,
obosit şi odihnit de atîta viaţă :
Se întîmplă fermecătorul cîntec al lirei.

Dialogurile grecului Platon

Mirosul cald al poeziei de mîine
se gudură la poarta oraşului ;
idei şi seminţe zac în sacii pe care stau santinelele
lemn de foc aduse cunoaşterii.
Dincotro bate vîntul să ne ademenească
să ne ciuruiască pe stîncile de bazalt
„cea mai rezistentă rocă de pe muntele acesta".
Mirosul cald al cuvintelor lui Platon
zace împotmolit în mlaştini
pe dedesupt lipitorile n-au întîrziat să apară
„ad perom et sacum"
poetului nerăbdător
îi stă bine uciderea balaurului
cunoaşterea şi scrierea graiurilor moarte.

O patimiche a prins un gol de aer şi se apropie de vînător
ghicindu-i intenţiile
palma lată mîngîie puşca
şi se aud din memoria o mie de bubuituri
la care pasărea neatinsă de glonţ se aşează
cu aripile larg desfăcute pe miriştea.

În spatele ochilor închişi se gîndeşte stăruitor
cum e dincolo de moarte pe miriştea galbenă
care sînt intenţiile lunii pe aceste pămînturi negre.

Dialogurile grecului Platon nu pot fi decît discuţii
cu pasărea
simulînd că a fost ucisă pe o miriştea
pentru a aprinde focul şi a nefinişti popoarele
ridicate din somnolenţă la puternica bubuitură.

Cîntec de ridicat vulturi în văzduh

Ridică-te fiară nu sta cu ochii în ţărna lumească
spiţa regală a văzduhului nu-ţi dă pace să dormi ;
În somn te-ar speria ciorile şi păsările mici
— ţi-ar creşte două globuri de piatră în jurul trupului
şi un plîns uşor de prinţ danez s-ar urca în gîtle.

Vine zăpadă mare — căldură înăbuşitoare
să-ţi încerce îndrăzneala şi renumele
— nimic să nu te oprească — aripa îngerului
să fie o palidă deşertare
a întunericului din lumina.

—şi ochii tăi blînzi căutînd cu-nfrigurare
anotimpul de evadare spre înalt ;
în cîmpii se aud putrezind temeliile bisericilor străvechi
— horcăie de răsuflare întreaga fiinţă a lumii
aşteptînd zborul tău
— acrobaţiile cu care ne împiedici vederea.

O spadă încovoiată — subţire ţi-e pliscul
cu care ne faci semn să aşteptăm la poala muntelui
un fel de fluture sălbatic de mare.

viorel sâmpetrean

Metalice veşti

Limpede curge gîndul
Printre lăstarii înfriguraţi ai vederii.
În amiază, în vară de amiază,
Năpîrcile aduc veşti pustietoare, de vaer.
Dar fără teme —
căci umbrele ard fără semn !

Unde sînteţi voi, porumbi de granit
De vreme ce nimeni
Nu pare să-audă bătaia de aripi
A sunetelor voastre pale ?

Metalice veşti rămîn mute în noapte !

Nestatornicie

Limanul orei !,
Va fi mîncat de carii cum seva de pe porţi.
(Armatele-n retragere aduc şi pruncii morţi ?)

E doar destul pustiu în limpede pămînt,
Şi-n fruct, în ţipăt, în stinsul tău cuvînt
Prin care-ţi numeri încă ceea ce-i mai de preţ ;
De unde voi culege mişcarea ta de scrum
Cînd ceru-ntreg va fi sălbatec drum ?
Şi ierburi, şi ciorchini de grei scaieţi,
Şi lagărele lumii, tulburători nămeţi ?

Desişuri nocturne

Spre seară
Va cădea ultima zăpadă, roşiatecă, peste prundul cenuşiu.
Cu solzii ei aprinşi, şuierători cu tot.
Cum care voi primi eu, fără vaintă,
Îndepărtat cu violenţă de propria-mi imagine
Chipul neînsufleţit al războinicului ?
Şi cum voi ajunge să laud pelecarea unei insecte
Cînd singura vorbă de umbră pe care-o cunosc
Respiră-n tăcere firavă lumină ?

Spre seară
Voi coborî fără durere
Cu ultima zăpadă roşiatecă, şuierătoare, peste prunduri.
— Ia auzi, ia auzi,
Printre vîrtejuri înfloritoare de ceara,
Cum mai foşnesc mătăsurile văduvii !
— Ia auzi, căţeaua pămîntului,
Cum mai zornăie printre desişuri nocturne.

Februar

Veni la mine neguţătorul —
capuchehaia fără vertebră,
Cu arginţi,
Să-i vorbesc despre nurci.

L-am primit fără zarvă,
Cu-o rază de pîine şi vin (aşa bănuiam că-i nimerit) ;
S-a uitat duios, cu-o viclenie ceclită,
Şi s-a-ntors zornăind, zornăind...

I-aş fi răspuns într-un tîrziu, fără glas,
Şi cu mult înainte ca mîna mea dreaptă să fulgere în subsol,
N-am mai văzut decît o pată de gîndac schiop,
Strecurîndu-se prin coridorul fosforescent,
Zornăind, zornăind.

Vasile cel

Debut

lică rugină

Cred că sînt singurul om de pe planeta care ştie de ce a ajuns Vasile Mavroian atît de nesuferit. Nu pretind pe chestia asta că aş fi dat dracului. E vorba de ceva mult mai simplu şi mai dificil : am avut răbdare de a-l urmări ani de zile. În privinţa răbdării pot să mă laud, pentru că Vasile nu avea nimic din ceea ce se înţelege în general prin individ interesant sau, dacă era, asta se baza tocmai pe banalitatea lui absolută.

Am fost cîţiva ani colegi de liceu. Nimeni nu-i dădea nici o atenţie. Sînt sigur că dacă într-o oră de clasă Vasile ar fi murit n-ar fi observat nimeni. Şi totuşi băiatul deţinea două recorduri, în felul lui. Primul : ţinea minte toate notele colegilor, încît dacă s-ar fi mistuit arhiva şcolii, catalogul nostru putea fi reconstituit fără putinţă de eroare, datorită prezenţei lui printre noi.

Al doilea punct tare al său era ştiinţa de a obţine aceeaşi notă (şapte) indiferent de obiect şi profesor sau de forma de ascultare (oral, extemporal, teză). E o chestie, nu ? Ei, dar nimeni n-a observat sau n-a făcut caz că observă. Noi mai curînd ne-am fi dat seama că ni s-au schimbat cuiele la postamentul catedrei decît că Vasilică este colegul nostru şi că iese la lecţie şi la nota 7. Mai grav era că nici noi nu ne dădeam seama şi el cu atît mai puţin. Cînd l-am observat, era prea tîrziu. S-a băgat în vorbă la o oră de română, dar chiar aiurea, fără să fie întrebat, fără să fie în cauză, aşa ca să vorbească şi nea Ion că şi el e om". Era ascultat Eugen, prietenul meu cel mai bun şi, cum aşa o pierdusem împreună (văzusem vreo trei filme, nu fiindcă ne plăcea filmul, dar umblam după fete şi, nu-mi mai amintesc de ce ne intrase în cap că numai la film putem face achiziţii) m-am apucat să-i suflu. Gutuie (asta era porecla profesorului) nu ştiu cîtă literatură pricepea, dar era foarte dur, aşa că mi-a pus imediat nota unu. N-a mai apucat să facă comentariile lui răutăcioase pentru că am sărit eu cu gura. Că de ce-mi pune unu, dacă eu ştiu. N-are decît să mă elimine, pentru indisciplină dar nu să-mi pună notă, ca şi cum eu n-aş şti.

Vehemenţa mea l-a luat prin surprindere (era pătimaş şi nimeni nu îndrăznea să-l contrazică, şi n-avea nici un fel de exerciţiu al discuţiei.) aşa că a recurs la un truc penibil : s-a lăsat moale pe speteaza scaunului şi a comandat un pahar cu apă, fiindcă a leşinat.

Toţi am fost speriaţi pentru că urmarea era clară : să-l aduci pe el, pe domnul Gutuie în stare de leşin ?

Ei, tocmai acum a intrat Vasilică în scenă cu întrebarea „Cum să fiţi leşinat, dacă cereţi apă ?".

„Leşinatul" s-a uitat timp la el, la noi care, după ce ne-am revenit din stupoare („de unde mai răsărise şi ăsta ?") ne dădeam coate şi apoi a ieşit gîrbovit din clasă şi am fost apoi scoşi în careu unde ni s-a citit hotărîrea consiliului pedagogic de a-l exmatricula pe elevul Mavroian Vasile, „pentru abateri grave şi repetate de la disciplina şcolară, constituind un exemplu negativ pentru întregul liceu, prin atitudine ireverenţioasă faţă de profesori".

Aşa că n-a mai apucat să se bucure de noua poziţie, pentru că-şi cîştigase acum una, şi în mintea celor mai mulţi dintre noi a rămas, după ce s-a învechit cazul, la fel, adică deloc.

Iar la „serviciul" acela la C.R.B.C. (centrul regional de recoltare a cerealelor) unde s-a pripăşit — pentru că acasă nu avea pe nimeni, era un mediu şi mai bun pentru a trece neobservat, iar el habar să nu aibă că se poate şi altfel şi deci să fie sîcîit de chestia asta. În biroul „pălmaşilor" unde a fost repartizat, toţi cei nouă inşi, de vîrste diferite (între 17 ani — Vasilică şi 53 — Nicolae Capotă — absolvent al Academiei comerciale, fost director al Băncii agricole teritoriale) aveau cîte un teanc de jumătate de metru de borderouri, pe care ei trebuiau să le verifice şi să semnaleze eventualele inadvertenţe. Erau toţi sezonieri, angajaţi numai pentru cît dura recoltatul şi făceau o muncă inutilă pentru că dosarele cu borderouri venite din toată regiunea făceau o escală în acest birou în drumul lor spre neant, care deocamdată avea forma concretă a unui beci unde se bucurau de regim echitabil, şi cele corecte şi cele cu „greşeli" pînă cînd erau arse pentru a face loc „recoltei următoare".

De mirare, că primul care a sesizat situaţia a fost Vasilică, deşi te-ai fi aşteptat mai curînd la Nicolae Capotă om hîrşit de tot felul de coţări în viaţa sa lungă.

Poate că n-ar fi avut nici Vasilică această revelaţie, dacă înainte cu două ore de încheierea zilei întrebase cineva cu voce tare cît e ceasul n-ar fi constatat cu desperare, că el nu făcuse treabă nici pentru o jumătate de oră. De-abia verificase vreo treizeci de borderouri, celorlalţi le mai rămăsese 40—50 şi voiau „să atace" ceva din norma de a doua zi.

Descurajat, s-a aplecat iar asupra hîrtiilor din faţa lui şi dintr-odată l-a cotropit o euforie la fel de intensă probabil cu aceea care-l stăpînise pe Arhimede cînd articulase vestita lui „Evrika !" În colţul din stînga mai erau trei semnături indescifrabile, dar care, cu V-ul de deasupra lor, atestau că antipaticele borderouri mai fuseseră verificate înaintea lui. Acum era un fleac pentru el să ajungă la concluzia că dacă măcar unul din „indescifrabili" făcuse treabă temeinică, ar fi sesizat eventualele scăpări. Iar dacă niciunul nu fusese corect înseamnă că se bazaseră pe ceva şi la o adică vor şti să se descurce şi automat va ieşi şi el, Vasilică, prin aceeaşi gaură (Asta în cazul în care al 5-lea sau al 6-lea „revizor" va fi atît de tîmpit să muncească de-adevăratelea. Încă nu ştia că din biroul lor maldărele acelea vor fi prăbuşite în beci).

A început din nou să se uite la „Bătrînu". Şi cînd acesta a ridicat capul şi l-a întrebat „doreşti ceva ?", Vasilică a spus, descurajat : „cum, trebuie să le şi semnăm ?" Bătrînu a binevoit să zîmbească. „Dar ce credeai ?". „Aoleu, şi eu n-am semnat niciunul atît la teancul mare, adică pe cele pe care nu le văzuse „Ai găsit vre unul greşit ?" „Nu, totul e-n regulă". „Atunci ia-le în ordine, vezi să nu dai cîte două, şi semnează-le".

Aşa a făcut. Şi i-a mers bine vreo săptămînă, cît a tăcut. Dar pe urmă a început să facă pe deşteptul, să le ţină lecţii de tehnica verificării, a aflat şeful şi l-a dat afară cu un tămbălău, că nici n-a mai avut curajul să pretindă banii pentru timpul cît „lucrase". Dar tot a lăsat un nume rău, pentru că ăştia, după ce le-a trecut revolta, au vrut să recupereze cartela de pîine s-o dea „înlocuitorului", dar ia-l de unde nu-i.

Acum căpătase pofta „serviciilor", poate pentru că le obţinea foarte greu şi le pierdea foarte uşor.

Iar chestia aceea cu borderourile produsese probabil o tulburare în mediocritatea lui şi începuse să facă pe deşteptul. Imediat ce era pus în faţa unei situaţii noi, el căuta, înainte de a o înţelege, să-i găsească poliţa de asigurare, adică hiba aceea pe care alţii n-au observat-o sau n-au ştiut să-i dea importanţa cuvenită, dar care îi asigura lui, lui Vasile o anume libertate, o anume siguranţă. Cum fusese cu semnăturile acelea care i-ar fi permis să gireze toate tonele acelea de hîrtie. Chiar dacă uneori numai i se părea că găseşte, el devenea dezinvolt, fără a fi mai zgomotos, şi bineînţeles că de cele mai multe ori era luat pe fugă şi adesea se făcea de rîs. Altul ar fi obosit, s-ar fi lăsat păgubaş. Vasilică, nu. O lua de la capăt ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Tapiserii de Viorela Mihăescu

S-a pripăşit la o cantină publică : tăia lemne, aducea cu o căruţă pîinea, căra apă, mă rog, treburi bărbăteşti. Vasilică nu se plîngea, nu era „în stilul" lui, şi nici nu părea că s-ar jena cumva. Ba, cînd îl vedeam călare pe butoi, hărţuind mîrţoaga cantinei, părea chiar mîndru.

După un timp a căpătat o poziţie privilegiată, întrucît administratorul cantinei a început să-l îndrăgească şi să-i dea munci mai „subţiri". Simpatia lui s-a născut din felul potolit de a fi al lui Vasile care era, după părerea lui, un fel de „floarea care nici nu pute nici nu miroase". Se mai întîmplase că făcuse şi el o clasă de liceu şi că în clasa a doua rămăsese repetent, zicea el, din cauza lui Gutuie. A aflat, nu se ştie cum, de păţania lui Vasilică şi nu l-a lăsat pînă nu i-a povestit cu de-amănuntul cum a fost. Rîdea nea Podaşcă, administratorul, de ziceai că se sufocă.

— Şi cum, aşa a zis, aduceţi-mi un pahar cu apă că am leşinat ? Ha, ha, ha ! Se îneca (era gras şi fuma enorm) şi ha ha ha. N-am nimic cu el, măi Vasilică, ba cînd îl întîlnesc prin restaurant îi mai trimit cîte un rachiu, pentru că dacă judeci, mi-a făcut un bine, ramolitul. Dacă nu mă lăsa el repetent, cine ştie, mă punea dracul să mă fac şi eu profesor şi acum mi-ar fi sticlit şi mie ochii după o cinzeacă pe de-a moaca... Dar treaba asta care i-ai zis-o tu îmi place al dracului.

Şi s-a văzut că o spune sincer, pentru că de cîte ori avea timp şi era bine dispus îl punea pe Vasilică să-i repete scena. Şi el rîdea cu aceeaşi poftă. E drept că o şi spunea bine : exact, rece, fără cea mai mică urmă de satisfacţie sau de mînie în ton sau expresie. Placiditatea lui ar fi putut trece drept talent excepţional, în orice caz producea acest efect.

Fapt e că Vasilică putea spune acum că are serviciu bun. Devenise umbra lui nea Podaşcă. Şi adesea pleca prin ţară după achiziţii săptămîni întregi. Nea Podaşcă îi spunea Studentul, dar nu în bătaie de joc ci ca un fel de preţuire şi îndemn.

Îi lăsa timp să-şi pregătească examenele, cînd participau, pe teren, la cîte o chiulaba îl apăra de comesenii care insistau ca Vasile să bea „bărbăteşte", deşi nu era împotrivă ca protejatul lui să „cunoască viaţa", îi dădea bani de buzunar etc. Devenise un fel de mîndrie personală. Ai fi zis că nea Podaşcă vrea să se realizeze pe planul întrerupt de „ramolitul" de Gutuie, prin Vasilică. Bineînţeles că şi acesta îl iubea pe protectorul său. Şi căuta, în felul lui potolit, care-i dădea o anume demnitate, să-i fie pe plac.

Aşa că atunci cînd au luat oile şi zarzavatul de toamnă de la ţăranul acela şmecher din Rădeşti, şi cînd la socoteli atît nea Dumitru cît şi ţăranul s-au încurcat atît de copilăreşte deşi socotiseră amîndoi cu voce tare de mai multe ori, şi, istoviţi, au renunţat să mai calculeze, şi nea Podaşcă i-a numărat banii şi pe urmă au băut din nou şi au mîncat nuci, şi pe măsură ce beau erau amîndoi din ce în ce mai necăjiţi, pentru că simţeau că se strecurase o greşeală şi ştiau că nici unul dintre ei nu-i vinovat, se cunoşteau de mult şi se respectau, iar Vasile, care suferea şi el din cauza acestei atmosfere stînjenitoare, s-a bucurat foarte mult, descoperind greşeala : se inversaseră preţurile, adică oile erau plătite la preţul zarzavatului şi invers. Din cauza diferenţei mari între cantitatea de zarzavat şi cea de carne, suma care-i chinuise atît era de 83 de lei, pe care nea Podaşcă i-a dat ţăranului şi s-au destins şi au băut, acum, aşa cum se cere băut vinul, adică cu voie bună adevărată şi fără gînduri piezişe. Şi nea Podaşcă s-a mîndrit cu studentul lui şi ţăranul l-a privit cu admiraţie şi a spus chestia aceea că dacă ai carte, ai parte şi s-au despărţit. Din cauza stării aceleia de surescitare nu se prinsese vinul de ei. Şi cînd l-a lăsat în gară la Bujoru „ce drept ai tu să-ţi închipui că am vrut să-l înşel ?" „ce ţi-a venit, nea Podaşcă, nici prin gînd nu mi-a trecut", „află că chiar aşa este, mă ţîngăule, şi să nu te mai văd în ochi" pentru că ăsta voia să mai întindă vorba i-a tras una peste gură. Vasilică chiar că a rămas năuc.

În toamna aceea s-a mai lipit pentru cîteva săptămîni pe lîngă o echipă care repara o biserică. I s-a dat, pentru început, să îndrepte scoabele destul de multe pentru că schelele se modificau aproape zilnic şi să mai dea din cînd în cînd scule la mînă.

De aici a plecat mai repede şi mai ruşinos decît de la cantină pentru că ori era nătărău de-adevăratelea, ori i s-a făcut milă, ceea ce-i tot una, în ziua cînd a primit prima chenzină şi cînd au venit soţiile să ia banii de la bărbaţi,

teatru
t

Text şi spectacol

Satiră virulentă a tendinţelor de îmburghezire, a rapacităţii şi a dezumanizării la care duce absolutizarea interesului material şi a parvenitismului social, ultima piesă a lui Teodor Mazilu, „Mobilă şi durere", a avut premiera şi la Teatrul Naţional „Matei Millo" din Timişoara, în regia lui Ioan Ieremia.

Motivul „proştilor sub clar de lună" e reluat după aproape 20 de ani şi cunoaşte o dublă decantare şi esenţializare : pe de o parte a evoluat însăşi lumea „proştilor", fanatizată de posibilitatea unui cît mai îmbelşugat trai fără muncă, pe de altă parte s-a radicalizat şi viziunea autorului asupra acestei lumi închise, condamnată acum la un proces de autodistrugere. Spectacolul lui Ioan Ieremia, nescutit de unele lungimi şi decalaje de ritm, punctează satira socială cu cîteva puternice accente de teatru politic, reverberînd astfel subtextul profund şi amar al cavalcadei replicilor comice, la care alte montări tindeau sa se oprească. Portretele vor fi şi aici grotesc-caricaturale, în tuşe groase, uneori saturate de culoare, dar dincolo de ele va fi vizat şi mecanismul social care le poate produce şi care e dator pînă la urmă să li se opună. Reprezentaţia nu-şi refuză deci savoarea şi suculenţa comică, dar atrage atenţia şi asupra gravităţii de fond a tarelor incriminate. Excelentul cadru scenografic imaginat de Emilia Jivanov sugerează o lume de acvariu, întoarsă pe dos, ca într-o cutie a iluziilor optice, primindu-şi în final condamnarea fără drept de apel. Totuşi, regizorul împinge uneori dreopturile viziunii sale prea departe astfel încît, exasperată de faptul că Paul nu se ţine de „promisiunea" de a muri curînd, Lizica va fi cea care-l omoară, dîndu-i otravă. Numai că Lizica îl omorîse cu încetul, pe tot parcursul piesei, şi nu mai avea de ce să-i dea otravă acum, după cum autodenunţarea lui Paul nu-şi poate păstra întreaga ei ticăloşie, ultimă, decît dacă personajul îşi simte apropierea morţii. În general finalul, scena banchetului dat de Sile, e cam lungit şi făcut, tentaţia barocului soldîndu-se cu introducerea unui stil şi a unui ritm străine de unitatea organică a întregului spectacol.

Pe Sile îl joacă Vladimir Jurăscu, actor cu suficiente resurse comice, care n-ar mai fi avut nevoie să îngroaşe efectele partiturii sale. Paul e jucat cu aplomb de Daniel Petrescu, într-un registru mai „sec", dar nu mai puţin percutant. Melania, în interpretarea Mihaelei Murgu, şi Lizica, în interpretarea Vivianei Alivizache, au hazul şi agresivitatea necesare rolurilor, dar sînt conduse parcă prea mult spre reliefarea urîţeniei morale a personajelor, răpindu-li-se fără rost din farmecul real al prezenţei lor scenice. Gore e judicios portretizat de Traian Buzoianu. O menţiune specială se cuvine lui Ion Haiduc, cel mai lejer în pielea rigidă a personajului său, Urecheatu.

„Mobilă şi durere" e, şi la Timişoara, un bun spectacol de comedie. Să vină insatisfacţiile noastre dintr-o conştiinţă a valorii textului care reclamă echivalări scenice pe măsura importanţei dramaturgiei lui Teodor Mazilu ? Probabil că da, devreme ce nici una din montările de pînă acum ale piesei nu pare să fi oferit în întregime satisfacţiile scontate.

Victor Parhon

film
f

O poveste cu un cal

Cîndva, America a fost Ţara cailor sălbatici, aşa cum o recomandă John Campion în titlul filmului său ; în film este vorba însă despre ultimul mustang care mai hălăduieşte în pădurile Montanei, pe care nimeni nu a fost în stare să-l prindă pînă acum, deşi premiul care s-a pus pe capul lui a atras destui amatori. Isprava este în cele din urmă înfăptuită de un bătrîn şi de un băiat indian care, cu puterile lor puţine, reuşesc ceea ce alţii mai zdraveni n-au fost în stare să facă. Libertatea nu se prinde în hăţurile domestice cu forţa, spune cu alte cuvinte scenaristul şi regizorul John Campion : nici inteligenţa şi înşelătoria nu sînt de-ajuns : singure prietenia şi dragostea, solidaritatea, au şanse în faţa naturii şi libertăţii — idee care, chiar dacă nu e cu totul nouă, rămîne la fel de generoasă şi convingătoare ori de cîte ori o vedem reluată.

În afară de cei doi protagonişti, Joel McCrea şi Mike Mike, filmul mai are numai două prezenţe umane, trecătoare şi de altfel regizorul nu se dovedeşte a fi un deosebit de pătrunzător observator al psihologiilor umane : ceea ce îl interesează mai mult este spectacolul naturii neîngrădite, sălbatice, care din păcate trebuie şi ea minuţios regizoral pentru a fi făcută să meargă conform cu sensurile scenariului. Mustangul filmat de John Campion este însă de o inteligenţă apropiată de perfecţiune. Dacă fuge de decorurile de mucava ale studiourilor americane, pentru a-şi filma povestea în mijlocul naturii, regizorul John Campion nu reuşeşte să scape şi de obsesiile filmului american şi este interesant de văzut cum poate să funcţioneze la distanţă forţa de gravitaţie a unei cinematografii. Deşi este vorba de o poveste cu un cal, cu un cîine, cu un urs grizzly, cu bufniţe, cu furtuni, cu păduri, rîuri şi munţi care se profilează în depărtare, cele două prezenţe umane sînt suficiente pentru a aduce cu ele toate liniile de forţă ale filmului american ; din reţetă nu lipsesc nici banii care pînă la sfîrşit sînt izvorul celor mai nobile fapte, nici forţa oarbă, nici încrederea în şansă şi în virtuţile solidarităţii, comună oamenilor şi sălbăticiunilor. Echilibrul noţiunilor morale funcţionează admirabil şi în el stă mai ales trăinicia filmului : dacă în imaginea naturii, a psihologiilor umane, se mai găsesc slăbiciuni şi artificii, o coloană vertebrală sănătoasă e capabilă să ţină filmul în picioare. Această schelărie morală intimă este însă şi partea cea mai puţin personală a filmului. John Campion aplică o tehnologie şi face un film frumos, generos, fără să dovedească însă că are şi convingeri personale — altele decît cele verificate comercial.

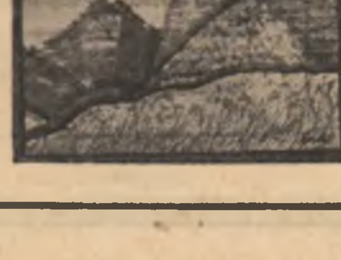

Nicolae Mateescu

televiziune
tv

Dacă...

Un singur eveniment i-a scăpat lui Cristian Ţopescu din transmisiile sale, îmi zicea un prieten. Omul n-a avut norocul să transmită şi bătălia de la Maraton. Dar nu-i tîrziu nici acum. Oricum, şi pe aia ar fi anunţat-o într-un mod strălucit ! Adevărul este că toate marile victorii sportive ni le-a anunţat el iar zilele şi nopţile lui de muncă seamănă cu celebra alergare pentru a vesti triumful. În faţa unei competiţii mărunte Ţopescu e aproape mut, se simte stingher şi inutil. E ca şi cum i-ai cere cuiva să declanşeze o mare explozie cu nişte chibrite ude. Vocaţia lui se simte numai la jocurile care n-au decît alternativa victoriei. Şi cînd i se aude respiraţia telespectatorii îşi dau seama că sîntem mai aproape de înfrîngere decît de victorie. Cristian Ţopescu a avut nefericirea ca steaua lui de comentator să strălucească exact cînd fotbalul nostru rugineşte în lene şi şmecherii. Multă lume regretă că n-avem un fotbal pe măsura lui. Poate că e mai bine aşa. Scăpăm de infarct. Altfel ce s-ar alege de noi dacă Ţopescu ar transmite o finală de campionat mondial între naţionala noastră şi cea argentiniană ? Unii zic că preferă infarctul numai să vadă şi una de-asta. Se pare totuşi că-i mai simplu să mori de emoţie decît de trudă. Iar Ţopescu te convinge de ce străluceşte coroana unui campion şi de ce lenea, nedreptatea şi minciuna merită o muşcătură de şarpe. De multe ori am avut sentimentul că Ţopescu preferă să nu mai transmită niciodată decît să nu spună adevărul. Pe seama lui se povestesc tot felul de minunăţii fabulate din dragoste. Cea mai frumoasă am auzit-o de la un copil. Îmi spunea că Ţopescu la meciul de handbal de săptămîna trecută dintre România şi U.R.S.S. cînd ai noştri au marcat primul punct al victoriei, Ţopescu a strigat un goooooool atît de lung că între timp handbaliştii români au mai înscris două. Entuziasmul şi tristeţea lui sînt molipsitoare. E în stare să facă şi-un infirm să sară din căruciorul de invalid, să-i farmece şi pe pensionarii care n-au făcut sport în viaţa lor şi să-i aducă pe copii pe stadioane.

Pentru omul modern pierdut în viespar şi retras seara în celula lui de beton de unde mai ţine legătura cu lumea doar prin telefon şi televizor, sportul seamănă cu un vis de aur. Sănătate, glorie, armonie şi frumuseţe. Greu de crezut că mai mult de unu la 10 000 se visează cel mai bun frizer sau strungar din lume. Şi chiar dacă o face e un biţ respectabil şi atîta tot. Dar miliarde de oameni iubesc sportul şi se identifică în fiecare victorie. Cînd urmăresc la televizor transmisii de gimnastică, de înot, de alergări şi de patinaj, oamenii după întrebări dureroase, au o clipă de uimire, un fel de iluminare care le dă sentimentul şi convingerea că în corpul uman există perfecţiune, o armonie aproape de absolut. În asemenea momente Cristian Ţopescu atinge un prag al vibraţiei ca-n marile concerte de muzică şi transmite de parcă ar povesti întîmplări dintr-un vis fantastic care i se petrece înaintea ochilor. Micul ecran seamănă cu o lunetă şi la capătul ei miliarde de oameni se visează tineri şi campioni şi copleşiţi de iubire.

Cornel Nistorescu

neluat în seamă

înainte de a-i scăpa în circiumă. Două dintre ele, în loc de bani au fost tirnosite de oameni ca să se învețe minte să-i mai facă de rușine, și cum au rămas obidite și singure în curtea bisericii (era spre seară și au plecat toți fără să le dea atenție), Vasile le-a dat în partea dreaptă banii lui, păstrîndu-și numai pentru cîteva pachete de „Naționale" și le-a întrebat unde stau. I-au spus și una dintre ele a vrut să știe de ce întreabă.

— Pentru că n-or să vină acasă nici la lucru pînă nu beau toți banii, a răspuns el serios. Și aș veni eu să dorm la dumneavoastră. O seară la una, o seară la alta, le-a asigurat.

— Ce zici, madam Ghețu ?, s-a minunat cea care întrebase, protejîndu-și gura cu palma (o lăsase bărbatu-său fără dinți) ca să poată rîde nestingherit.

— Trebuie răcorit a răspuns „madam" Ghețu, cotrobăind în sîn, pînă aproape de buric și scoțîndu-și iute țîța l-a împroșcat cu lapte pe Vasile, care s-a întors să fugă, dar s-a covrigit dintr-odată dînd expresie elocventă a scîrbei care-l cotropise.

Și muierile se băteau cu palmele peste solduri (unii sunînd ca scîndura, ai lui „madam" Ghețu pleoscăind și tremurînd ca piftia) și-l arătau celor cîțiva gură cască, opriți de gălăgie, și-i informau printre guițături că „fantele" vrea să le ia fecioria.

Nu-mi dau seama cît de repede a uitat isprava asta dar poți fi sigur că n-a pus-o la inimă pentru prea multă vreme. Cînd l-a răzbit iarăși foamea, Vasilică și-a plasat serviciile în vederea dezvoltării satului contemporan. A fost norocul lui să se găsească, într-o zi de noiembrie cînd norii cenușii coboară atît de aproape că fără să-ți dai seama mergi aplecat ca să nu te lovești de ei, cu Dumitru Lețcaie, unul din cei 10—11 învățători pe care i-a avut în școala primară (timp de război !).

Și, lucru care l-a uimit, „domnul" l-a recunoscut mai întîi, deși pe vremea aceea el (Vasilică) nu era decît un nod de clasa a III-a, iar învățătorul nu stătuse nici două luni în sat. Poate fiindcă elevul Mavroian, la o lecție de geografie, spusese fără nici o greșeală numele tuturor județelor, cu capitale cu tot, ceea ce l-a făcut multă vreme să meargă foarte tantoș și să se bage în vorbă cînd bătrînii puneau țara la cale, fără să-l întrebe nimeni, și încă să mai aibă și păreri deosebite. Și asta în probleme care chiar că nu erau de nasul lui : dacă intră sau nu americanii în război, dacă Majestatea sa regele se pricepe să comande, cine va fi biruitor Apusul sau Răsăritul, mă rog, tot felul de chestii din astea.

Dar se lăsase de mult de acest obicei (a luat-o destul de des peste zotcă) și trecuse timpul și nu-și mai amintise pînă cînd l-a oprit „domnul" prin piață, unde Vasilică se dusese cu niște gînduri nu tocmai curate.

Era ora mesei și bătrînul l-a luat cu el într-o magherniță, un fost han care mai putea a bălegar și urină de cal de pe vremea cînd nu devenise încă restaurantul „Ceahlău". Acum, de cînd își schimbase fața, își adăugase mirosul puturos și pătrunzător de mentă, și varză stătută care exalau din dușumelele subrede sub care se ghicea beciul.

— Ți-ar plăcea să te faci referent ? strigase bătrînul peste masă, pentru a birui zgomotul pe care-l făceau cei care mai voiau o halbă.

— Cum ați spus ? veni întrebarea speriată a lui Vasilică.

— Referent, mă, funcționar la Sfat.

— N-am fost în viața mea așa ceva.

— Foarte bine.

Nu prea a înțeles el de ce a zis învățătorul că-i foarte bine, dar s-a dus, pentru că decît să taie frunză la cîini, cum îi mai spusese tot „domnul" amintindu-i, cu chestia asta, de bunicul său, s-a gîndit că tot e ceva. Mai știi, se mai gîndi Vasilică, poate că bătrînul ăsta are și vreo fată de măritat și vrea să mă facă ginere. Fată avea învățătorul, dar nu era de nasul lui. Era mai mare cu doi ani, terminase școala pedagogică la Bîrlad și acum era logodită cu un inginer agronom, repartizat pe lîngă Constanța. Vasilică n-a fost prea trist din cauza asta, nici pentru faptul că nu prea și-a dat seama în ce constă munca lui de „referent". Ținea un registru cu nașteri și decese, cînd lipsea agentul agricol elibera bilete de proprietate țăranilor care se duceau cu cîte o vacă la tîrg. Încolo, juca table cu „domnul" sau cu cîte un țăran mai scuturat, se ducea la horă și la bal, unde tenișii lui, totdeauna proaspăt dați cu talc, făceau mare impresie. Era, din această cauză, cel mai elegant tînăr din comună. Cînd și-a mai luat și un tricou roșu a început să aibă mers de vedetă.

Dar nu-i purta nimeni pică, pentru că era săritor și făcea o gafă, care plăcea țăranilor.

De pildă, unora care cereau bilet pentru o vacă, dădea și unul pentru altă vacă sau măcar pentru o oaie : așa ca un fel de cadou. Toate aceste vaci, de dar aveau „coarnele țapoșe cercurii," iar oile erau „brumării" (îi plăceau al dracului astea).

Odată, secretarul l-a certat și i-a spus că o să înfunde pușcăria cu glumele lui tîmpite, dar Vasilică l-a liniștit, spunîndu-i că luptă pentru prestigiul satului. „Lasă, măi nea Abăboaie, să vadă lumea că ce număr mare de ovine și cornute este în comuna noastră. Nu vezi cîte fete de măritat stau neîntrebate ?"

— Și tu ești staroste, pîrlitule, sau referent ?

— Lasă, măi nea Abăboaie... În felul ăsta scriu și eu mai mult, iese și comuna mai în față.

A lăsat „nea Abăboaie" dar era să iasă rău, pentru că vreo doi țărani mai șireți au contractat cu statul vacile cu „coarne țapoșe — cercurii", au luat banii și la scadență au oferit biletele eliberate de Vasile. Noroc că s-a găsit o formă de scădere a banilor, pentru că nimeni nu avea interes să facă vîlvă.

Dar l-a scuturat a fost scuturat bine Vasilică, să se învețe minte. Au scăpat și țăranii pentru că unul, mai isteț, și după el toți, a cerut să intre în colectivă.

Ba, în vara următoare, cînd mai bine de un sfert de sat a fost „promovat" în categoria chiaburilor, biletele lui Vasilică s-au dovedit de asemenea utile, căci mai toți închipuiții proprietari de „țapoșe cercurii" erau printre ei.

Isprava aceasta a avut două urmări pentru Vasilică. În primul rînd oriunde se întîlnea cu vreun țăran, afară de timpul cînd era în „exercițiul funcțiunii" lua cîțiva ghionți între coaste. Vasilică nu zicea nimic și nu se plîngea și nu înțelegea de unde i se trage, pentru că țăranii găseau tot felul de pretexte, unele dintre ele foarte trăznite, ca să-l bată. Odată, fiindcă pentru a scăpa de un cîine care se tot dădea la el, a făcut clasicul gest de aplecare simulînd că ia o piatră de jos și javra s-a depărtat chelălăind, stăpînul a ieșit în drum și l-a bătut pentru că i-a speriat cîinele. Un altul a vrut să știe de ce a dat pe tenișul drept mai puțin praf din acela alb decît pe stîngul și bineînțeles că explicația improvizată de Vasilică nu l-a satisfăcut și că i-a dat vreo doi pumni buni după ceafă. În fine, dacă saluta primul era bătut pentru că el, băiat cu carte și funcționar, își bătea joc de om, dacă aștepta să fie salutat, însemna că degeaba a mai învățat și a ajuns funcționar, pentru că nu știe să se poarte și iar era luat în primire. E drept că nu-l băteau tare și că Vasilică nu știa de ce, pentru că era ultimul care să ghicească o chestie mai încîlcită. El observase că de-o vreme satul devenise mai trist, că oamenii pierduseră pofta de flecăreală și într-un fel îi părea bine că-l mai chelfănesc pe el pentru că după fiecare asemenea întîmplare întîlnea figuri mai vesele, care-l întrebau, în bătaie de joc „cum a fost ?" Asta însemna că oamenii încă mai vor să facă haz. Sau nu știu dacă-i părea bine, dar în orice caz îi părea rău că va pleca din sat, pentru că i se „făcuse dor de ducă".

A înaintat și un memoriu în care susținea că postul lui este absolut inutil, că cele cîteva hîrtii pe care le întocmea pe săptămînă, pot fi soluționate de oricine din sfat, fără a fi nevoie să se plătească un salariu special. Nu i s-a aprobat demisia (hotărîseră să-l dea afară mai tîrziu, ca incompetent, pentru că postul era vizat de gestionarul cooperativei de consum pentru fata lui ce avea să termine gimnaziul la Bujoru, chiar în primăvara următoare). Dar a fost bruftuluit că „face pe deșteptul", că dacă s-ar lua lumea după el, ar trebui să rămînă mii de oameni din toată țara fără „servici".

Asta i-a plăcut lui Vasilică și era într-o dispoziție excelentă, cînd s-a înființat la primărie țăranul acela cu povestea cu praful de pe teniși să-și înscrie un nou născut, pe care voia să-l numească Stalin.

Vasilică l-a primit foarte bine, l-a felicitat, ceea ce l-a descumpănit foarte tare pe țăran. Dar referentul i-a dat odată cu certificatul și două bilete, prin care fericitul tată devenea și posesorul unei perechi de boi „cu părul roșcat și coarne țapoșe-cercurii". De data asta Vasilică a luat bătaie bună, chiar în „exercițiul funcțiunii" și țăranul l-a scuipat cu ură și a plecat înjurîndu-l. Abia acum, adică la spitalul raional, a avut Vasilică așa ca un fel de bănuială că bătaile acelea pentru speriatul cîinelui, pentru nedreptățirea tenișului și saluturile neinspirate nu erau un mod de petrecere, ci exprimau o ură neputincioasă, lasă pentru că prin aiureala aceea a lui făcuse oamenilor încurcături.

A doua consecință a ceea ce nea Abăboaie numise „neghiobie" a fost că cineva de la raion l-a lăudat, amuzîndu-se bineînțeles de pățaniile lui, că a făcut o treabă bună avînd diplomația să „perforeze" (așa zisese acela) mentalitatea proprietarului privat, a pogonarului".

Din amestecul ăsta de întîmplări și puncte de vedere, a ieșit pentru Vasilică (doar era un tînăr simpatic) un dosar de bursă pentru facultate (terminase, în sfîrșit, liceul). Fostul referent nu a sărit în sus de bucurie dar decît să-l dea afară (simțise și el că i se pregătește așa ceva) tot i s-a părut mai acceptabilă soluția cu facultatea și a dat admiterea.

O fi făcut sau nu facultatea, și, dacă a făcut-o, cum, nu mai știu. Într-un timp ajunsese însă la o stațiune experimentală în probleme de agricultură sau așa ceva. Acuma nu știu dacă era chiar cercetător, dar lucra acolo.

Am aflat însă că și aici făcea aceeași figură anonimă, ca în liceu. Dealtfel cred că în curba notorietății sale momentul de vîrf l-a atins pe cînd era referent în satul acela unde îl dusese învățătorul său care nu uitase că pe cînd era doar un nod de țărănuș, Vasilică știuse pe de rost toate județele țării. În mase mari de oameni serioși el își pierdea relieful. Și să știi că n-o făcea din timiditate sau știu eu din cine știe ce calcul obscur și meschin. Adevărul e că nici nu lua seama că el nu contează. Cine știe de cîte ori nu va fi vorbit și aici și poate că o fi avut și niscaiva sugestii dar de bună seamă că n-au fost deosebit de originale și nici măcar prostești, pentru că, atunci ar fi fost băgat în seamă, lumea s-ar fi raportat într-un fel la el. Măcar cînd ar fi spus vreunul o năzdrăvănie i s-ar fi recomandat : „ia-te de mînă cu Vasilică !"

Și ar fi fost mai bine pentru el, fiindcă rarele lui isprăvi, n-ar mai fi părut atît de gogonate. Spun asta pentru că și aici s-a făcut de minune.

La un moment dat i s-a părut că o laborantă foarte frumoasă, cea mai plăcută fată din institut, îl privește cu un interes special. Sigur că lui nu i s-a părut nimic extraordinar în asta. Adică nu s-a mirat că el, Vasilică cel nebăgat în seamă, poate trezi atenția unei fete atît de frumoasă, în jurul căreia se învîrteau toată ziua fanții din institut. Dar constatarea i-a produs totuși o bucurie intensă pe care și-a și exprimat-o în stilul lui nătărău, oprind-o odată pe culoar și încredințînd-o : „Domnișoară, să știi că ce ai dumneata în priviri pentru mine, am și eu în priviri pentru dumneata".

Fata era și destul de deșteaptă căci i-a răspuns : „Bine, domnu Mavroian, dar să știți că pînă nu mă conving nu vă cred", dar era și destul de proastă, căci a crezut că se amuză spunînd în dreapta și în stînga, „poanta", pe care a auzit-o și un belfer care-i era lu Vasilică un fel de șef. Ăsta era un libidinos ghinionist, care dacă nu se însura n-ar fi scăpat de coșuri pînă la pensie — nenorocitul.

Și cum nu i-a mers nici cu Lelia, l-a făcut răspunzător de eșec, în mintea lui, pe Vasilică. Și a început să se plîngă de el în toate ocaziile... „Că tovarășul Mavroian face cutare, că refuză să facă lucru cutare, că-i indiferent, că e carierist, e lasă-mă să te las, pripit, că-i ursuz, că-i prea bun de vorbă, că nu vrea să facă nimic, că-i egoist și vrea să le facă pe toate numai el", încît căpătase un prestigiu jenant. Pentru că tăcea, oamenii l-au considerat mai prost decît era în realitate și cînd, luînd cuvîntul într-o împrejurare îți se recomanda : ia interesează-te ce părere are Vasilică, însemna că ai trîntit o prostie cît capul tău de mare.

Dar ca să nu mai lungesc vorba, află că a fost dat afară și de aici. Și tot cu tămbălău.

S-a întîmplat într-o zi cînd Vasilică a vrut să afle de ce se renunțase la serviciile lui (așa zicea nefericitul, „servicii") în cadrul unui colectiv însărcinat să finalizeze amănuntele unui contract cu o țară din Africa.

După ce și-a revenit din perplexitate („ia uite-te și la ăsta !") șeful biroului personal, a încercat să-l ia peste picior. „Păi, dumneavoastră și așa vă duceți degeaba în străinătate". „Cum degeaba, de cînd te-ai făcut dumneata așa de deștept să apreciezi activitatea mea ? Vezi-ți de hîrțoage dumneata !" „Păi asta și fac" i-a răspuns. „Dar să știți că n-am vrut să vă jignesc și nu m-am referit la competența dumneavoastră, ci la faptul că data trecută ați venit cu sacii plini de cărți. Și nu înțeleg acum de ce vreți să plecați în Africa. După șase luni de ședere în Occident, ați adus trei saci de cărți". „Asta nu te privește, i-o retează Vasilică, vreau să știu de ce nu plec".

Pînă la urmă, ăsta a foit niște hîrtii și l-a citit din una cîteva fraze subliniate cu creion roșu, din care rezulta că omul nostru are vechi înclinații mistice, care vin în contradicție cu activitatea științifică și afirmația este susținută și confirmată, că actualul „cercetător" lucrase la amenajarea unei biserici în Galați.

— E adevărat ? întrebase șeful, strîngînd hîrtiile pentru a le pune în dosar.

— Adevărat...

— Acum sînteți lămurit ?, se interesă pe un ton răutăcios, plătindu-i punerea la punct... Dar ce-i cu dumneavoastră ?

Vasilică se făcuse alb, s-a sprijinit de birou și, ca în curtea bisericii, a năclăit, printre icnete, toate hîrtiile.

Spectacolul ăsta l-a angajat și pe șeful de personal și pe cei doi subalterni, care au avut bunul simț să fugă afară ținîndu-se de gură.

Poate că ar fi scăpat cumva dacă, înainte de a pleca, n-ar fi zis : „Contradicție, ai ?"

„Ovidiu" — tapiserie de Vintilă Mihăescu

pop simion

Carusel

Mereu îmi împuiați căpățîna
cu aceeași unică și enormă
năzbie :
generația care urcă
nu poartă pios respect
generației care părăsește
scena.
Adică, cel care merge în sus
nu vorbește de bine
pe cel care merge în jos.

Și cum ați vrea, mă rog, să se întîmple ?
Generația care coboară
o laudă și o preamărește oare
pe cea care urcă ?
Sau, cel care merge în jos
vorbește oare de bine
pe cel care merge în sus ?

După spectacol,
după ultimul gong,
aștept răspunsul din partea-vă
pe adresa generației
care a coborît demult.
Urc.

Tinerii

Tinerii sînt ca zăpezile,
ei ning nemaipomenit,
ning peste țară,
peste părinți,
peste arbori,
peste pre'udecăți,
peste ruginile vieții,
acoperindu-le frumos,
dînd astfel un nou sens
universului hid-îmbătrînit
gata să crape.
Dar abia începi să te bucuri
de marea și nebuna lor cutezanță,
pentru că tinerii, tocmai tinerii,
se topesc
sub un soare glorios-implacabil ;
devin ei înșiși țară,
sînt ei înșiși părinți
și arbori,
și pre'udecăți,
și rugini.
Tinerii sînt ca zăpezile...

Altminteri sănătos tun

Agonizează secolul
bolnav de recorduri și performanțe.
De ce n-aș adăuga și eu
măcar o ispravă
în circa marelui muribund ?
Îmi dădu prin gînd azi dimineață
pe cînd mă bărbieream
fredonînd un cîntec.
N-am stat pe gînduri ;
mi-am atîrnat pe umeri
mantia neagră de pelegrin
(azvîrlind cît colo
ustensilele de bărbierit).
Am suit în cada de baie,
am pus dopul și vira !
am ieșit în golf
(nu se luminase bine)
apoi am alunecat în Pacific,
pe care l-am traversat
timp de nouă sute treizeci și șapte de ani
două luni și cinci zile,
făcîndu-mi odgoane din propria-mi barbă,
care creștea în fiecare septembrie, în amurg,
de două ori mai abundent
decît în restul timpului.
Altminteri, sînt sănătos tun,
nu visez urît
și nu dau bacșiș.

Am sosit din călătorie cu bine
și am pozat pentru ziarul de seară.
Acum aștept diploma de merit
și premiul de perseverență,
care mi se vor decerna negreșit,
se vorbește în oraș pretutindeni.
Voi putea, deci, să mor în tihnă :
nu-s un neisprăvit
care să fi trăit zadarnic,
cum eram gata să cred.
V-am mai spus :
sînt sănătos tun,
nu visez urît
și nu dau bacșiș.

Desene de Pop Simion

Munții

Din leagăn se văd munții.
Din pridvoare se văd munții.
Din țarină se văd munții.
Din dunga pădurii se văd munții.
Din munți se văd munții.
Din inima mea se văd munții.

Răsucite-s...

Răsucite-s turnurile, două ale mănăstirii
in care plînge Ana lui Manole.
Răsucită-i coloana fără sfîrșit, palpitînd
în romboizii brâncușieni.
Răsuciți sînt stîlpii Brâncoveanului,
deveniți stil vatră.
Răsucită-i funia celtică, ce cuprinde
ca un brîu bisericuțele din Maramureș.
Răsucit mi-i sufletul —
funie celtică, și brîu, și stîlp de credință,
și coloană fără
sfîrșit, și mănăstire a ceea ce vreau
și sînt și cutez.

Corabia

„Ce faci ?"
„Merg cu timpul ; îi dau pinteni
ca unui armăsar. Dar tu ?"
„Mă las dus de timp, ca de o
dulce corabie".
„Încotro ? Spre ce destinație ?"
„Necunoscutul, amice. Mă las în
brațele hazardului,
lungă beție".
„Eu merg către o stea, o speranță,
un țel, o obsesie,
numește cum vrei visul nemaivisat".
„Visul ? N-am auzit de așa ceva pe aici,
pe la noi, prin..."
„Ah, pragmaticii ăștia !"
„Mai există romantici, monșer ?"

radio

Ce se întîmplă cu șansele

Jocurile Olimpice de vară au modificat, în ultima perioadă, tabieturile și preferințele noastre radiofonice. Putem renunța la emisiunile muzicale de bună calitate și la fel de firesc putem uita pe un colț de masă volumul excelent de care, în alte condiții, nu ne-am despărțit decît după lectura ultimei file. Celelalte îndeletniciri trec, fără regrete, pe planul al doilea cînd vocea lui Cristian Țopescu reglează, cu impresionantă precizie afectivă, ritmul respirației noastre. Orice transmisie de pe stadioanele olimpice aduce bucurie, speranță sau îngrijorare. Sportul rămîne frumos chiar dacă uneori neprevăzutul se încăpățînează într-un joc de-a baba-oarba doar cu cifrele înscrise pe foile de arbitraj.

Cu gîndul la învingători și la învinși, la performanțe, antrenori, punctaje, accidente, arbitri, cu gîndul la „surprize" și la gustul amar al „calculului impersonal" am ascultat o emisiune difuzată în fiecare săptămînă pe programul I. „Antena tineretului" are șanse să nu-și dezamăgească ascultătorii : 30 de minute ea oferă informații, comentarii, corespondențe telefonice, minianchete și microinterviuri, sport și noutăți discografice. Lucian Sârbescu este un prezentator cu aptitudini. Chiar și atunci cînd rostește fraze banale, subtilitatea accentului și timbrul adaptat acestei subtilități risipesc neîncrederea celor care-l ascultă. La rîndul său Sebastian Sîrcă are experiența redactorului de emisiuni pentru tineret : idei generoase, înregistrări interesante în punctul lor de plecare, rafinament în alternarea planurilor. Și totuși, „Antena tineretului" seamănă prea mult cu alte programe radiofonice. „Clubul curioșilor", „Clubul pasionaților", „Clubul adolescenților" își cunosc și ele foarte bine posibilitățile : transmit informații, comentarii, corespondențe telefonice, minianchete, microinterviuri, sport și noutăți discografice. Diferența dintre aceste emisiuni e considerabilă : semnalele, prezentarea tematică, cantitatea și calitatea prezențelor muzicale sînt deosebite. Evident, nu trebuie trecut cu vederea faptul că aceste emisiuni se transmit în zile diferite, la ore diferite și chiar pe programe diferite. Dacă unii adolescenți descoperă cumva că sînt curioși, pasionați și cu toate acestea tineri (adolescenții nu prea au chef să respecte pentru ei înșiși nivelele de vîrstă științific stabilite, nivele care despart, din motive serioase, adolescența de tinerețe) le recomandăm, măcar pentru două săptămîni consecutive, toate aceste emisiuni. Punîndu-și, în același timp, răbdarea la încercare, ascultătorii pot stabili singuri dacă sînt tineri sau adolescenți, dacă sînt curioși sau pasionați. Fără item-ul adolescenței același test ar putea fi aplicat și celor care transformă șansele unei emisiuni în minute plictisitoare sau redundante.

Elena Ștefoi

plastică

Spectacol de artă textilă

Dacă, în ciuda diferențelor de temperament și manieră, putem considera expoziția **Viorelei Mihăescu** și a lui **Vintilă Mihăescu**, drept o manifestare unitară, stringent coerentă, faptul se datorește în primul rînd modului de a înțelege și de a practica tapiseria, arta textilă în genere, ca pe o „artă majoră".

Se știe, nu există (nu mai există odată cu arta modernă) arte majore (pictura, sculptura) și arte minore (artele decorative în general) : există un mod major și un mod minor de a practica fiecare artă în parte. Putem da oricînd exemple de pictură minoră, după cum putem da oricînd exemple de artă decorativă majoră. Distincția nu mai funcționează la nivelul tehnicii limbajului, ca înainte, ci la nivelul intenției, a mesajului.

Practicată ca soluție în vizual a problemelor lumii, ori ca imagine concentrată a lumii, microcosmos care sintetizează și reprezintă macrocosmosul, ori numai ca formă vizibilă a ordinii ultime a intelectului, formă simbolică, tapiseria (să ne amintim de marile tapiserii de la Teatrul Național ale lui Ion Nicodim, ori Șerban Gabrea și Florin Ciubotaru) poate deveni un „gen important", un act major de cultură. Practicată ca design ambiental ori ca formă a jocului, tapiseria rămîne, sau revine la condiția de produs decorativ, artă a „loisir-ului".

Spre prima alternativă tintesc, păstrînd proporțiile, lucrările celor doi artiști. Picturile pe mătase și construcțiile textile spațiale ale Viorelei Mihăescu propun vaste imagini tectonice, încărcate de picturalitate și de dramatism. Dar o picturalitate și un dramatism „textile" pînă la urmă, intrinseci unui mod vitalist, sublimat „teluric", de a simți, a trăi și a concepe tapiseria, ca pe un domeniu de graniță, interferent între celelalte arte (pictura, sculptura) deși păstrat întotdeauna în limitele specifice ale genului. Mai prevenitor față de coordonatele clasice ale genului, Vintilă Mihăescu practică o tapiserie „plană", a cărei sobrietate tonală și arhitecturare geometrică motivează sau denunță un raționalism de structură. Subtilitatea ideatică abstractizantă nu este însă mai puțin dramatică, încărcată fiind de „sarcini" adînci și problematică.

Tapiserie dramatică, textile vitaliste, tapiserie conceptuală, acestea nu sînt numai paradoxe verbale, ci sintagme despre realități vizuale, plastice, palpabile, și tactile, oricînd verificabile. Lucrările celor 2 artiști sînt servite de o foarte bună stăpînire a tehnicii, care aproape că nu se mai „vede", nu mai epatează în sine și pentru sine privirea, ci se „consumă" ca mijloc al sensului — așa cum nu se întîmplă de obicei în expozițiile de tapiserie, adesea exhibiționiste. Merită remarcată și cromatica strălucitoare și densă, exuberantă la Viorela Mihăescu, gravă la Vintilă Mihăescu, întotdeauna rafinată, ultra-rafinată, mărturisind foarte discret (mai ales în construcțiile textile spațializate) o inteligentă preluare și metamorfozare cultă a gamelor cromatice din textilele populare românești, iarăși și iarăși viabile, interpretabile la infinit, inepuizabile. Spectacolul de artă textilă de la galeriile Orizont nu e, în consecință, doar fastuos vizual, e și „hrănitor" spiritual.

Magda Cârneci

muzică

Vox Maris

Una din puținele lucrări enesciene avînd o motivație declarat programatică este poemul simfonic „Vox Maris". Lucrarea este neterminată, existînd mai multe variante : una dintre ele prefigurează renunțarea la textul cîntat, deci la „ancorarea" verbală programatică. Integrabilă filierei Simfoniei a III-a Oedip prin apartenența la genul simfonic, amploarea aparatului orchestral și tematică, lucrarea este considerată mai puțin reușită. Intervalul mare de timp (3 decenii) în care a fost scrisă determină un eclectism firesc, decurs din evoluția limbajului componistic, un anumit „ilustrativism" sonor cauzat de pretextul dramatic, momente pleonastice în simultaneitatea muzică-text.

Ca formă, poemul respectă principiul sonatei, în mijlocul lucrării existînd elemente de rondo. Intrinsec scriiturii heterofonice enesciene apare principiul variațional suprapus articulațiilor formale precedente. Orchestrația este de un magistral rafinament, alternînd momente de scriitură solistică, camerală, cu altele de simfonism dens elaborat, refuzînd densitățile amorfe și grosimile orchestrale în stare brută, în momentele de climax asemănătoare unei paste dense într-o mișcare globală brută, însumată de multiple, singulare și „browniene" microevoluții ; o alternanță a timbrelor, a grosimilor și detaliilor, o „degustare" de edulcorantă consonanță și a surogatului pentru strident, unde vocea și cuvîntul intervin oportun ca o extensiune la propriu vorbitoare a Orchestrei. Lucrarea, al cărei conflict se situează în deja întîlnita „înfruntare om-destin" este singulară prin felul în care este imaginată marea. În desfășurarea conflictului dramatic jucînd rol secund, marea este de fapt adevăratul personaj, epicul enescian fiind asimilabil unei „lirici mascate". Distanța sonoră în valori de intensitate absolută, în diferență de densitate orchestrală, în conglomerate disonante în opoziția configurațiilor consonante, este relativ mică. Marea este mai fluidă, cu valuri mai masive, mai puțin abrupte, zdrobitoare. Parcă marea enesciană e mai „lichidă" și mai vastă (mai mare) : pe furtună mai puțin întunecată, aproape mereu blîndă iar furtunile aducătoare de naufragii sînt rare. În continuitate istorică, viziunea se integrează unui „prestigiu de ereditate impresionistă". Violența înfruntării matelot-stihii este departe de „groaza" expresionistă (singurul element comun este strigătul, tremolat și în glissandă, prevăzut a dispare din varianta definitivă, pare-se). Violența destructivă necesită vigoare, robustețe, grosolănie chiar, iar orchestrația enesciană este peste tot atît de rafinată, de subtire, de plină de „divisi" și „sob", ritmice atît de fluidă încît reflectă tensiunea expresionistă sau exuberanța dionisiacă (dacă e loc).

Finalul, folosind în pianissimo exclusiv percuție neacordabilă sugerează o mare „sătulă", mai aproape totuși de existența lipsită de rațiune și cuvînt : maniera enesciană de a reda non-umanul este nu prin exacerbarea amplitudinii deosebirii, ci prin sugerarea diferenței specifice.

Viorel Crețu

Recurs: Un mare roman încă greșit considerat (I)

Una dintre activitățile esențiale ale istoriei literare postbelice, greu de imaginat înainte sau în alte locuri, este cunoscută prin expresia **valorificarea moștenirii literare.** Permanența acestei activități, ca și variațiile ei de funcționare, au putut determina apariția, poate ironică, a unei alte activități: așadar, pe lîngă valorificarea moștenirii literare, specialistul se poate ocupa azi și de valorificarea ideilor (sau prejudecăților) privind valorificarea moștenirii literare. Cine studiază aceste fenomene observă că după o perioadă de așa-numite confuzii, valorificarea moștenirii literare reîncepe din 1948 de la un punct zero definit de dogmatism pentru a se extinde potrivit unei diagrame la al cărei capăt se va afla probabil exhaustivitatea. Evident, acest proces nu este lin și continuă azi: de aceea, nu există scriitor care să fi fost complet reconsiderat sau valorificat, de la Eminescu și Sahia, la Călinescu. În genere, valorificarea este materializată în retipărirea operelor unui autor; această valorificare este bazată în întregime pe criterii politice. Or, din acest punct de vedere, vremea a adunat destule prejudecăți, dintre care unele ridicole, altele iritante, mai ales cînd ele par a deveni axiome, monumente sau pietre funerare.

Una dintre cărțile nedreptățite de asemenea prejudecăți este **Gorila** lui Liviu Rebreanu. Numărul acestor prejudecăți este ridicat și, oricum, prejudecățile sînt din categoria celor iritante.

Citind studiile și referințele postbelice la **Gorila** am ajuns la concluzia că ele pot fi clasificate în două categorii, prin autorii lor. Unele sînt datorate celor incapabili să citească corect acest roman, din reavoință, obtuzitate sau orbire; altele sînt semnate de cei care pur și simplu n-au mai citit romanul, considerînd că fiind un roman cu probleme, totul a fost spus despre el cîndva, adică în perioada anilor '50, și că nu este cazul să se mai revină asupra opiniilor consolidate atunci. Din jenă și dintr-o delicatețe care nu ne avantajează, înclinăm totuși către cea de a doua explicație, a superficialității și inerției contemporane.

De unde vin prejudecățile despre roman? Evident, din sursele curente ale ultimelor aproape patru decenii. Mai întîi, se pare că nici pînă azi unii critici și istorici literari nu pot lua o atitudine nuanțată față de ultima parte a deceniului patru. Chiar dacă se scriu cărți despre această perioadă, cărțile și oamenii acestei perioade aparțin în interpretare unei totalități monolitice. **Gorila** a apărut în 1938, cînd procesul de fascizare a țării cunoaște un ritm accelerat: aceasta este și perioada în care prozatorul a deținut funcții în administrația culturii și a patronat publicații. Cam în această vreme, din tot felul de motive, care vor fi mai jos analizate, naționalismul și fascismul converg, deși în multe privințe, după cum arată și romanul lui Rebreanu, se despart. O prejudecată cunoscută încă din primele liste de autori excluși după război constă în considerarea operei prin viața și, eventual, ultimele opțiuni politice ale autorului. Printr-o asemenea contaminare, Rebreanu a devenit un autor reacționar, ba chiar legionar, pentru că nu s-a mulțumit să fie director al Naționalului și al teatrelor, dar a patronat și „Viața" (v. **Scînteia** nr. 16, vineri 6 octombrie 1944). Nu încape îndoială că focul pasiunilor antinomizate justifica o asemenea teză la început. Dar ce a devenit din ce în ce mai puțin convingătoare și [illegible]. Rebreanu fiind de altfel unul din autorii interbelici rapid omologați. Diferențierea omului și operei, a operelor, este posibilă și destul de facilă. O caracteristică a mai tuturor marilor autori angajați politic este că, din prudență, pudoare sau conștiință artistică ei nu și-au pus sub un numitor comun, opera și opțiunile sau constrîngerile politice: în cel mai bun caz, opțiunile politice au generat o activitate publicistică neglijabilă sub raport literar. O asemenea strategie este definitorie pentru Rebreanu și pentru Goga, pentru Zaharia Stancu și pentru mulți alții. **Gorila** este un roman de Liviu Rebreanu și nu unul scris în favoarea vreunei direcții politice a vremii.

O altă prejudecată care privește **Gorila** în mod indirect, constă în figurarea „drumului descendent" al creației lui Rebreanu sub raport calitativ. Această imagine a apărut în anii '50 ca artificiu pentru salvarea creației din „prima parte" a carierei prozatorului. Teza drumului descendent este o obișnuință a vremii, care privește totul — de la Eminescu și Duiliu Zamfirescu la Arghezi. Drumul descendent este un corolar sau, măcar o consecință a tezei decadenței politice: este imposibil ca un scriitor să fie și bun și reacționar. Artificiul reconsiderării se bazează deci pe un fals artistic sau duce la unul: eroarea constă înainte de toate din ignorarea voluntară sau nu a convenției care tutelează proza lui Rebreanu. Rebreanu **nu încetează** să fie niciodată un reprezentant al naturalismului, desigur, îmbogățit cu cîștigurile sociologice și psihanalitice ale secolului nostru. Dar naturalismul este, ca și realismul mai vechi, **un mod tematic al mimesisului.** Așadar, dacă un roman de Rebreanu este mai „bun" decît altul, el este mai bun în măsura în care este mai **„interesant".** Cele mai mari succese ale naturaliștilor sînt cele obținute prin valorificarea marilor teme, a evenimentelor capitale sau a vastelor complexe sociale și spațio-temporale. Aceasta se vede și din opera lui Rebreanu, care nu este altul în **Jar** față de **Răscoala**: dar reducția tematică din **Jar** sau **Ciuleandra** limitează și posibilitățile „artistice" ale naturalistului. Conflictul din **Ciuleandra** este restrîns: el este numai unul din conflictele posibile dintr-un roman cu amplitudine tematică de tipul **Răscoala.** Se poate imagina această experiență: să se împrăștie în maniera prozatorului romanul **Jar** în romanul **Răscoala. Gorila**, descriere a unei clase politice aflată în criză, este însă prin amploarea tematică unul din marile romane, alături de **Răscoala.**

Ca roman tematic, **Gorila** este indirect un roman problematic. **Gorila** nu este prin urmare **un roman politic,** ci **un roman despre politică,** în viziunea definitorie și definitivă a obiectivului Rebreanu. El nu impune și nu propune un program politic, dar prezintă programele și nuanțele programatice care caracterizează epoca.

În esență, romanul surprinde conflictele interne ale clasei politice din deceniul patru, polarizată de naționalism (Rotaru, Pahonțu, Belcineanu, Ionescu, Drugeanu etc.) și de fascism (Dolinescu, Ionescu, Cumpănașu). Este bine să se examineze înainte de toate raporturile amintite, dintre naționalism și fascism. După 1918, **România ideală, istorică** și spirituală coincide **pentru prima dată** cu granițele sale; dar exact din momentul **întregirii,** încep să se manifeste forțe externe și interne extrem de puternice cu funcție de dislocare a recentului stat. Aceste forțe fac să crească presiunea asupra mediului politic intern și să provoace de altfel cunoscutele drame naționale din jurul lui 1940. În aceste condiții de urgență vitală este probabil inutil să se pretindă manifestarea unor sentimente naționale într-o formă calmă și difuză. Ca și în alte împrejurări istorice, mai toți politicienii și artiștii vremii sînt obligați să accentueze elementul național, tocmai pentru a putea răspunde loviturilor antinaționale. Mulți dintre politicienii romanului lui Rebreanu reflectă această poziție care, înainte de a fi oportunism politicianist, este reacție instinctivă și consecință a principiilor de conservare. Aceste forțe politice sînt în genere cele care acționează cu mijloace tradiționale: de la Belcineanu la Toma Pahonțu. Pe de altă parte, epoca cunoaște fenomenul fascist, care este o formă neromânească, fără tradiții în istoria politică autohtonă, cum adeseori precizează personajele tradiționaliste ale romanului. Aceștia sînt „Frații de cruce" care luptă, după cum ei înșiși afirmă, atît cu vorba cît și cu pumnul, cei care au luat de la apostoli numai ciomagul, cum observă un alt personaj. Frații de cruce introduc metodele violente ale cuceririi puterii, definind acele fenomene pe care Erich Fromm le va analiza în **Anatomia distructivității** și care se circumscriu în genere patologiei sociale. În condițiile date, diferența între naționalism și fascism poate fi astfel rezumată: naționalismul folosește formele tradiționale ale politicianismului pragmatic pentru a apăra statul fără de care politicianismul însuși n-ar exista, în vreme ce fascistul folosește naționalismul numai ca pe un mijloc pentru atingerea unor obiective idealiste care reprezintă o stranie simbioză a maladiei colective cu individualismul cel mai brutal. Ceea ce este excepțional reprezentat în acest roman este jocul relațiilor, al adeziunilor și respingerilor celor două tabere — una tradiționalistă, superioară numeric și material, în raport cu cealaltă, redusă, dar cu o eficacitate temporară explicabilă prin organizarea militară și prin acceptarea morții și sacrificiului potrivit unei viziuni specifice tuturor organizațiilor teroriste. Jocul general este infinit nuanțat de Rebreanu, aproape fiecare personaj fiind un fel de focar în care se concentrează ambele forțe politice, prin motive financiare, sociale, etnice, psihanalitice, culturale, pur și simplu erotice. O rețea extrem de complicată de interese aflate într-o continuă deplasare face acțiunea romanului și transformă, ca în orice roman cu tematică politică, acțiunea în situație, oferind în același timp un paradoxal dinamism situației. Toma este discipolul lui Rotaru, dar este atras temporar, ba chiar obligat să se apropie de politica lui Barbu Dolinescu, fostul camarad de lupte și erou ca și el în primul război mondial; apropierea este posibilă pentru că însuși Dolinescu nu are inițial nici o idee de organizare politică. Apoi Toma îl va respinge pentru a-și salva rubrica, fiind însă șantajat de Belcineanu cu a cărui soție vrea să se căsătorească. Rotaru, care a făcut politică pasivă într-un guvern, trece în altul pentru a deveni ministeriabil, creînd toate complicațiile respective. Frații Drugeanu, [illegible] lui Rotaru și fiul acestuia, [illegible] și el camarad de război cu Toma [illegible] cu acesta pentru că este ciracul lui Belcineanu, cel urît de Toma. Pahonțu își manifestă repulsia față de fasciști, dar e măgulit cînd aceștia îi fac o manifestație de simpatie la sediul ziarului. În clasa politică se manifestă atitudini verbale antisemite, dar românii și evreii bogați se întîlnesc în mediul familial și monden. Bogatul ardelean [illegible] este antisemit, apoi se căsătorește cu [illegible], fiica milionarului [illegible], de care divorțează pentru a finanța pe Frații de cruce. Toată lumea manevrează și este manevrată politic, nimic nu este încă stabil. Evoluția personajelor este paradoxală, ambiguă, surprinzătoare. Barbu Dolinescu este un tînăr fără probleme materiale pus în diferite funcții administrative din care este concediat pentru că toate acțiunile sale se bazează pe o corectitudine morală exemplară. El întemeiază organizația „Frații de cruce" din exasperare față de corupția politicienilor și administratorilor țării, punctul său de vedere idealist fiind că poporul are nevoie de educație și nu de politică, opunîndu-se astfel celor care afirmă că politica dă sens vieții. Ironia epilogului apare atunci cînd descoperă că aplicarea sau practicarea idealului trebuie făcută tot prin structurile politice incriminate, politica sa reprezentînd doar forma cea mai radicală a politicianismului. O altă ironie care decurge de aici: acțiunea salutară de reprimare a Fraților de cruce este efectuată tot de forțe negative — de Belcineanu ajuns ministru de interne și candidat de Făgăraș, unde rivalul său este Dolinescu. Alt paradox al societății politicianiste îl oferă însuși Toma: el își susține teza de doctorat în drept cu **Crima politică**, pe care o justifică în timp de pace, și el însuși va deveni victima unei crime politice...

Marian Popa

Ceramică de Vasile Craioveanu

Era un pelerinaj...

Urmare din pag. 1

pe cărăruile ușoare cu măgărușul încărcat cu daruri jertfitoare, Pindar trecea Parnasul pe la Delfi și de aici cobora la vale către Olimpia unde aveau loc întrecerile sacre. Era un pelerinaj, locul de întîlnire al tuturor cetățiilor și mai ales locul de desvelire și consacrare a virtuților. Acum erau aduse ca dar întiile pîini din noul grîu și strugurii copți erau pîrgă la umbra măslinilor din preajma Alfeiosului, rîul subțire ce împrospătează ținutul. Aici era turnul profetului și lîngă el poetul lua parte nemijlocit la întrecerile sacre în care spune Pindar biruie nu forța brută, ci cea trecută prin evlavia spiritului. Cei mai buni erau încoronați cu ramurile pomului roditor care mai degrabă unde și iluminează, măslinul trainic cu frunze argintii. Aici la Olimpia unde a lucrat Fidias statuia vestită în marmură a lui Zeus și unde sculptorul își avea casă, Pindar și-a plăsmuit odele sale nepieritoare al căror ecou urcă pînă în secolul nostru în odele lui Paul Claudel.

Sînt bucuros să-l evoc pe Pindar aici în Maramureș în fața tinerilor poeți din Țara Lăpușului în această seară de vară înstelată.

Alte valuri (II)

Oricît de zbuciumată ar fi în timpul zilei, marea n-are puterea de a ți se impune decît ca o realitate limitată. Autenticul nostru ocean format din dealurile tuturor Țărilor Românești pare mult mai vast decît marea pusă între stănoage de lumina ce reduce orice imensitate la dimensiunile noastre umane.

Noaptea însă, în hula și zgomotul valurilor care se sparg, de diguri, marea devine misterioasă și nesfîrșită, iar închipuirea îi conferă prestigiul irealității. Drept dovadă că lumina e grea ca laptele, sub apăsarea ei marea se leagănă într-o relativă liniște vălurind mai mult sau mai puțin adînc numai datorită neliniștii și mișcării lunecoase ce însoțesc molecula de apă sau în principiu încă de la naștere. Balansul și veșnica neliniște a mării nu se justifică decît prin aceea că nici o altă substanță nu se desface mai ușor de ea însăși ca apa, deci că nici o altă stare a materiei nu este mai străină de sine. Marea tînjește să umple craterele din Lună și să lingă magma bătrînă din aștrii mult mai îndepărtați.

Dar nostalgia altor planete nu cred să întreacă dragostea mării pentru toate viețățile cărora le-a dat naștere în timpuri imemoriale. Pentru că azinoapte, într-un vuiet ce mișca pămîntul din temelii marea a ieșit dintre țărmuri în trimbe de ciclon și am auzit-o urcînd pe dealuri și chiar pe coastele munților să-și adune copiii la matcă, și am fost fericit în zori cînd a revăzut-o spumegînd și jovind cu putere în digurile aceluiași țărm. De milioane și milioane de ani își caută marea copiii pierduți pe întreg pămîntul, iar eu o biciuiesc la răsăritul soarelui cu privirea ca Moise și mă rog să nu-i poată aduna la sînul ei vreodată.

Gheorghe Pituț

Actualitatea investigației lingvistice

Urmare din pag. 1

elaborarea, adeseori amănunțită, a unor idei și concluzii originale cu privire la evenimentele din care se constituie istoria limbii române. Dar cartea domniei sale se justifică și se impune totodată prin altceva: o concepție nouă, vastă și unitară, despre cum trebuie scrisă istoria unei limbi, concepție care decurge firesc din ceea ce se poate considera a fi concepția lui G. Ivănescu despre limbă, despre lingvistică, despre „principiile dezvoltării lingvistice", cum se intitulează primul capitol al acestei cărți, unde, pe parcursul a douăzeci de pagini dense, sînt înfățișate concluziile reflecției teoretice practicate de autor de-a lungul întregii sale activități, cu predilecție asupra factorilor ce modelează în timp [illegible] limbilor, dinamica evoluției [illegible] G. Ivănescu consideră că „dezvoltarea limbii stă mai ales sub influența factorilor externi", dintre care cel mai importanți sînt gîndirea și conformația organelor articulatorii. Teză ce poate fi considerată tradiționalistă, dar și profund originală (sic) într-un context, precum cel contemporan, sufocat de ideea autonomiei limbii și de concepția unui determinism intern funcționînd în virtutea unei tendințe permanente spre sistematizare sporită. Aplicată istoriei limbii române această concepție devine [illegible] teoretic al interpretării principalelor diferențieri a căror ivire înseamnă trecerea limbii latine, preschimbarea ei într-o nouă limbă, limba română, deosebită atît de cea din care s-a născut, cît și de suratele sale romanice. Adoptată de populația geto-dacică și tracică de la Nord și Sud de Dunăre, limba latină suferă o serie de transformări prin care se adaptează la o nouă bază de articulație și la o nouă [illegible] (fonologică): cea geto-dacă.

[illegible]

Procesul formării limbii române nu se reduce la această adoptare a limbii latine de către o populație care și-a părăsit numai inventarul semiotic [illegible] Ca fenomen complex, apariția unei noi limbi romanice presupune un teritoriu, cît mai precis delimitabil, în care s-a vorbit o limbă latină cu anumite particularități dialectale mai mult sau mai puțin păstrate în noul idiom, înseamnă un îndelungat proces de transformări sociale și economice care au favorizat diversificarea lingvistică în urma căreia s-au născut limbile romanice, inclusiv româna, acestea și ele presupunînd din chiar epoca de formare un anumit grad de diversitate care dă dialectelor fiecărei limbi o vechime practic aceeași cu a idiomului supraordonator. Procesul de glotogeneză devine și mai complex ca obiect de studiu, antrenînd o argumentare extralingvistică de o bogăție, în cazul lui G. Ivănescu, fără egal atît în comparație cu celelalte două istorii ale limbii române, cît și cu alte lucrări, mai importante, ce ating acest subiect, amintindu-ne cel mai mult de volumul documentar pus în discuție în mod obsesiv de către B. P. Hasdeu, chiar dacă G. Ivănescu se revendică numai sau în primul rînd de la alt mare lingvist ieșean, Alexandru Philippide, autorul celebrei **Originea românilor.**

Studiul inscripțiilor romane, foarte important pentru delimitarea atît a spațiului răsăritean în care s-a vorbit latina, cît și a densității elementului uman de limbă latină, examenul critic al celor dintîi izvoare care îi menționează pe români ca popor distinct, individualizat în mozaicul etnic est-european, cercetarea atentă a datelor pe care arheologia le oferă privitor la mișcările și succesiunile de civilizații și etnii pe teritoriul românesc, a informațiilor pe care antropologia comparată le poate și ea furniza asupra aceluiași subiect: continuitatea existenței în spațiul nord-dunărean a unei populații cu anumite trăsături somatice proprii și distincte, din cele mai vechi timpuri pînă azi, examenul atent al evoluției sociale, al modului de producție în cadrul colectivității umane de limbă română, începuturile creștinismului nord-dunărean, toate acestea sînt numai cîteva din punctele de sprijin ale ipotezelor formulate de profesorul G. Ivănescu, într-o orchestrație de argumente impresionantă. Exemplar alcătuit din acest punct de vedere, mi s-a părut capitolul **Teritoriul de formație a limbii române și a poporului român,** teritoriu a cărui delimitare constituie „prima datorie a celui care vrea să facă istoria limbii și care, pe bună dreptate, se confundă cu „teritoriul de limbă latină pe care s-au născut mai tîrziu limba română și poporul român". Acest teritoriu, în argumentația dintre cele mai convingătoare, a lui G. Ivănescu, s-ar întinde între hotarele: la est Nistrul și Marea Neagră, la sud „linia Jirecek", la nord Carpații nordici, la apus bazinul rîurilor Drina și Sava. Identificarea, în acest cuprins, a patriei primitive a albanezilor rezolvă problema mult discutatelor raporturi lingvistice româno-albaneze.

O amplă secțiune a acestei istorii descrie „latina de la baza limbii române", G. Ivănescu dovedindu-se din nou un excelent cunoscător al latinei populare, al domeniului romanic în general. Identificarea în țesătura limbii române a unor caracteristici dialectale latinești ne pare a fi de cea mai mare importanță pentru interpretarea corectă a romanității noastre. Și anume, credem că păstrarea în limba română a unor caracteristici de origine oscă și umbrică și solidaritatea lingvistică cu graiurile italice de sud sînt dovezi ale prezenței în număr mare a elementelor umane de origine italică pe teritoriul dacic sau poate invers. Colonizarea Daciei s-a făcut, credem noi, cu cetățeni romani aduși din toată lumea romană, cum afirma Eutropius, dar mai ales din Italia, coloniști a căror limbă maternă era limba latină, căci numai așa se poate explica mai întîi impunerea acesteia în fața limbii localnicilor, iar mai apoi păstrarea în limba română a unor caracteristici latinești particulare, cu totul specifice. Din păcate examenul critic al afirmației lui Eutropius privitoare la modul în care s-a făcut colonizarea Daciei lipsește din cartea profesorului ieșean și aceasta bănuim că se datorează importanței mari pe care a dat-o elementului uman autohton în închegarea ființei poporului român. Noi credem însă că limba latină nu se putea impune numai prin prestigiul ei, ci și cu ajutorul unei mase însemnate de oameni pentru care latina era limbă maternă, unica limbă pe care o vorbeau.

Cu argumente noi sau mai vechi, G. Ivănescu demonstrează că formarea limbii române se desfășoară între secolele V și VII, din secolul al VIII-lea putem vorbi de o limbă română și un popor român, distinct de cele din jur, ca și de amintirea romană. Contactul cu slavii, ulterior, duce la asimilarea acestora, prilej ca un mare număr de cuvinte slave să pătrundă în limba română, îmbogățindu-i vocabularul. Evenimentele mari, ale trecerii de la latină la română, se produseseră însă, și influența slavă, ca și cele ce-i vor urma, nu va reuși să modifice decît sub raport cantitativ un compartiment lingvistic prin excelență sensibil la cele mai mici evenimente: lexicul. Celelalte compartimente — fonetica, morfologia, sintaxa — vor păstra pînă în zilele noastre moștenirea latină și geto-dacă (în fonetică, mai ales), fără amestecul notabil al altor limbi.

Istoria limbii române este și istoria graiurilor și dialectelor românești. Mai mult decît predecesorii săi, G. Ivănescu ne oferă, în această chestiune, un examen critic al faptelor și teoriilor [illegible]. El vede, pe urmele lui Gamillscheg, [illegible]

Tapiserie de Viorela Mihăescu

din epoca de formare a limbii române, ceea ce ni se pare cu totul firesc, căci în orice moment al existenței sale un idiom cunoaște diferențieri teritoriale. Ba chiar unele particularități care disting, bunăoară, graiul muntean de celelalte, apar în limba latină a coloniștilor romani răspîndiți pe teritoriul Daciei. Starea de diferențiere teritorială se menține și în epoca de formare a limbii române și se accentuează în urma unor evenimente complexe: năvălirea slavilor, dislocări ale populației românești, întreruperea legăturilor dintre anumite comunități românești, apariția modului feudal de existență social-economică și altele.

În aceeași ordine de idei este remarcabil spațiul pe care-l ocupă istoria dialectelor sud-dunărene, din momentul separării lor de graiurile nord-dunărene (sec. X) pînă în zilele noastre. De altfel **Istoria** lui G. Ivănescu este singura care merge cu cercetarea evenimentelor lingvistice pînă la epoca în care este scrisă.

Procesul de unificare lingvistică se desfășoară în primul rînd prin constituirea limbii literare și impunerea ei în straturi cît mai adînci ale ierarhiei sociale. G. Ivănescu face dovada, cu argumente convingătoare, a apariției, în secolul XV—XVI, a primei norme de limbă românească comună, literară: pronunțarea cu labialele intacte, nealterate (de exemplu, **bine**, nu **ghine**, **picior**, nu **chicior**). Această normă este impusă prin textele maramureșene, iar în Moldova și prin pătura conducătoare (cler și aristocrație) ce i-a însoțit pe Dragoș și Bogdan. Dar credem, ca și Al. Graur, că susținerile lui G. Ivănescu, perfect valabile, sînt complementare cu celelalte teorii privitoare la constituirea limbii române literare, proces îndelungat, care se încheie abia în secolul al XIX-lea. Expresia cea mai rafinată a acestei limbi, limba literară artistică, în continua îmbogățire și diversificare stilistică, este și ea obiectul unor atente și pertinente cercetări. Să reținem una dintre concluzii: „marea schimbare lexicală și chiar morfotică pe care a suferit-o limba română literară de pe la 1780 pînă aproape de 1880, deși fonetismul ei a rămas în genere acela al limbii vechi, schimbarea totală a surselor neologismelor, variatele influențe lexicale pe care le-a suferit limba română în epoca veche și în cea modernă, au permis crearea, pe terenul limbii române literare, a unor mari variații stilistice, care nu sînt posibile în limbi ca franceza, italiana și germana". Asemenea afirmații prefigurează capitolul de **Încheiere: specificul limbii române și al dezvoltării** ei, pe care l-am fi dorit mult mai întins, mai bogat în fapte și comentarii. Cu atît mai mult cu cît G. Ivănescu e îndreptățit, ca puțini alții, să ne dezvăluie **specificul românesc al limbii române.**

Desigur, despre o asemenea carte nu putem decît începe să vorbim. Notele noastre de mai sus sînt numai expresia mulțumirii că această istorie a limbii române a apărut, chiar dacă nu în cele mai bune condiții de redactare și editoriale, deși ea onorează în cel mai înalt grad pe cei care au colaborat la apariția ei. **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu devine obiect de studiu și cercetare amănunțită pentru anii ce urmează, căci puține cărți sînt atît de bogate în sugestii a căror fertilitate ne pare neîndoielnică. Deschizînd noi direcții de cercetare pentru specialiști, **Istoria limbii române** a lui G. Ivănescu nu este o operă de strictă specialitate, ea este una din izbînzile cele mai importante ale culturii noastre naționale de azi, amintindu-ne de versul unui poet deseori pomenit de G. Ivănescu: „carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

Poezia și nostalgia trecutului

Urmare din pag. 1

lui său în volume ca **Imnele bucuriei, Imnele Transilvaniei, Imnele Moldovei.** Spațiul cel mai familiar al contemplației e Transilvania. Într-o scrisoare către Eminescu vorbește de „Transilvania prea iubita mea", un poem e conceput ca un epitaf pe mormîntul lui Brâncoveanu, o poezie enumeră zeii tutelari ai României (Mihai Viteazul, Eminescu, Ștefan cel Mare), un imn se adresează lui Avram Iancu. Etc.

Ioan Alexandru e un poet al luminii înteleasă ca simbol al vieții românești arhaice, figurînd o lume apropiată de naivitatea eternă a pămîntului românesc: poetul trăiește și reface prin poezie un „orizont spațial" al protoistoriei dacice în evoluțiile ei semnificative.

Tot un căutător al arhaicului românesc e Ion Gheorghe, dar al unui arhaic țărănesc. Arhaicul este, la acest poet, o revelație, ca și la Blaga, nu o nostalgie de paradis pierdut ca la Goga. El răscolește o filozofie a unui univers țărănesc, o vechime românească (de mentalități, de limbă, de folclor), conservată în forme moderne, forme pe care le condiționează.

Trebuie precizat că poezia lui Ion Gheorghe se impune ca o revelație a satului românesc arhaic, în esență tracic, poetul reconstituindu-i cu intuiție adecvată, cu o dezinvoltură barocă, mitologia dură, stihială. Dacă la Blaga drumul către protoistorie pornește de la poet spre strămoși, la Ion Gheorghe protoistoria este revelată ca un diluviu care curge spre prezent, ca un conglomerat de bocete cosmice, de prohoduri ale civilizațiilor vechi, de uriașe cîntări apocaliptice. Poemele, gîndite ca o „probă a logosului" ne apar ca niște orații de nuntă a munților, ca niște predici păgîne sau ca niște poeme didactice cu o retorică barocă. Poetul e un țăran surprins într-o civilizație a pietrelor, a semințelor, a pămîntului izolat într-o mitologie barbară, pură, într-o civilizație mereu germinativă, în care nu se demodează nimic. Ruralitatea protoistorică panteistă a lui Ion Gheorghe continuă o visare eminesciană a unei Dacii mitice, mirifică prin imaginile inventate, dar foarte autentice în alegoricul lor.

Un diluviu vegetal e **Vine iarba**, poemul în care energiile rustice colosale sînt confruntate cu civilizația modernă anemică în fața forței ancestrale. Proliferarea invaziei ierbii e acut simbolică: e o mutație poetică, filosofică a istoriei, gîndită ca o epopee de amploare antică într-un univers modern. Iarba vine din protoistoria românească (concept istoric inventat), deci din izvoarele existenței, e o irumpere de energii primordiale, de geologii.

Zoosophia e un ciclu aproape suprarealist cu sugestii stilistice cantemirești, cu contaminări folclorice sau cu analogii la texte vechi ce-ar putea avea corespondente cu un ipotetic Dosoftei trecut prin școala lui Breton.

Mai mult ca plînsul e un amestec de istorie și mitologie; poemele din **Megalitice** par scrise într-o izolare anistorică.

Lirica lui Ion Gheorghe e o mitologie a existenței noastre milenare, existență surprinsă alegoric într-un timp mitic românesc. Dacă poeții moderni demitizează existența ca să ajungă la poezie, Ion Gheorghe făcînd drumul invers o remitizează cu forța unui meșter fantast și naiv. O asemenea apariție mitică e Mutul din jocul călușarilor, „zeu deghizat în propria-i țară". Cărțile lui Ion Gheorghe vorbesc despre obîrșii, despre vechimea (măsurată cu imaginația) spiritului și civilizației românești.

Marin Sorescu abordează istoria și tematica patriotică printr-o scară de metafore, integrate compozițional într-o metaforă generală, devenită simbol unitar. Tipic în această privință e poemul **Bărbații**, care sînt în [illegible] voievozii valahi îmbrăcați în [illegible] în care [illegible] în bătălii, le face [illegible] drumul pe apa Dunării. În viziunea poetului cerul nostru e zugrăvit ca Voronețul, cu toată istoria românilor. Imaginea finală e un portret simbolic al lui Decebal.

În același sistem de metafore sînt prezentate fetele geților de la Tomis, acolo „unde e zeu Zamolxe": „Odraslele geților, copile roșcate, / alături de pieile aspre de capre stînd leneș. / Întredeschid numai pleoapele rușinate de propria lor goliciune frumoasă / Neîndrăznind cu întregi ochi a privi-o; / Doar boarea întrece sfiala / Și rumene-s toate ca pîini aburind".

Fără să poetizeze temele patriotice, Marin Sorescu contribuie la salvarea liricii patriotice din căderea în pitorescizare și etnografizare, aducînd-o la nivelul estetic al poeziei avangardiste. Poetul a fost și este contemporan cu sensibilitatea epocii lui, sensibilitate care refuză poetizarea poeziei.

Pentru Nicolae Dragoș istoria nu este o „prea simplă compunere de școală", cu „voievozi frumoși" și nici un „tandru și mirific joc", nu este „o simplă vorbă de-mprumut", ci este „sînge scurs la rădăcini de flori amare" **(Istorie).** Nu cuvîntul **istorie**, ci veacurile ajunse mitologice, cu eroi necunoscuți, contopiți cu existența devin subiecte de poeme; trecutul căutat în lut e un permanent sentiment al eternității.

La această tematică a istoriei tradiționale, incantative, poetul adaugă pe aceea a istoriei contemporane care nu e gîndită numai ca o odă a prezentului, ci și ca o meditație gravă, responsabilă asupra viitorului. Sînt în volumele lui Nicolae Dragoș cîteva pamflete care acuză proiectul iresponsabil de dezastru atomic, al omenirii, vorbind de alienarea simbolică a Pămîntului „care și-a ieșit din țîțîni / Și nu mai are răbdare / Pentru capricii elementare". Un **manifest** din volumul **Cu inima curată** imploră și atrage atenția cu detașare ironică asupra unui posibil „deces mondial", atîta vreme „cît nebunii / călăresc tabla de șah a planetei". Poeții de pretutindeni sînt chemați cu deviza cîntecului lor „Nici o clipă rănită!", iar poezia e privită ca o permanentă întrebare asupra existenței și asupra istoriei: „Poetul prin menire-i a lumii întrebare / Legat de viața lumii, cu viața lui, cu gîndul".

Nicolae Dragoș abordează teme din istoria poporului român, fără să manifeste un zel etnografic; pe poet îl interesează numai „neliniștea și adevărul". Și pentru că de multe ori cuvintele aleargă înaintea ideilor, „amăgindu-se că pot trăi singure". Nicolae Dragoș le scoate cu luciditate din „somnul alb al iluziei", fără să le tulbure trăirea în istorie, fără să le clintească „veșnicia din ele".

Dar cea mai spectaculoasă evoluție a tematicii istorice în poezie e apariția lui Adrian Păunescu. Acest poet dinamic, reafirmă, într-o accepție contemporană, o bună poezie politică. În versurile sale țara nu mai e un motiv de pastel sau de descrieri decorative; țara devine **expresia unui adevăr.** Istoria nu mai este evocată ca o drogare mirifică, ci mai ales cenzurată și reformată prin reparații de ordin politic: „Acei ce pe Bălcescu nu l-au lăsat să intre, / lăsînd să intre alții în țara maicii lor, / dorm liniștiți în praful beteag din cimitire / în fiii și nepoții trăiți nepăsători". Poema existențială a patriei scrisă și mai ales simțită cu toată ființa e **Da, mai avem!**: „Da, mai avem cîte ceva din toate / și rîurile noastre prescurtate / nu se mai varsă în străinătate. /.../ Da, mai avem cîte ceva din țară, / ceva Carpați și-o apă tutelară / și rîuri ce nu vor să curgă afară".

Dominanta lirică a poeziei lui Adrian Păunescu e sentimentul de vechime a țării: „Norocul nostru-i țara, ea-ncepe, ea descheie / pămîntul ochi de-albastru și-un cer cu bolovani, / cînd noi încă nici nu știm e brazdă sau tranșee / ce lasă plugu-n urmă de două mii de ani".

Era nevoie ca un poet cu temperament vulcanic să vină și să scuture toate horbotele de imagini decorative din poezia patriotică românească, dînd acestei orații moderne gravitate politică — într-un cuvînt — sens.

Am trecut în revistă numai opera a șase poeți contemporani urmărind modalitățile prin care istoria — ca temă și ca sentiment — devine, nu discurs, expunere teoretică sau descriere ilustrativă, ci fior, imagine, simbol. În poezia noastră de azi istoria e o combustiune, o interogație asupra condiției umane, o descoperire a unor adevăruri fundamentale.

atelier literar

poşta redacţiei

OPTIMUS: În primul rînd prea multe texte, alese cu mare toleranţă (bruioane, notaţii preliminare, etc.) ceea ce nu permite spiritului dv. critic, exigenţei de sine, gustului artistic în formare, să-şi execute „antrenamentul", indispensabil. (Pe viitor, ne vom limita la 10—15 texte lunar, scrise fiecare pe o filă, aerat, îngrijit, citeţ). De altfel, a scrie sau nu „frumos", caligrafic, nu ni se pare a fi un dat, implacabil, fatal, ci mai curind o chestiune de autoeducaţie şi disciplină. Într-un fel scriem în maculator, „pentru ochii noştri", cu zelul şi înfrigurarea de a nu pierde nimic din ceea ce ascultăm sau privim, în alt fel scriem mesajele destinate „altor ochi", mai ales cînd aşteptăm de pe urma lor, adesea cu nerăbdare şi interes, o părere, un sfat, o contribuţie la dezlegarea unor întrebări de răscruce şi de vocaţie. Este, dacă vreţi, şi o problemă de eficienţă a efortului. Căci o lectură lacunară, nesigură, nu-i poate furniza — e limpede! — celui ce ne citeşte toate elementele unei evaluări obiective, deplin întemeiate (cînd e vorba de poezie, mai ales, fiecare cuvint „pierdut" poate fi decisiv), după cum o lectură dificilă, chinuitoare, enervantă, nu-i poate oferi asimilarea calmă, receptivă, senină, lucidă, a paginilor. Ceea ce face ca efortul de a scrie şi trimite aceste pagini să rămînă, finalmente, inutil, lovit de ineficienţă. Vă „servim" dv. această prelungă dăscăleală, pe o temă doar în aparenţă măruntă (deşi nu sînteţi nici singurul, nici cel mai mare „infractor" în această privinţă !...) pentru că paginile dv., în general interesante, ne-au produs de multe ori mîhnirea de a nu le putea citi în condiţiile cele mai bune, aşa cum ar merita-o (de altfel, textele „cu probleme" n-au fost luate, cum e şi firesc, în discuţie, în acest răspuns). Sperăm, de asemeni, să fi avertizat, în acest mod, pe toţi corespondenţii noştri, numeroşi, care intră în această categorie. Rămîne, deci, de consemnat impresia generală (desigur, inevitabil influenţată de condiţiile lecturii !) şi anume că nu sînt vizibile încă progrese notabile. Cele mai bune lucruri ni s-au părut : „Brezaia", „Autodeterminare", „Stingîndu-mă", „Ou-pasăre", „Eclipsă de memorie", „Întunecare", „Dimineaţa unui clown", „Ziua unui pierde-vară", „Consideraţii ornitologice". Trebuie să mai observăm, în fine, că ultimele plicuri indică o creştere cantitativă considerabilă a producţiei dv. lirice, ceea ce restringe, desigur, stăruinţa necesară asupra manuscrisului, reducînd implicit şansele calităţii. Dacă ţinem seama şi de efortul (şi timpul!) pe care vi le pretinde piesa la care lucraţi, precum şi de atîtea alte preocupări, voluntare sau obligatorii, de care vorbiţi, devine acută, neliniştitoare, întrebarea cînd mai citim ?, cînd mai studiem „pentru noi" ?, cînd mai acumulăm ?, etc. Întrebare la care credem că n-ar fi inutil să reflectaţi.

D. DIAMANT: Cîteva pagini de adieri melancolice şi amare bine intonate („De-atîta dor", „Execuţia", „Mai izbitor", „Hohot pur", „Crepuscul"). Mulţumiri pentru vorbele bune. Din plicul ulterior, „Balada", „Cel ce", „D-a surda".

EM. GV. : Destule lucruri bune, în cele două plicuri („Hai", „Azi-dimineaţă", „Primăvară", „Strofe", „Rurală", „Cîntec", „Aniversare", „Flori"). Împărtăşim tristeţea dv. literară din a doua scrisoare, dar calul troian şi [illegible] nu mai sînt de mult nişte simple metafore, iar uimirea a devenit un material deficitar... (Mulţumiri).

A. DORIN : Puţine semne pe linia promisiunilor anterioare. Impresie de stagnare, de lucru diletant, pe apucate, de lipsă a unei concentrări creatoare decisive. Ceva, în „Portret", „Pastel", „Cineva", eventual „Lac".

R. POPEL : Nu sînt lucruri noi, textele rămîn evazive, împrăştiate, rareori reuşind să se „adune" convingător într-o imagine, un sens, un gînd. Ceva, în „Visînd în parc", „Mică neînţelegere".

I. NEDELCU: Jocuri de spirit, inteligente, subtile, ingenios-fanteziste, în care luciditatea se transformă adesea în lirism, ori în surîs amar, stingherit, complice. Aproape toate paginile sînt demne de interes.

M. CIORANU: Ceva mai bine, de data asta, în „Brazi", „La datorie", „O fată", „În ochii", „Cai". Trebuie să vă luptaţi pentru timpul destinat scrisului (şi mai ales lecturii, fără de care orice talent se ofileşte). Poezia — spunea cineva — e ca un copil : dacă-l laşi prea multă vreme să plîngă, adoarme. (De fapt, parcă se referea la dragoste — dar nu-i acelaşi lucru ?...).

O. SIHLEANU: Nu e mai bine nici acum. Poate ceva mai însufleţite, dar mai spontane niciodecum (dimpotrivă, lucru de efort şi confecţie fără freamăt). Ceva mai bună „Întîmplare".

I. GRECU: Alături de nişte greoaie discursuri şi teme didactice uscate, fără vibraţie, se ivesc, în fine şi cîteva pagini de adevărată şi promiţătoare poezie: „Cunoar", „Promar", „Taurul", „Peste un stog".

B. MARIAN: Lucruri mijlocii, ocoeste ca în ultima vreme. Cîteva, mai răsărite: „Fereastre", „Fiece zi", „Homer", „Incrustaţie", „Drum" (I, II).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Patrie

Atît de virginal îmi e ochiul
în această după-amiază
mai adincă decit
apa liniştii,
incit mă cutremur
de atîta eternitate:
cerul inimii mele e aici, pretutindeni aproape,
cind lin, cind involburat,
aşa cum chemarea ta mă găseşte,
aşa cum chemarea ta mă străbate
de cind luminii m-ai dat.

IOAN DUMITRU DENCIU

La datorie

Noaptea
vorbele calde
se-ndepărtează
Eu rămîn
mai departe
pe un genunchi de munte
şi veghez
scurgerea nopţii,
a stelelor
Pinul
ca un călător
trece
pe la picioarele bacului
teava puştii
se-ncolzeşte
în palmele mele
lumina
izbucneşte din cer
şi toate cu dalta
din mine
apoi [illegible] neclintit
cu privirea
peste ţară.

MARIN CIORANU

Pirguire

Coboară cu daruri
în livezi
lumina
neobosit[illegible]
pentru fiecare floare,
fie ea chiar mătrăgună.
Roadele strigă
trezindu-şi dimineaţa
culorile şi aromele —
scrisori de iubire trimise de lumină
copacilor.
Vara aceasta ca de sfîrşit de lume
îşi strînge stihiile să rodească
şi să dea lucrurilor
nume.

MIHAELA COSMETTO

Riul

Riul măcinat de moară
e vîrît în saci de umbră
mai departe doar făina
albă curge între maluri
caii intră-n alba undă
călăriţi de prunci şi-n vis
curg spre vale
unde sate dorm sub luna
ce-nvirteşte
seceri mari peste cîmpi.

TEODOR PURICE

Matilda Ulmu : „Dialogul florilor cu munţii"

Car de stele

Mă tulbură încercănatul
ochi al apei
în care superba pasăre
îşi află chipul
ca-ntr-o zvicnire negru glod
pe luciul sapei
cînd răscoleşte adînc
cu vuiet surd nisipul.
Întoarce vîntul clapata pe car,
mestecenii se-nalţă
pe gînduri de lumină;
lungi caravane-mi urcă în singe
şi îmi car
o gură din izvorul
săpat adînc în tină.
La timp trecui prin lume
să nasc frumoşi feţi
să urc în car de stele
cu cai mîncînd jeratic
să mă topesc în dorul
atîtor frumuseţi
ca într-o pădure caldă
un chiot de sălbatic.

MARCELA MARINICĂ

Rurală

Vin caprele cu doniţele pline cu lapte de la cîmp
Miroase-n sat a fin şi-a proaspete mîncări,
la cîte-o poartă stau de vorbă unii
cu capul gol şi în cămăşi cu riuri.
Atît de-aproape mi se par străbunii!

Dinspre pădure vine-un suflu lin
şi cîntece de păsări fermecate,
satul e înconjurat de-un briu
de ape vii, zglobii şi argintate.

Aş vrea să dorm, dar nu mai pot dormi,
tăcerea împleteşte şal de lînă,
un farmec mă cuprinde şi plecînd prin noapte
plutim... plutim... ţinîndu-ne de mînă.

Mă ia un gînd că n-o să mor vreodată,
că sînt atît de mult, de pur şi veşnic...
Se plimbă luna prin odăi îndepărtate
ţinînd în mîna dreaptă aprins un sfeşnic.

Lumina cade peste noi ca neaua
şi ne-nveleşte într-un vast tumult.
Îngenunchiez în noaptea fără margini,
cu capu-n palme sufletu-mi ascult.

În timp ce satul doarme după-o zi de muncă.
Doar cîte-un cîine latră neconvins.
De-atîta pace şi de-atîta taină
arde tinereţea ca un foc nestins.

EMIL GAVRILIU

Lipovenii

Cu aripi ostenite-n largi ocoluri
Se lasă pescăruşii înserării.
Vin lipovenii-n lotci pe firul zării,
Sorbind adîncuri reci din vechi ispoluri
Se uită-n urma lor bătrînul fluviu
Cu ochi de nuferi albi sub pleoape-albastre,
Frumoase sălcii, lipovence caste
Clătind cămăşi de nouri în Danubiu.
Din valuri mari, prin spume dantelate
Să farmece pescarii-ntr-o clipită,
Sirenele ies pline de ispită,
În crapi, cu solzi de aur, preschimbate,
Iar trestiile-n fete ce-şi pun salbe-n
Cosiţe lungi, cu piepteni verzi de frunze
Pe cînd, din scorburi vidrele ascunse
Se-aruncă după linul lunii galben,
Abia-notînd prin neaura ce cade
Pe guri de deltă-nvolburind vedenii
Spre cherhanaua unde lipovenii
Trag carul plin de stele în năvoade!...

ION CRAIOVA

La despărţirea de un cărturar

În miezul acestei veri, cînd nimeni, nici el însuşi, nu se aştepta, ursitoarele au sfîrşit de tors caierul vieţii lui Traian Herseni. În vîrstă de 73 de ani, un om de speţă rară „s-a adăugat la strămoşi". Strămoşii lui nu sînt însă numai părinţii, bunicii şi tot neamul lor vajnic din Hirsenii Făgăraşului, ci deopotrivă acei înaintaşi de seamă ai culturii noastre în spiritul cărora şi-a desăvîrşit zestrea ereditară iniţială : Dimitrie Gusti, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinţi din generaţia mai apropiată, B. P. Hasdeu, reprezentanţii Şcolii ardelene, D. Cantemir din generaţiile mai îndepărtate.

A fost unul din fruntaşii Şcolii sociologice de la Bucureşti, alcătuind la un moment dat, împreună cu Mircea Vulcănescu, Anton Golopenţia şi H. H. Stahl, careul de aşi al lui Dimitrie Gusti. Poate nu greşim socotindu-l chiar omul de apel al Profesorului, ajutorul cel mai prompt al acestuia în probleme de tot soiul, unele de ultimă oră, a căror rezolvare privea direct strategia şi prestigiul Şcolii.

Ca om de ştiinţă, Traian Herseni se simţea în largul său la toate nivelele cercetării : empiric, organizatoric, teoretic ; a făcut genealogii antropologice şi a completat chestionare sociologice, a condus mari campanii de teren, a întreprins vaste sinteze teoretice. A fost, cu alte cuvinte, un om de ştiinţă **total**. Spiritul de sinteză i-a dominat însă de departe înfăptuirile, conferindu-i aura de reprezentant strălucit al acelei ipostaze a ştiinţei sociologice pe care încă Gusti o numise „sociologia cogitans", ca întemeiere necesară a „sociologiei militans". Semnificativ este faptul că între lucrările personale cele mai dragi se numără şi teza de doctorat publicată în 1935, **Realitatea socială**, o serioasă încercare de fundamentare ontologică a sociologiei. Teoretician de orientare fenomenologică la începutul carierei, Traian Herseni şi-a valorificat vocaţia spre sinteză mai cu seamă în ultima parte a vieţii, cînd, eliberat de schemele şcolii monografice — dar ştiind a folosi experienţa cîştigată în cadrul acesteia —, a elaborat lucrări ce vor rămîne de referinţă în istoria culturii româneşti : **Introducere în psihologia socială** (1966, împreună cu Mihai Ralea), **Prolegomene la teoria sociologică** (1969), **Sociologia literaturii** (1973), **Literatură şi civilizaţie** (1976), **Forme străvechi de cultură populară românească** (1977), **Cultura psihologică românească** (1980) etc. Dar opera vieţii sale, operă visată încă din tinereţe, rămîne desigur **Tratatul de sociologie**. Lucrarea e încheiată şi faptul acesta îi va fi însemnat istoricilor căpele de dinamitea trecerii peste marele prag. Rămîne editarea, care n-ar trebui să întîrzie.

Deşi legitimat ca sociolog, deschiderea pluriorizontică — spre psihologie, etnologie, antropologie etc. — a făcut din Traian Herseni un enciclopedist al disciplinelor social-umane, un umanist de factură raţionalist-scientistă. Era de fapt un cărturar pentru toate timpurile : deschis dialogului cu tinerii ca un antic, apt apoi a se claustra în chilia lui înţesată cu cărţi ca un schimnic de ev mediu, spre a nu concepe totuşi ştiinţa în afara finalităţii ei aplicative, conform celui mai autentic spirit modern. Născut în lumea cu rădăcini adînci a satului, a exemplificat în cel mai înalt grad **energia şi voinţa de cultură** a poporului român. De aceea, privind înainte şi înţelegînd sarcinile uriaşe ale culturii noastre în viitor, a întins întotdeauna o mînă sigură de îndrumător celor din generaţiile mai tinere. Ca orice autentic savant, a fost şi un generos pedagog. Uşa casei ca şi a minţii lui erau deschise tuturora. Era el însuşi un tînăr pentru că avea o dorinţă de cunoaştere nepotolită şi mereu ţinută la zi, dar şi pentru că nu ştia ce e moartea. Da, într-un articol antologic, „Sensul filosofic al tinereţii", comentînd oda în metru antic de Eminescu, Traian Herseni dădea tinereţii această tulburătoare definiţie : „ea este vîrsta care nu ştie ce este moartea, vîrsta care este axată atît de mult pe viaţă, încît nu poate vedea nimic din ceea ce este dincolo de elanurile, desfăşurările şi tumultul ei" (**Ramuri**, 23 martie 1965). Cu atîta poftă de viaţă, cu atîtea proiecte mari rămase pe masa de lucru, el însuşi a plecat dintre noi **tînăr**. A plecat, lăsînd în sufletele colegilor, discipolilor şi cititorilor săi, precum şi în sinul familiei (care a constituit pentru el un mediu de colaborare cum rar se întîlneşte), o nedumerire dureroasă. Dar tristeţea, în asemenea cazuri, nu-i decît o prelungire a iubirii, a coeziunii dintre oameni, adică, în fond, o dovadă a triumfului vieţii.

Gheorghiţă Geană

TROPICELE SPERANŢEI (II)

Contrastele peisajului natural african te surprind, te impresionează şi nu le uiţi uşor. Ceea ce îţi stăruie însă în memorie, ceea ce îţi tulbură pentru mult timp, conştiinţa sînt contrastele oferite de peisajul economic şi social-cultural, trista moştenire, lăsată de dominaţia străină, „cicatricea colonială" care deformează, încă chipul acestei întinse regiuni a lumii. Descoperi pe continent aspecte care atestă începutul asimilării ştiinţei şi tehnicii contemporane, care dovedesc efortul spre progres întreprins de tinerele state africane, dar imaginea dominantă generală este cea a subdezvoltării. Am văzut şi vizitat în Africa sud-sahariană (celei căreia îi consacram în special acest reportaj) mari uzine şi puternice hidrocentrale, universităţi şi institute de cercetări bine dotate, clinici şi spitale noi ; am poposit în aeroporturi construite după ultimul cuvînt al tehnicii şi am călătorit pe autostrăzi ultramoderne ; m-au încîntat construcţiile din beton şi sticlă ale Dakarului, bulevardele şi străzile largi ale Abidjanului, dezvoltarea pe verticală a capitalei Kenyei, Nairobi, şi nu mi-a lipsit nimic din confortul şi binefacerile pe care le oferă tehnica zilelor noastre la „Okoume-Hotel" din Libreville sau la motel „Africana" de lîngă Dar Es Salaam. În acelaşi timp însă am descoperit sub cele mai diverse aspecte, în cele mai surprinzătoare şi dureroase ipostaze, subdezvoltarea. Am văzut în suburbiile marilor orașe sute şi mii de „locuinţe" construite din carton sau din caroseria automobilelor : am încercat un sentiment de jenă în faţa „payotelor"

Matilda Ulmu : „Histria"
Din expoziţia găzduită de galeriile de artă „Efone"

CARNET AFRICAN

mizere, aruncate — cruntă ironie — la marginile pangurilor de asfalt ale autostrăzilor sau ghemuite la picioarele uriaşilor stîlpi de înaltă tensiune ; am cunoscut tineri şi bătrîni, bărbaţi şi femei, pentru care e carte nu reprezintă nimic — oameni pierduţi în lianele ignoranţei, fără o calificare, fără o slujbă, aflaţi într-o permanentă căutare de lucru ; şi-am întîlnit imagine cutremurătoare, copii atinşi de „kwasiorkor" — boala subnutriţiei : trupuri pipernicite, abdomene umflate, capete mari, ochi dilataţi, mîini şi picioare subţiri cum e fusul... Statisticile afirmă că în Africa natalitatea este foarte mare iar sporul anual al populaţiei ridicat. În aceeaşi Africă însă, un milion de copii mor anual din cauza bolilor tropicale, subnutriţiei şi lipsei de asistenţă medicală (un medic la 20 000 persoane) : din 1 000 de nou-născuţi, în primul an de viaţă, mor 250 în Zambia, 229 în Gabon, 200 în Niger etc. În Africa durata medie a vieţii e una din cele mai reduse din lume şi dacă e adevărată o cifră pusă la dispoziţie de un expert al O.N.U. în probleme demografice, „continentul negru" este regiunea din lume cu cei mai puţini bătrîni : din cei 470 milioane de locuitori ai Africii doar vreo 6 000 sînt peste vîrsta de 60 de ani !

Sărăcia, analfabetismul, malnutriţia, şomajul şi încă multe alte racile izvorîte dintr-o lungă exploatare şi dependenţă externă, le întîlneşti pretutindeni în Africa, te fac să uiţi frumuseţea naturii, farmecul peisajului tropical. Marcate puternic de subdezvoltare realităţile tropicelor africane sînt, cum ar spune Claude Levi Strauss, triste, dureroase. Cu toate acestea starea de spirit care o întîlneşti pe continent nu e tristeţea sau resemnarea. Africa zilelor noastre e o lume a speranţei, a încrederii în viitor; e o lume a faptei şi acţiunii. Efortul de a învăţa, de a construi, de a înlătura urmele dominaţiei coloniale şi a da un nou chip continentului o dovedeşte cu prisosinţă... Desigur e trist să vezi elevi şi studenţi folosind iluminatul public pentru a-şi pregăti temele. Dar ce-i îndeamnă pe mulţi tineri din Brazzaville să procedeze astfel ? Ce-i determină să se adune seara la lumina becurilor cu neon înşirate de-a lungul bulevardului ce leagă aeroportul „Maya-Maya" de capitala congoleză şi să înveţe, să citească, pînă tîrziu, dacă nu speranţa, încrederea în ziua de mîine, în viitor ?

În Africa, sub crusta unor triste realităţi „germinează — cum spune Agostinho Neto — glia speranţei".

Constantin Carbarău

PREZENŢE SCRIITORICEŞTI

TELEGRAME

Stimate şi iubite tovarăşe I. VALERIAN,

Cu prilejul celei de a 85-a aniversări a zilei dumneavoastră de naştere, Conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viaţă îndelungată şi noi succese, bucurii cît mai multe.
Vă dorim multă sănătate şi vă urăm
La mulţi ani!

Preşedintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate şi iubite tovarăşe GELLU NAUM,

La cea de a 65-a aniversare a zilei dumneavoastră de naştere, Conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, din inimă, un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viaţă lungă şi noi succese în activitatea de creaţie literară şi în munca obştească.
La mulţi ani!

Preşedintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Stimate şi iubite tovarăşe COSTACHE ANTON,

La cei 50 de ani de viaţă pe care îi împliniţi cu dăruire pentru creaţia literară din ţara noastră, conducerea Uniunii Scriitorilor vă exprimă, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viaţă lungă şi noi succese în activitatea literară.
La mulţi ani!

Preşedintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

REVISTA REVISTELOR

Revista de istorie şi teorie literară nr. 2/1980

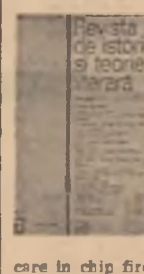

Din ultimul număr al prestigioasei publicaţii reţinem mai întîi studiul **Coordonate fundamentale ale literaturii române vechi de I. C. Chiţimia**, revelatoare sinteză a problemei în cauză, cum se ştie, îndelung discutată şi contradictoriu interpretată de specialişti. Dovedind o excelentă cunoaştere a tuturor aspectelor înscrise în istoria culturii româneşti vechi, reputatul exeget formulează o suită întreagă de opinii concludente, care în chip firesc impun punctul de vedere conclusiv : „Aşadar, partea dintîi a literaturii române are legături cu un străvechi substrat de cultură autohtonă, în permanentă vitalitate şi evoluţie organică pînă la atingerea unor note de adevărată şi originală poezie, în context de literatură universală. Nu există rupturi de epoci şi etape, ci un continuu fenomen de osmoză şi endosmoză culturală, care a dus la unitatea spiritului şi la progresul creaţiei poetice. Etapele care urmează vor lua înălţimi mai mari în domeniul literelor". **Moldova Contesei Dash şi a lui Alexandre Dumas** este titlul unei pasionante şi erudite investigaţii întreprinsă de Andrei Pippidi avînd drept obiect romanul **Mikael le Moldave**, al sus numitei scriitoare, pe adevăratul ei nume Anne-Gabrielle de Cisternes de Courtires (1804—1872). Prezumţios şi restrictiv, divulgînd o deficitară cunoaştere a temei, este, în schimb, articolul **Valenţe şi limite ale monografiei literare** de Elena Siplur. În esenţă, considerăm că unui cercetător tînăr, prea puţin cunoscut, îi stă bine mai ales în postura de practician şi mai puţin de teoretician avîntat. **Centenarul Arghezi** este marcat de articolele **Poezia ca tehnică a genezei** (Mihai Vornicu), **T. Arghezi şi „transcendenţa goală"** (I. Cheie-Pantea), **Motivele „bătăliei" Arghezi** (Dorina Grăsoiu).

Mai semnează în acest bogat şi interesant număr, studii, cronici, analize, Florea Ghiţă, Georgeta Stoia-Mănescu, Adriana Mitescu, Emil Manu, Luminiţa Beiu-Paladi, Monica Pillat, Felix Karlinger, Marin Buga, Paul Păltinea, Lucian Chişu, Vasile Sandu, I. Oprişan, Bucur Ţincu, Ileana Verzea, Maria Spiridon. Întreg sumarul revistei este conceput sub semnul penetrantelor consideraţii cu privire la direcţiile de dezvoltare ale cercetării istorico-literare actuale formulate de Mihnea Gheorghiu în eseul **Acea frază memorabilă. „Istoria literaturii române nu poate să fie decît o demonstraţie a puterii de creaţie română, cu notele ei specifice, arătarea contribuţiei naţionale la literatura universală"**, este fraza călinesciană pe care autorul eseului cu care se deschide sumarul revistei o interpretează ca pe un adevărat memento.

Cronicar

Cine scrie şi cine citeşte

Ne-am obişnuit, nu fără rost, să considerăm domeniul sociologiei literaturii ca fiind teritoriul, mai mult sau mai puţin suveran, al investigării celor trei momente de vîrf ale faptului literar : scriitorul şi opera (emiţătorul şi mesajul), editorul (canalul de transmisiune), cititorul (receptorul). Dacă un sociolog sau o grupare, o şcoală, îşi consumă eforturile acoperind parţial aceste momente de vîrf, îşi justifică el (ei) statutul şi, pendinte, demersul ?... Este întrebarea obsedantă — pentru anul 1980 ! — care ne-a pîndit de cum am pornit lectura noii antologii editate la Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică : Robert Escarpit, **De la sociologia literaturii la teoria comunicării**, sub tălmăcirea, redactarea şi comentarea minuţioasă a lui Constantin Crişan şi a Sandei Crişan. Mult mai completă, mai pură şi mai definitorie decît antologia apărută în 1974, la editura **Univers — Literar şi social**, prezenta convine şi întrucît permite stabilirea, în sfîrşit, a unor criterii de definire şi a succeselor şi a limitelor investigaţiilor şcolii bordeleze. În linii mari, în studiul introductiv, C. Crişan punctează lunga şi complexa activitate de profesor, de sociolog, de romancier, de om de cultură a lui Escarpit şi, atunci cînd e cazul, se delimitează, critic, de unele opinii sau de unele procedee şi metodologii. Metoda autorului antologat, se arată în studiul introductiv, ar consta în „a traversa opera şi autorul ei, de-a lungul evenimentelor pas la pas cu acel **Zeitgeist**, care defineşte climatul estetic-stilistic al operei, dar care nu «închide» omul în gesturi sau hotărîri prestabilite. (...). Concepţia aceasta provine dintr-o aplicare îndirjită... a relaţiei dintre **literar şi social** în serviciul nobil al ideii de **totalitate**, aşa cum o sugerează... filosofia estetică a lui Georg Lukács".

REPERE

Cea mai importantă delimitare a lui C. Crişan, dar şi a noastră, de vreme ce ne-am anunţat încă de la început o nedumerire obsedantă, parcurgînd lucrarea, rezidă în observaţia că „sociologul nu convoacă totuşi estetica la marele festin al ierarhiei literare. În viziunea lui, succesul provine din valoarea internă a operei dar se realizează (= se desăvîrşeşte), dincolo de graniţele ei, **prin lectură**". Drept urmare, „Al. Dumas-tatăl = Balzac şi amîndoi la un loc ar fi inferiori unor autori de romane poliţiste de azi !" Categoric că „sociologia literaturii cîştigă şi va avea de cîştigat dacă va colabora cu estetica". Preocupat de literatură „ca **act de informare şi mijloc de comunicare**", Escarpit eludează, în general, ori interpretează de o manieră excesiv de proprie problemele, imposibil de ocolit chiar într-un demers sociologic, privind valoarea estetică a mesajului. Sociologii literaturii — şi, acum, nu-i vizăm numai pe aceia îndrumaţi de profesorul Escarpit, — au ajuns să explice mulţumitor aspectele legate de evoluţia şi involuţia unor reputaţii de odinioară, totuşi se mişcă infinit mai incomod printre contemporani. Pînă la un punct, faptul se explică de la sine, valorile încă în constituire se alcătuiesc în spaţii culturale asupra cărora e riscant, cel puţin, să se concluzioneze. Dar nu de concluzii e vorba, ci de escamotarea problematicii axiologice. O escamotare camuflată, pentru că **referiri** se fac, însă eminamente din unghiul **vînzării** cărţilor. Nu trebuie să fii sociolog pentru a observa impuritatea suprapunerii noţiunilor valoare/comercializarea cărţii. Punctul de vedere **poate fi al editorului**. Şi nici al acestuia în totalitate, altminteri, în Franţa sau aiurea, s-ar scrie şi difuza numai romane poliţiste, populiste, sentimentale... Evident că profesorul Escarpit nu-i uită pe critici, pe liderii de opinie, atîta numai că se îndoieşte — şi noi împreună cu dînsul — că aceştia pot influenţa lectura a mai mult decît unor grupări limitate de cititor, şi aceştia încă reprezentînd doar o fracţiune din „reţeaua de lectori culţi". Atunci ? Atunci, jos cu interesul pentru artistic, fie şi repetînd gestul izgonirii deşarte a poeţilor din cetatea platoniciană ? !...

Insistăm asupra chestiunii deoarece, de numeroase decenii, s-a alcătuit în principalul reproş adus sociologilor literaturii nu numai de către esteticienii de şcoală veche sau de către criticii de aceeaşi marcă, ci chiar de către sociologi înşişi. Indiferent că e complementară actului critic total sau reprezintă doar o metodologie auxiliară, sociologia literaturii se sufocă realmente într-o masă enormă de date continuînd să nu oficieze (decît stîngaci, dacă ne oprim asupra homologiilor goldmanniene) la degajarea importanţei estetice a tocmai literaturii care-i constituie obiectul şi pretextul. Nu-i vorba, aci, de a se da decrete referitor la valoarea absolută a unui scriitor, cît să se deceleze valoarea relativă a unor opere, consonant cu opiniile criticilor literari, istoricilor şi esteticienilor, consonant nu neapărat partizan.

Trebuie, însă, arătat că, dincolo de acest fundamental moment al investigaţiei sociologice, toate celelalte : scriitorul ca om, ca producător de bunuri culturale, opera ca produs economic de tip aparte, reţeaua producerii şi difuzării operelor, piaţa literară, lectura etc. sînt temeinic şi pilduitor analizate şi, în acest sens, prezenta antologie se constituie într-un eveniment editorial fruntaş, neinteresînd numai pe specialişti. Fructuoase nu doar pentru francezi sînt discuţiile despre profesiunea de scriitor, despre fondul literar. **Dialectica humorului** (fragmente din lucrarea **L'Humour**, 1960) reprezintă o remarcabilă contribuţie la elucidarea unor termeni şi a unor atitudini, iar extrasele ilustrînd „ceva" din viaţa lui Byron, ni se par a alcătui un excelent material cancanier lustruit cu necesităţile (servituţile) eseului bio-bibliografic : sînt, aci, multe fraze care par a fi ticluite de Mateiu Caragiale (Cf. pp. 327—329).

Înţelegem şi apreciem gestul lui C. Crişan de a oferi în româneşte contribuţiile sociologice de prestigiu ale unei şcoli care nu mai trebuie prezentată. Cum să o putem, totuşi, just aprecia şi, în consecinţă, valorifica, atîta timp cît lipsesc încă (nu cunoaştem dacă şi din planurile unor edituri) atîtea alte contribuţii ? Ne referim la Duvignaud, Memmi, Hanke, Schuking, Adorno, Moles, Francastel, Lalo, Dumazedier, Hoggart, Pichois etc., etc. Momentul critic al constituirii disciplinei considerăm că a trecut (demult). Alt moment critic, de astă dată prezent, considerăm a fi risipirea eforturilor printr-o ignorare mai mult sau mai puţin planificată. E drept că, întrucît are o dimensiune strict ştiinţifică, sociologia literaturii încă nu-i printr-un consens generos canonizată (nu neapărat matematizată à la A. Moles, dar nemaicuprinzînd echivocităţi terminologice, metodologice ş.a.), iar întrucît are o distinctă latură umană, lipseşte încă şi consensul perspectivei ideologice, politice, istorice de abordare a vieţii şi activităţii scriitorului şi cititorului. Să fie absenţa acestor consensuri un ecran izolator fatalmente ? Nu credem, dimpotrivă, mai curînd un element incitant la dialog, la diversitatea fertilă a investigaţiilor. În acest context, prezentul florilegiu din laborioasa activitate a şcolii bordeleze, sub egida profesorului R. Escarpit, oferă un exemplu mai mult decît stimabil : necesar.

Mircea Constantinescu

POEZIA UNEI STĂRI ESENȚIALE

Cine este Sylvia Plath ? O biografie poetică întreruptă parcă nedrept de sinucidere, marcată obsesiv de fragilitatea vieții, urmărită de o constituție nervoasă tulburată ? Un destin proiectat în marea, adevărata poezie ? S-au scris tomuri și articole despre această poetă uimitoare, obsedantă, paradoxală, i-au fost analizate punct cu punct zilele copilăriei și adolescenței, caietele de școală, prieteniile, lecturile, toată viața personală, iubirea pentru poetul Ted Hughes, disperarea, mobilurile sinuciderii, sentimentele față de copii, cu alte cuvinte viața ei a fost radiografiată cu insistență și minuțiozitate, poemele ei au fost disecate și interpretate. Stările sufletești și perioadele vieții ei au fost înțelese și etichetate, viața Sylviei Plath ne este cunoscută acum, și din fotografii putem vedea mai întîi o adolescentă zîmbind senină la Newnham College, în 1955, mai apoi în 1959, alături de Ted Hughes, o femeie cu priviri calde și trăsături frumoase.

Cărțile ei de versuri („The Colossus" apărută în timpul vieții și „Ariel", „Crossing the Water", „Winter Trees", publicate postum) sînt deschiderea către o lume interioară contorsionată, ambiguă, către o tulburare a unei firi sensibile, și a unei minți inteligente, o adevărată luptă cu timpul și cuvintele, o viață neliniștită, rostogolindu-se fascinant, către împlinirea unui destin neînduplecat, dacă ar fi să cităm chiar poezia ei: „All night I shall gallop thus impetuously, (. . .) Echoing, echoing".

Poezia Sylviei Plath nu este o poezie morbidă, deprimantă. Accentele tragice, sentimentul fatalității, cad pe un teritoriu literar marcat de observația fină a vieții, a frumuseții, a sentimentelor umane. Iubirea este nervura cea mai de preț a acestei vieți poetice, nu declamată, nu scoasă cu ostentație în relief, ci iubirea veghind din umbră, inducînd sens și frumusețe traiului pămîntean.

Trădarea o pune pe poetă într-o anumită ecuație cu ceilalți, trădarea este cea care îi dezechilibrează viața, îi defazează realitățile și îi potențează poezia, să spunem că avem azi sub ochi poeme strălucitoare cu prețul tragediei acestei femei ? Iubitorul și prețuitorul de poezie citește ; viața ei nu trebuie explicată, nu trebuie judecată, poate chiar nu trebuie de tot înțeleasă. Spun asta pentru că viața ei atît de scurtă și de intensă — cu succese, cu înțelegere și pătrundere a sensurilor, cu dragoste și disperare — așa radiografiată și interpretată, nu ne-o poate da pe Sylvia Plath, ea este un mister, un mister frumos și tragic, dincolo de mărturisirile prietenilor și chiar dincolo de propriile mărturisiri din romanul „The Bell Jar", ea este numai în poezie, pentru că toată era o fascinantă poezie, în adîncul ei atît de convinsă de supremația versului, încît nici nu mai avea nevoie să probeze, să accepte competiția, să primească lauri, și putea să-și dorească numai să fie o femeie devotată și fericită.

„Sînt vieți care se consumă în pîlpîiri iuți, asemenea meteorilor. Sînt vieți cu o exasperare conținută în fiecare mișcare, în fiecare gest, în fiecare atitudine, vieți străbătute de sentimentul unei totale, irepresibile insecurități ontologice", ne spune prefața la frumoasa selecție românească*) care aduce în fața cititorului o parte din opera Sylviei Plath, această poetă care a devenit o legendă, acută și surprinzătoare, stăpînind perfect cuvîntul și sensurile, rafinată, profundă, inteligentă, neliniștită, tulburătoare, misterioasă.

Sylvia Plath s-a sinucis într-o zi de iarnă, la ora șase dimineața.

Sylvia Plath este o poetă esențială.

Cleopatra Lorințiu

*) **Sylvia Plath : „Ariel și alte poeme", Editura „Univers", București, 1980. Traducere și prefață de Vasile Nicolescu.**

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Tubib Constantin

—HELFI mic ! — Deschide gura !

Bolnavul deschise gura. Oglinda de pe fruntea doctorului avea o strălucire hipnotică. Ochii pacientului s-au fixat în discul metalic care i se reproducea micșorat în pupilele contractate de intensitatea luminii. Doctorul avea o față smeadă, ca de arab sudic, obrajii cărnoși, bărbia proeminentă denotînd o energie fermă dar reținută. Privirea lui scruta gîtul pacientului în vreme ce spatula de metal, rece, cu gust de nichel, ca o lopățică, apăsa limba bolnavului.

— Nifis ! — Respiră !

Respirația bolnavului era mai mult șuier șerpesc, fața lui violacee trăda asfixia, cutia toracică părea strînsă într-o gheară de fier în care plămînii tineri erau gata să explodeze.

Diagnosticul cu care venise acel tînăr marocan, tocmai de la Meknesh, era fatal : „Suspect de melano-ameloblastom" — tumoră rar întîlnită. Dar în loc ca laringele să apară purpuriu, tumefiate de ambele părți, în gîtul bolnavului se vedea o umflătură neagră-vineție, cu suprafața strălucitoare, parcă solzoasă, obstrucționîndu-i căile respiratorii și anihilîndu-i total corzile vocale. De trei săptămîni tînărul acela murea încet strangulat implacabil de acea afecțiune bizară care, în cazul cînd s-ar fi dovedit a fi într-adevăr un blastom, avea să-l ucidă în cîteva ore. Venise în ultimul moment, cînd despre un bolnav se spune că este „terminal". Ai lui îl aduseseră pe brațe, purtîndu-i trupul tînăr cu gesturi tandre, și așezîndu-l pe patul doctorului ca și cînd l-ar fi pus într-un sicriu.

— Tubib Constantin — îi spusese cel mai bătrîn dintre ei —, salvează-l —, dumneata vindeci orice boală, și s-a dus vestea în tot Marocul, ceilalți doctori ne-au spus că e pierdut, dar noi sperăm, dumneata nu poți fi de acord cu moartea, moartea se teme de dumneata, fuge de dumneata, și noi știm că nu întotdeauna trebuie să ne dăm bătuți, să șoptim cu resemnare : „Mulena !... Mulena !..." adică „Așa a vrut cel de sus !" Salvează-l, și-ți vom cinsti numele peste șapte generații, îl vom rosti cu venerație în fața celui mai înalt pisc din Atlas, îl vom rosti cu respect și închinăciune peste nisipurile Saharei, ferice de țara aceea care are în pragul casei ei o mare de i se zice Marea Neagră, și dă lumii astfel de oameni cu suflet limpede ca cerul senin.

Doctorul nu mai auzea de mult cuvintele bătrînului arab care se lamenta în burnusul lui vărgat, căinîndu-se, dar alegîndu-și cuvintele ca înțelepții. Femeile care veniseră cu el îngăimau un plînset ostoit ca un bocet stins, clătinîndu-se în lungul pereților ca firele de papirus în bătaia furtunii. Era duminecă și doctorul plănuise să facă o excursie la Volubilis, în vechea cetate romană din apropierea Moulai Idrisului, ca să-și mai clătească ochiul, cum spunea, după o săptămînă grea de lucru, și să însăileze cîteva schițe în tuș stînd la umbra subțire a unui chiparos.

— Gata, se contramandează — îi șoptise el soției, doctoriță și ea, care îl asista întotdeauna în cazurile dificile. O să mergem altă dată. Duceți-l în sala de operații !

Nu mai era timp de investigații ample, de recoltarea unei biopsii pentru verificarea diagnosticului fatal, în care, de altfel, el nici nu prea credea. Ceva îi spunea că acesta fusese pus după niște aparențe ce puteau fi înșelătoare, ca și cînd, cel ce îl scrisese pe hîrtia de trimitere nu văzuse în viața lui un blastom, și nu operase pe gît. De altfel, nici tubib Constantin nu era specialist în boli de gît, ci doar internist și chirurg, dar, ca toți medicii cooperanți trimiși în Africa, în cadrul colaborării dintre România și țările în curs de dezvoltare, trebuise să facă de toate, de la operații banale de apendicită, la oftalmologie. N-avea „vocație" de misionar, la cei 45 de ani ai săi trăda mai mult un suflet de artist. Îi plăcea să picteze, să scrie, să surprindă „clipa", s-o fixeze în culoare sau în cuvînt, ori s-o istorisească prin viu grai, transportat, ca marii povestitori. Dar cînd îmbrăca halatul alb devenea parcă alt om, aparținînd unor rigori sacerdotale, sever în comportament, sobru, chiar auster, în ciuda firii sale poetice.

— Traheotomie ? — îl întrebă soția pregătindu-se să-l asiste. — Am impresia că n-ai altă ieșire, altfel, îți moare pe masa de operație.

— N-o să-l operez.

— Ți-e teamă ?

— Nu. Diagnosticul acela mi se pare o aberație.

— Totuși, dă-i putința să respire ! Auzi femeile cum plîng ? Le înțelegi ?

— Nu-mi place cuvîntul acela al lor : „Mulena !" E tipătul resemnării. Fă-i o anestezie locală.

...Mai fusese la Volubilis desenînd lacom [illegible] din acea Grădină a Hesperidelor unde Hercules fusese trimis în căutarea merelor de aur. Dar imaginile pe care și le rememora îi erau acum secondate de acel diagnostic cumplit, echivalînd cu un nume sofisticat dat morții... Și acolo, la Volubilis, erau coloane torsate, puse să toarcă lumina ca niște sfredele înfipte în cer... Și gheara aceea neagră, solzoasă, din gîtul tînărului bolnav, manifestînd parcă o pulsație [illegible] Melano-ameloblastom... Și acel [illegible] „Mulena !..." rostit cu [illegible] plecată [illegible]

Tînărul [illegible]

— [illegible] — îi spuse doctorul —. Fără Mulena ! Trebuie să vrei [illegible] trebuie să-mi dai și mie [illegible] Haidi mir !, Mare, mare, așa...

Ceva ca o ventuză neagră apărea în fundul gîtului.

— Pensă !

Degetele îi intrară automat în urechile pensei pe care o introduse încet în gîtul bolnavului trecînd bariera corzilor vocale. Strînse ușor, corpul acela negru se contractă, trase, tînărului aproape că îi [illegible] ochii din orbite din cauza sufocării, tîmplele îi zvîcneau arătîndu-și arterele [illegible] ca pe fruntea unui bătrîn apoplectic. Secundele cădeau grele. Puse o palmă pe fruntea tînărului și smulse ușor. Acel „ceva" se dezlipi și cedă. Trase. În vîrful pensei se prinsese o lipitoare enormă.

— Blastom ! [illegible] că mulți cretini mai sînt și în meseria noastră !

Se auzi hîrîitul ca de înecat al bolnavului care prinsese o gură de aer. Apoi, respirația tînărului se redresă normală, luminîndu-i chipul și descongestionîndu-i fața.

— Chukran, Sidi, Baraka laufik, Sidi...

— Lasă, nu mai îmi mulțumi — îi zise tubib Constantin bătîndu-l pe umăr și făcîndu-i semn să se ridice. Altă dată, cînd mai înoți sub apă, ține gura închisă... Gata, gata, nu-mi place să mi se sărute mîna, du-te sănătos, și cheamă-mă la nuntă, cînd te însori. Apoi se întoarse spre soție [illegible] Ce zici, n-am putea, totuși, să ne repezim pînă la Volubilis ? E dumineacă și cine știe ce „blastom" ne mai pică !

Îl chema Constantin Ioan Rădulescu. A muncit patru ani la Fez, în Maroc, țară despre care a scris o carte ilustrată cu schițele lui. Scria : „Acolo unde portocalii și mandarinii cresc din asfalt, înnobilînd cu fructele lor galbene peisajul verde al [illegible] unde Mediterana stă calmă și apele oceanului vuiesc neliniștite, mi-am oprit pentru „o clipă de vreo [illegible] ani... din viață." Cartea asta tipărită, tubib Constantin a plecat pe drumul [illegible] fără de întoarcere, răpus de o boală cu diagnostic sigur. Nu a apucat să se mai ducă la nunta tînărului marocan...

REVISTA STRĂINĂ

● **SĂLILE** Universității Sorbona din Paris au găzduit o expoziție de carte românească care cuprinde peste 1 500 de volume — literatură originală și în traducere, precum și lucrări de istorie, filozofie, drept, economie, geografie. Expoziția „Actualități editoriale românești" s-a bucurat de interesul unui larg public dornic de a cunoaște atît cartea românească cît și felul în care editurile din țara noastră oglindesc realizările din diferite domenii ale științei și artei românești.

● **OPERA LUI LUCIAN BLAGA** face obiectul unui amplu eseu publicat în revista „Al Nahadha" care apare în Kuweit. Valoarea scrierilor poetului și filozofului român e cercetată în cadrul ferții al analizei caracterului original al spiritualității poporului nostru, ca expresie firească a vechimii și continuității sale în același spațiu geografic. Articolul tipărit de publicația kuweitiană, revistă cu largă răspîndire în zona Golfului, apare în contextul largului ecou care îl are sărbătorirea aniversării a 2 050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent.

● **ÎN COLECȚIA „PLAMEN"** a editurii „Odeon" din Praga a fost tipărit volumul „Poezia neîntreruptă" de Virgil Teodorescu. Autorii traducerii și ai prefeței sînt Eva Strebingerova și Vilem Zavada.

● **JOCURILE OLIMPICE** sînt însoțite de fiecare dată — conform Cartei Comitetului Olimpic Internațional — de un amplu program cultural național. Între 28 iunie și 8 august, în cadrul serbărilor prilejuite de Olimpiada de la Moscova vor fi prezentate peste 150 de spectacole de operă și balet, peste 150 de spectacole dramatice (în repertoriu : capodopere ale clasicilor ruși și sovietici, precum și cunoscute creații din literatura dramatică universală), aproximativ 150 de concerte și peste 350 reprezentații de circ.

Printre mesagerii artei sovietice la Olimpiadă se numără și cunoscutul Ansamblu academic de stat de dansuri populare condus de Igor Moiseev care va prezenta oaspeților sosiți din întreaga lume dansuri ale popoarelor sovietice interpretate de virtuozi precum și o serie de minispectacole pregătite special pentru Olimpiada Moscova '80.

● **LA IVANGOROD**, localitate situată pe malul Nevei, a fost deschisă, cu prilejul actualelor jocuri olimpice, prima galerie de artă din regiunea Leningrad. Instalată într-un vechi conac restaurat cu această ocazie, ea adăpostește printre alte opere de valoare o colecție de [illegible] lucrări ale renumitului grafician I. Bilibin. Ivangorod este plasat pe traseul care unește orașele olimpice Leningrad și Tallin.

● **DE MAI BINE** de [illegible] de ani funcționează la Jihlava, mică localitate situată într-o regiune accidentată din platoul ceho-morav, un teatru care s-a impus printr-un repertoriu bogat, pe scena căruia regizori de notorietate au montat piese jucate de mai multe generații de actori, azi nume de primă mărime ale rampei ori ale filmului și televiziunii cehoslovace. „Teatrul Horácko" din Jihlava a părăsit de multe ori localitatea de reședință pentru a prezenta spectatorilor din satele învecinate lucrări din literatura dramatică autohtonă și universală. „Judecătorul și tranșeele galbene" de G. Danilov, „Călătoria în Franța și Anglia a regelui Carol al VI-lea", comedia lui Jiri Sotola, „Un tramvai numit dorință" de Tennessee Williams, „Viața insectelor" de Karel și Iosef Čapek sînt cîteva din piesele jucate în ultima vreme pe scena teatrului din Jihlava.

● **„FOTOGRAFIA CA ARTĂ, ARTA CA FOTOGRAFIE"** este tema [illegible] a [illegible] de la Bregenz (Austria) din [illegible] Aproximativ [illegible] de piese au fost selectate pentru a fi prezentate la Kunsthaus din Bregenz. Expoziția, care se împarte în două mari secțiuni, [illegible] de o parte [illegible] artei fotografice în [illegible] iar pe de altă parte [illegible] în care fotografia a fost folosită de mari artiști pentru realizarea unor [illegible] opere de artă.

● **O IMPORTANTĂ** colecție de manuscrise, scrisori, fotografii, [illegible] și alte documente Hemingway a intrat în posesia bibliotecii memoriale John Fitzgerald Kennedy din Boston. În acest fond documentar, adevărat tezaur pentru cunoașterea vieții și operei marelui scriitor american, laureat al Premiului Nobel în 1954, se află numeroase fragmente de manuscrise care nu au fost încă publicate, precum și [illegible] pe care Hemingway [illegible] tipărit în mai multe țări, cărțile lui fiind traduse în peste 40 de limbi [illegible] globului.

● **MUZEUL MUNICIPAL** din [illegible] a găzduit o expoziție de grafică aparținînd lui Marc Chagall. Peste șaizeci de litografii, majoritatea în culori, au [illegible] a două mari săli. [illegible] au fost realizate între 1951 și 1980 [illegible] colecția Fundației Maeght. Grafica [illegible] ritmă monumentele, peisagii și [illegible] din Paris, [illegible] de asemeni prezentate volume de Aragon, Malraux, Pieyre de Mandiargues ilustrate de Chagall.

● **LONDON'S TATE GALLERY** găzduiește prima mare expoziție în Anglia a operei lui Salvador Dali, unul dintre ultimii giganți în viață ai începutului artei moderne și figură proeminentă a mișcării suprarealiste. Au fost expuse peste 300 de picturi, desene și obiecte suprarealiste. Lucrările artistului — care, după cum el însuși susține, este mai suprarealist decît suprarealiștii — sînt împărțite în două epoci — începînd cu lucrările executate între 1917 și 1930 și cele din 1926—1930. O secțiune aparte este dedicată lucrărilor religioase și portretelor, și o alta șederii sale în America și anilor de după război pînă în zilele noastre.

● **EDITURA LAFFONT** publică lucrarea istoricului și ziaristului francez Claude Manceron, „La révolution qui lève". Tema cărții este prăbușirea Vechiului Regim (1785—1787) pentru a lăsa loc schimbărilor revoluționare — Ascensiunea oamenilor de mîine, afacerea colierului reginei, răscoala țesătorilor din Lyon și mișcarea marilor creatori ai secolului XVIII, Beaumarchais, Sade, Madame de Stael sau Mozart. Istoric pasionat, urmaș al lui Michelet, Claude Manceron este autorul a numeroase lucrări despre Napoleon, cele O sută de zile, Austerlitz, și pregătește volumul „Histoire biographique universale entrecroisée".

DIN LIRICA FINLANDEZĂ

Poet și nuvelist, Hannu Niklander (n. 1951) locuiește la Vihti. Este absolvent al Facultății de istorie și filologie al universității din Helsinki. Debut literar în 1977. Hannu Niklander este autor a două volume de poezie : Kotiinpain (Spre casă) Maakuntalaulu (Cîntece provinciale). A fost tradus în limbile bulgară și suedeză.

hannu niklander

FINLANDA

Vreau să trăiesc mult
să văd Finlanda cum se trezește,
să fiu în rînd cu cei ce-o vor trezi.

După un somn adînc, firavă, se va-ntinde
din pat să se ridice-i va fi ceva mai greu,
dar pînă-la urmă totuși se va înzdrăveni.

Atone plăgi de zacere-ndelungă, blînd
îngrijite
vor dispare,
[illegible]
Finlanda va păși [illegible] cînd ochii
și-i va spăla cu apă rece.

Atunci, [illegible] parfumul unei cămăși
curate
și va fi caldă și pletele-i vor atîrna prelung
și-[illegible] tulburat :
— Bună dimineața [illegible]!

GOLFUL FINIC

Lasă și liniștit ca oglindirea granitului.
Toamnele, — sur și-nspumat ca apa de rufe.
O [illegible] din fire,
[illegible] blînd să accepte-mpăcarea.
Mult timp se vor sparge de mal
imensele-i valuri născute cîndva de furtuni,
grele ca-mbrățișarea unui debil mintal.

Poet, publicist și traducător, Tarmo Manelius (n. 1929) locuiește la Helsinki. Autor a două volume de poezie originală, a întocmit mai multe antologii de poezie. Este autorul mai multor volume de poezie și proză traduse din limba bulgară, suedeză.

tarmo manelius

AFEUMS

A[illegible] și-a pierdut un ochi. Îl caută încă
și trece pe lîngă [illegible]
Ochiul arde [illegible] în apă. Privește [illegible]
peste lume
fugarul.
[illegible]

HÖLDERLIN

Era frig și Hölderlin tremura, strîns lipindu-și
de carp hlamida
— Cum vei întîmpina ce aștepți — l-am întrebat.
— Nici un zeu nu e mai singuratec ca mine. —
Încăperile răvășite se-adună în cîmp.
În lungi amurguri se linguie fecioare.
Scrisorile absent [illegible] înșeală.
Tînjeam după o vară, dar iată-n prag —
întunecări a mie.
La ce-mi folosește spectrul luminii blînd
coafînd colinele zeilor,
cînd cea care-mi ține calea e în afară
de timp.
Simt frigul cum îmi cuprinde trupul; aștept
caleașca —
ea mă va purta prin țara primăverii.
Aburul ceții se-apropie de țărm. Acolo
[illegible]

În românește de
Alexandru Ivănescu

Ultimul Garcia Marquez în românește

Gabriel García Márquez, columbianul universal, a pătruns demult în conștiința publicului nostru și nu puține date, pe care nu le pot enumera aici, demonstrează faptul că și scriitorii români au înțeles să se aplece cu atenție și să studieze „învățămintele" ce se pot desprinde din experiența literară a acestuia. Dincolo de pitorescul exotic — efect, de fapt, de distanță — și de magia verbală a celui despre care s-a spus că posedă cel mai amplu registru lingvistic al spaniolei, de la Cervantes încoace, ceea ce cred că i-a atras pe prozatorii noștri, dintre care cei mai mulți au avut acces la opera lui prin intermediul traducerilor, românești sau străine, a fost ambițiosul „pariu" ținut de acest autor, ca și de ceilalți scriitori ai „realului miraculos" latino-american (Carpentier, Cortázar, brazilianul Guimaraes Rosa, Roa Bastos, în parte și Borges sau Asturias), de a efectua o „lectură" a realității continentale în cadrul căreia mitul și istoria să constituie instanțe reciproc explicative. Or, acest obiectiv nu poate fi resimțit decît cu solidară adeziune, într-un moment în care, odată depășite dogmatismele schematice de orice semn, investigarea estetică își propune o radiografie multidimensională a realității romanești. De aceea, asupra oricărei traduceri din opera lui Garcia Márquez apasă o responsabilitate culturală mai gravă decît de obicei : nu este vorba numai de „luarea în posesie" pe seama limbii române a unei capodopere a literaturii universale, ci și de a oferi, la un nivel adecvat, un **instrument de lucru** literaturii românești.

Această răspundere este cu atît mai acuzată în cazul „ultimului" Garcia Marquez, cel de după **Veacul de singurătate**, cu cît aceste opere (**La increible y triste historia de la candida Eréndira y de su abuela desalmada** — 1972 și **El otoño del Patriarca** — 1975) inaugurează un ciclu narativ nou, al „ieșirii din Macondo", a cărui „bătaie" estetică rămîne deocamdată o problemă deschisă. Cele două cărți au „beneficiat" anul trecut de versiuni românești datorate lui Darie Novăceanu.

Pe Darie Novăceanu îl cunoaștem îndeosebi ca autor de retroversiuni spaniole din poezia noastră (Blaga, Bacovia, Arghezi, o **Antologie de poezie română** editată la Barcelona ș.a.). Despre „virtuțile" d-sale ca traducător am avut ocazia în cîteva rînduri să-mi spun părerea (îndeosebi în „Cahiers Roumains d'Etudes Littéraires") ; acestea ar putea fi rezumate după cum urmează : pripa în lectură și în tălmăcire și ciudate „colaborări" cu autorul-sursă care denotă neînțelegerea textului... în românește (citam în cronica versiunii la Arghezi o confuzie a imperfectului de pers. II diateza activă „dezmierdai", cu omofonul său la perfect simplu pers. I, reflexiv). În acele cazuri exista însă scuza lingvistică (nu și etico-culturală) a dificultăților inerente exercitării instrumentului poetic — fie și a unuia subordonat, cum este acela al traducătorului — într-o limbă, alta decît cea maternă. Să vedem dacă Darie Novăceanu reușește mai bine atunci cînd parcurge drumul firesc, adică atunci cînd limba-țintă este româna.

Despre nivelul versiunii „Erendirei" un indiciu suficient de elocvent este însuși titlul, unde „abuela **desalmada**" (= crudă, haină, nemiloasă, fără suflet, cuvînt compus din „des-" sufix cu valoare privativă și „alma" = suflet) devine „bunica **nesăbuită**" („NESĂBUIT... (Despre oameni) care este lipsit de judecată, de chibzuință în acțiuni ; nechibzuit, nesocotit..." **Dicționarul explicativ al limbii române**). Va părea poate neelegant procedeul confruntării unei versiuni „literare" cu dicționarul și se va invoca [illegible] inexistența sinonimiei perfecte, [illegible] perfecte de la o limbă la alta, sau, pe alt plan, acela al necesarei libertăți pe care trebuie să și-o ia autorul unei versiuni „artistice" față de textul original, dacă nu vrea ca traducerea sa să fie o simplă [illegible]. Nivelul de „sofisticare" al instrumentelor noastre critice ne este însă impus de obiectul despre care vorbim : din punct de vedere lingvistic [illegible] o notă semantică a lui „nesăbuit" nu se acoperă cu sfera lui „desalmado", iar libertățile tălmăcitorului încep de la nivelul dicționarului în sus.

Prefața la **Toamna Patriarhului** (Ed. „Univers", Buc., 1979), în care Darie Novăceanu se exercită și ca critic, ne oferă un alt exemplu de acest fel, ce nu poate fi înscris decît la rubrica „perle", referindu-se la monumentala monografie a lui Mario Vargas Llosa **García Márquez : Historia de un deicidio**, el citează titlul acestei lucrări și în românește, ca Istoria unei... sinucideri. Or, orice [illegible] cu o instrucție medie își poate da seama că sufixul „cidio" este corespondentul [illegible] — „cid" și, chiar fără [illegible] de cunoștințe de latină și [illegible] poate înțelege că acesta din urmă, prezent în cuvinte comune, ca „paricid", „fratricid", „infanticid" etc. (de la lat. „caedere"), înseamnă „a ucide", ca atare deicidul, uciderea zeului, se află exact la polul opus [illegible]. Această „interpretare" îmi amintește de alta, datorată tot lui Darie Novăceanu, în versiunea spaniolă a lui Blaga, unde „Eutopia" din **Mirabila sămînță** devenea, prin decizia „suverană" a traducătorului... Utopia !

Trebuie să spun, dintru început, că **pe ansamblu** varianta românească a **Toamnei Patriarhului** mi se pare mai îngrijit și mai atent realizată, decît aceea a povestirilor. Numai că trăsăturile acestei opere, ca și, în general, ale scriiturii lui Garcia Márquez, în al cărei centru se situează categoria **preciziei reprezentative**, cu permanenta mobilizare și cu savanta dozare în acest scop a nivelului literal și a celui figural, a denotației și a conotației, a tuturor resurselor de nuanțare pe care le poate oferi sintaxa spaniolă (și din acest punct de vedere româna, cu topica ei liberă, poate fi, dintre idiomurile romanice, limba-țintă ideală pentru un text-sursă hispanic), impun un travaliu la nivelul **detaliului**, unde se distilează esențe de semnificație de o deosebită importanță. Traducerea fiind, în ultimă instanță, o **stilistică contrastivă aplicată**, glosarea minuțioasă a originalului devine o operație preliminară **obligatorie**, pentru a putea detecta și apoi transpune în limba-țintă nivelele stilistice și de limbaj ale textului-sursă.

Să vedem, în încheierea acestor însemnări, dacă Darie Novăceanu rezistă la un asemenea examen. Citez prima frază a volumului : „Durante el fin de semana los gallinazos se metieron por los balcones de la casa presidencial, destrozaron a picotazos las mallas de alambre de las ventanas y removieron con sus alas el tiempo estancado en el interior, y en la madrugada del lunes la ciudad despertó de su letargo de siglos con una tibia y tierna brisa de muerto grande y de podrida grandeza". Și traducerea : „La sfîrșitul săptămînii, vulturii au coborît în balcoanele palatului prezidențial și-au sfîșiat cu secera ciocurilor plasele de sîrmă de la ferestre, repunînd în mișcare cu aripile lor timpul împietrit în interiorul acestuia, astfel că în dimineața zilei de luni orașul s-a trezit din letargia lui seculară sub curgerea ușoară și blîndă a unei brize care vorbea despre un mare mort și despre o putredă măreție".

Desen de Nicăpetre

„Vulturii" pentru „gallinazos" este o improprietate la nivel conotativ, deoarece ultimul cuvînt (un americanism) desemnează o specie de răpitoare care se hrănește cu stîrvuri (eventual „uliu" sau „hultan") deci sugerează sordidul, morbidul, descompunerea ; vulturul, dimpotrivă, posedă o conotație „monarhică", sublimă, „și-au sfîșiat cu secera ciocurilor" pentru „destrozaron a picotazos" (adică, pur și simplu, „distruseră cu lovituri de cioc"), inafară de faptul că reprezintă o „colaborare" cu originalul, este și o improprietate, de astă dată la nivel denotativ, pentru simplul motiv că secera taie, retează, nu sfîșie, și cu atît mai puțin plase de sîrmă. „removieron con sus alas el tiempo estancado" este o imagine complexă în care autorul selectează dintre semnele verbului „remover" pe acela de „a amestec un lichid gros", eventual mîntarea într-o undă, ceea ce duce la ideea că timpul este o materie vîscoasă, idee întărită și de adjectivul „estancado", care are aceeași rădăcină ca și „estanque" — iaz, baltă (aș traduce prin urmare: „tulburară cu aripile timpul care bâltea înăuntru"). Darie Novăceanu se lasă înșelat de un „fals prieten", prefixul iterativ „re" —, și traduce „repunînd în mișcare" (tot astfel cum, în versiunea românească a ficțiunilor lui Borges, „lapso" = răstimp, interval temporal, devine... „lapsus") fapt care îl conduce la tocitul „timpul împietrit" adică oprit în loc. În fine, în „una tibia y tierna brisa de muerto grande y de podrida grandeza", „brisa" este un termen metaforic pentru „iz" (căci, să ne aducem aminte, marea fusese demult vîndută de dictator, americanilor), sens pe care cititorul român nu-l mai percepe în „briză" ; urmează, în traducere „care vorbea despre un mare mort", unde, pe lîngă o inutilă prosopopee a brizei, deslușim o ignorare a valorilor stilistice rezultate din topică : „mare mort" (ca și sp. „gran muerto") nu este același lucru cu „muerto grande", adică „mort mare" — ultimul termen aparține sferei corporale — trupul care emană izul —, iar celălalt, sferei morale, care, la García Márquez, cade pe seama sintagmei următoare : „podrida grandeza" (să nu uităm că „podrido" înseamnă în spaniolă în sens figurat, și „corupt"). Din această construcție contrapunctică nu mai rămîne nimic în versiunea românească, în care „despre un mare mort și despre o putredă măreție" rămîn exclusiv în sfera morală, devenind tautologice.

Victor Ivanovici

SPORT

Marginea unui drum miraculos

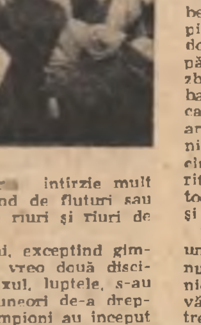

La sfîrșitul celei de-a XXII-a Olimpiade de vară, păstrăm din ce în ce mai puțin aerul unor oameni încîntați de biciuitoare plăceri, cît mai curînd o mască istovită de o prea îndelungată expunere la soare și la judecățile strîmbe ale arbitrilor. De altfel, sărbătorile prelungite se cer urmate de săptămîni de muncă peste puteri. Pentru că sufletul omenesc e urzit să doarmă mai degrabă în gări mici decît în vechi castele și să [illegible] întîrzie mult prea mult lîngă maluri gîlgîind de fluturi sau de rîuri de fluturi vii sau de rîuri și rîuri de fluturi de hîrtie.

La Moscova, sportivii români, exceptînd gimnastica și reprezentanții altor vreo două discipline cum ar fi canotajul, boxul, luptele, s-au prezentat fără strălucire, iar uneori de-a dreptul fără vlagă. Marii noștri campioni au început să îmbătrînească, cei tineri, dar nu chiar atît de tineri cum s-ar crede, pe care-i păstrăm ca pe iarba de leac în aerul cel mai curat al munților sau între dafinii de la malul mării, n-au valoare internațională, respiră mediocritate, afișează suficiența caselor nelocuite, dar cu lăstuni la subțioară. Cît privește surprizele, ele răsar la noi, ai zice, doar spre a mări distanța dintre planete. Biruința, însă, cunoaștem cu toții, e rodul muncii și organizării al armatelor de specialiști : săgețile aurite ce țîșnesc din necunoscut, fermecînd cerul și aducînd mulțimile în extaz, nu țin de regulă, deci nu prin elogiile învăluite în peruzele și culese de Nadia Comăneci sau de Ilie Năstase merită judecată munca federaților în cadrul C.N.E.F.S. Cele mai multe din aceste organisme pardosesc locul cu vechi rogojini și fac să circule amețitor numai vorbele goale. Ele trăiesc din noroc și din dacă pică ceva. Dar uite că la atletism, ca să luăm doar un exemplu, nu pică nici măcar un măr pădureț, darmite o pară mălăiață. Între două zboruri, de la Nil spre Dunăre și invers, cîte o barză chioară scapă uneori un pui de șarpe care ne e prezentat sub formă de pumnal de argint. Gîndiți-vă la tămbălăul pe care-l fac niște antrenori și niște funcționari din C.N.E.F.S. cînd un elev de-al lor ciupește vreun titlu amărît la un concurs anonim. Crezi că au dărîmat toate pragurile lumii cu barda ! Acum, însă, tac și se ascund prin colțuri întunecoase.

La Moscova a învins înlănțuirea muncii fără umbră de romantism. De altfel peisajul bucolic nu mai face parte din sportul european și poate nici din al lumii. După cîți arbitrii mincinoși am văzut îmi vine să zic că doar caii se mai păstrează neprihăniți și pînzele iahturilor. Ceea ce-i prea puțin. Sau, cine știe, așa se rînduiește viitorul, cu pintenii aplicați pe călcîiile goale.

Acum, perechi, perechi, carnavalul și regele său, acrobații și cei ce am aruncat flori albe pe capetele lor, ne despărțim de vara nordului, punînd în brațele ursulețului Mișa, ca amintire, marginea unui drum miraculos, acela al întoarcerii acasă.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian